

RODNA GRUDA

Slovenija

YU ISSN 0557-2282 | revija za Slovence po svetu | leto XXXIII | julij 1986 | številka 7

RODNA GRUDA

VU ISSN 0557-7282 revija za Slovence po svetu leto XXXIII julij 1986 številka 7

Slika na naslovni strani:
Na belokranjskem jurjevanju
v Črnomlju
Foto: Marko Kobe

Od kod smo doma – V deželi zelenega Jurija	1
Urednik vam, Vaša pisma	2
Dogodki	4
Plečnik v Parizu	5
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Talent za rojake, genij za svet	8
Iskra, ki je zanetila Kres	10
Lepote slovenske vasi	12
Spomenik za prvega slovenskega generala	14
Usposabljanje za življenje	15
Šentjernej, mesto petelina in konj	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Bil je pevec slovenskega ljudstva	24
Primož Trubar – oče slovenske književnosti	26
Avstralska knjiga o Slovencih	28
Pel je za vse – Pavle Kernjak	29
Umetniška beseda – Marjan Tomšič	30
Moji dve domovini	31
Tiskovni sklad	33
Naši po svetu	34
Od Porabja do Čedad	38
Mladi mostovi	39
Za razvedrilo	40
Materinščina	40
Nove knjige	41
Vaš kotiček	42
Domače viže	43

Revija za Slovence po svetu Magazine for Slovenes abroad Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p.p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher

Uredniški odbor

Jurij Holy, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 1500 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 13 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 23 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-140-727001-58963/47

pri LB-GB – Mestna hranilnica ljubljanska. Plačilo je možno z neposrednim nakazilom, s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica«, v priporočenem pismu ali v gotovini.

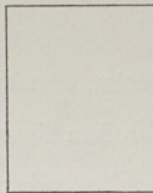
Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Slovenija
Jugoslavija

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1/II p.p. 169
61001 Ljubljana
Slovenija – Jugoslavija

- ☐ Prosim, uvrstite me med redne naročnike revije Rodna gruda – Slovenija
- ☐ Naročam Slovenski koledar
- ☐ I wish to subscribe to the magazine Rodna gruda – Slovenija!
- ☐ I wish to order the Slovenski koledar.

Ime in priimek

Name and surname

Naslov

Address

Kraj in poštna številka

City and Postal Code

Država

State

Podpis

Signed

Slovenija
Jugoslavija

od kod smo doma where are we from de donde somos

OSCAR MOLEK

V deželi zelenega Jurija

Prebiranje knjige Janeza Trdine »Sprehod v Belo krajino« me je spodbudilo, da sem se odločil, da se podrobneje spoznam s tem delom Slovenije. Rad bi spoznal ljudi in običaje Bele krajine, v mislih sem se preselil v pretekla stoletja, z drzno radovednostjo so se mi kot speči spomini prebujale podobe. Znašel sem se v labirintih življenja svojih prednikov. Napisane besede so dopolnjevala občutja, ki so se rojevala.

Onstran Gorjancev se razteza gričevnata pokrajina, ki vse do Metlike skriva vasi v dolinah, potopljene v samoto in tišino. Tihe, skrivnostne in mirne so kljub toku zgodovine ohranile stare, ljudske običaje. Najlepši in najstarejši med njimi je prav gotovo praznovanje »zelenega Jurija«, ki oživlja poganski običaj praznovanja pomladi. Tako je bilo:

... na dan sv. Jurija ob 7. uri zjutraj boš že videl fantaline, okoli 10 do 16 let stare, po zelenem gaju hoditi in zelene veje rezati. Zbere se jih po pet skupaj – kateremu je Jurij ime, ga v zelene veje zapletejo, da se ne kak drug del života ne vidi. In to se zgodi v skrivnem kraju, da bi Jurja ne poznali. . . . Ko ga pred zunanja vrata pripeljejo, zapojejo:

*Prošel je prošel
pisani vuzem,
došel je, došel
zeleni Jurij . . .*

Gledam skozi okno domišljije, puščam za seboj vasi Suhor, Trnovec, vrste se do Metlike. V Slamni vasi se je rodil moj oče, kar navda moje popotovanje z nemirom in tesnobo. Metlika, mesto, ki je danes takšno kot vsa druga mesta, stari grad hrani bogato arheološko in etnološko zbirko, morda razkriva najdrznejše legende Bele krajine. Vendar pa me bolj kot predmeti pritegne toplota ljudi, njihov jezik, v katerem ohranjajo tisto prvobitnost, ki Belokranjce ločuje od drugih Slovencev.

Vse te drugačnosti so mi bile razumljivejše, ko sem v mislih skočil daleč nazaj v zgodovino. Janez Trdina je tudi zapisal: »Ti ljudje so Hrvatje po krvi in zgodovini in so bili Hrvatje tudi po jeziku . . .« Tudi Bela krajina se ni mogla izogniti turškim upadom. V listinah iz leta 1524 je zapisano za vas

Griblje, da ni ostal po turškem napadu niti en sam plug. Graščaki so morali sprejemati begunce iz Bosne in Hrvaške. Vse to vedenje je nujno za pravo razumevanje podobe življenja in kulture tega območja. Srečanja s sorodniki me spodbudijo k razmišljanjem, da sem tudi sam del te kulture, z njenimi stoletnimi tegobami in radostmi. Usoda me je vodila po drugih poteh, vendar je stara, še vedno tleča želja, skozi branje počasi dosegala svoj namen. Začel sem spoznavati življenje v teh malih, tihih vaseh Bele krajine.

Zanimalo me je predvsem življenje na vasi, posebno funkcija »sosedske zidanice«.

Z branjem in kasneje popotovanjem po teh krajih sem počasi spoznaval tisto najpomembnejše, da je čas, ki neusmiljeno spreminja vse, tudi nas, ohranil neko posebno duhovno vezanost ljudi z zemljo, ki je hkrati odvisnost in iz katere raste njihova življenjska moč. Čeprav tradicionalni način življenja počasi izginja, se odnos do zemlje in njenih sadov ni spremenil.

Vse to je samo del tega, kar sem videl, površno gledanje opazovalca in hkrati raziskovalca. Občutil pa sem mir, dobroto in povezanost med ljudmi. Ko naslednjič obiščem te kraje, mogoče bo najprimernejši »vuzem«, ne bom več vznemirjen in čudeč se opazovalec, temveč bodo vsa ta spoznanja del mene, moja občutja.

Oskar Molek (na desni) iz Argentine v družbi z bratrcem Jožetom Molekom, ki živi v Slamni vasi pri Metliki.

urednik vam

V Škofji Loki bo tudi letos največje srečanje slovenskih izseljencev med obiskom v domovini. Tako se je že po ustaljenem redu odločila Slovenska izseljenska matica in tudi neposreden organizator – skupščina občine Škofja Loka. Kljub vsemu pa pravijo, da za naprej raje ne rečejo ničesar: organizatorji v Škofji Loki so že nekoliko utrujeni, morda tudi naveličani in prav lahko se zgodi, da bo prihodnje leto izseljenski piknik v nekem drugem slovenskem kraju. Obenem s temi organizacijskimi skrbmi se poraja tudi kopica drugih, ki so prav tako pomembne za samo podobo piknika, ki naj bi bil vse kaj več kot navadna veselica. In pri tem se je – to brez samohvale – organizatorjem resnično posrečilo: veselica je bil sicer piknik ves čas, vendar pa to ni bila navadna veselica, saj je bila vedno velika pozornost posvečena kulturnemu, narodnemu sporedu, etnološkim predstavitvam naše ožje domovine, izvirni ljudski glasbi, drobcem iz slovenske kulturne zakladnice.

Dokaz za to, da je vsebinska zasnova izseljenskega piknika v celoti uspela, so bila številna priznanja s strani samih obiskovalcev, izseljencev z vseh strani sveta in njihovih prijateljev ter sorodnikov. Posebna privlačnost te prireditve so bili vse doslej tudi nastopi številnih izseljenskih kulturnih in zabavnih skupin, od pevskih zborov, folklornih skupin do narodnozabavnih in harmonikarskih orkestrov, ki so v večini predstavljali slovensko melodijo v nekoliko drugačnih oblikah, kot smo je vajeni vsak dan. Letošnje napovedi obetajo, da bo tudi tokrat sezona izseljenskih obiskov vsebinsko polna in bogata, kot je bila vsa leta doslej. Razdalje po svetu so se po zaslugi sodobnih komunikacij zmanjšale, domovina je čedalje bliže, stiki s sorodniki so olajšani.

Dežela na sončni strani Alp, kot je novo geslo slovenske turistične propagande, bo brez dvoma tudi letos gostoljubno sprejela svoje izseljence.

vaša pisma

Leto miru

Leto 1986 so Združeni narodi razglasili za mednarodno leto miru. »Da le ne bi bilo vojne«, si rečemo drug drugemu dan na dan v naših življenjih. Mir je tiha želja vseh zemljanov, tudi nas Slovencev. In vendar . . .

Pred zadnjo vojno smo si predstavljali, da jo bo mogoče le stežka preživeti. Nismo se zmotili. Med vojno smo bili veseli za vsak dan življenja in smo nestrpno čakali konca vojne in začetka miru. Okoli 50 milijonov ljudi je izgubilo življenje in okoli 30 milijonov je bilo ranjenih. In kako bi vojna potekala sedaj?

Jedrska vojna bi prinesla ne samo splošno katastrofo, pač pa apokalipso – konec sveta – vsemu človeštvu. Na svetu je nakopičenega že toliko nuklearnega orožja, ki bi lahko ob njegovi uporabi uničilo vso bio – floro in favno – in potisnilo planet Zemljo nazaj v ledeno dobo. Mnogoštevilne eksplozije takšnih razsežnosti bi povzročile splošni požar na zemlji, ki bi se širil najprej v vse smeri zemeljske širine in nato še dolžine, katerih saje in prah v spodnji in zgornji atmosferi bi onemogočale sončnim žarkom običajno pot do zemlje. Nastala bi popolna tema. Simulacija vremena v primeru številnih jedrskih eksplozij predvideva pretrgani sloj ozona – ki nas zdaj obkroža – okoli zemlje, kar bi povzročilo penetracijo ultravijoličnih žarkov na zemljo, ki so zelo nevarni življenju na Zemlji. Temperatura bi se znižala za sedem do osem stopinj celzija in si ni mogoče misliti, da bi Zemljani preživeli. Temu stanju so dali znanstveniki ime nuklearna zima in je označena s temo, mrazom, kemičnimi toksini – nastalimi ob splošnem požaru – z radiacijo in prodorom ultravijoličnih žarkov. Poleg tega bi bilo nemogoče vzdrževati najbolj elementarne sanitarne pogoje, kar bi povzročilo epidemije tifusa in kolere. Trpeli bi skrajno pomanjkanju kisika, prav tako bi primanjkovalo hrane. Civilna obramba ne bi prav nič pomagala. Oceani se sicer ne bi segreli kot kontinenti, a bi postali grobovi živalim in rastlinam s kopnega. Po nekaj mesecih bi posijala le medla svetloba . . .

Očividno so nuklearna orožja tudi samomorilska. Čas je že, da svet sklene uničiti nuklearna orožja, če že ne more tudi vsega ostalega.

Milan Prešeren, Trzin

Odnesli smo lepe spomine in – znanje

Učenec slovenske poletne šole sem bil leta 1984, torej pred dvema letoma. Oba s sestro Ireno se vam zahvaljujema za ves trud in gostoljubnost, ki ste nam jo nudili. In zdaj sem se odločil, da grem ponovno v to šolo. Pred dvema letoma mi je bilo zelo všeč. Vsi smo iz šole odnesli lepe spomine in tudi veliko znanja smo si pridobili. Zato sem se odločil, da bom nadaljeval z učenjem slovenskega jezika in si ga še bolj izpopolnil.

Frank Staudohar, Scarborough, Ont., Kanada

Iz Belgije v Avstralijo

Po dolgem času se vam oglašam. Bila sem dolgoletna naročnica Rodne grude v Belgiji, zdaj pa sem pri sinu v Avstraliji že čez leto dni. Malo sem se že privadila na to okolje, samo preda-leč smo od domovine, od tod bo težje priti na dopust. Tukaj je malo več Slovencev kot v Belgiji, vsi pa še ne pridejo v slovenski klub. V večini govorijo med seboj angleško, to pa ne diši po domačnosti; jaz se ne počutim dobro med njimi, če jih ne razumem.

Med zadnjim obiskom v domovini sem ob različnih priložnostih naletela na zelo različne ljudi, eni so bili prijazni, drugi pa osorni. Opazila sem, da imajo natakarnji uslužnejši odnos do tujcev kot do domačih, to pa se mi je dogajalo tudi na banki. Povratniki iz tujine in izseljenci, obiskovalci domačih krajev, smo pogosto zelo občutljivi na take reči, še zlasti takrat, kadar se počutimo zapostavljene, kadar nekaj naročimo v lepem domačem jeziku, ali takrat, kadar pričakujemo, da nam bo nekdo priskočil na pomoč, kadar se zaradi življenja na tujem prav ne znajdemo.

Julijana Borlak, Ingle Farm, Južna Avstralija

Pesem iz Slovenije

V marcu je že drugič obiskal avstralske Slovence Ljubljanski oktet. Lepa slovenska pesem, ki so nam jo prinesli, ni bila le pesem, v njej je bil tudi košček domovine, v kateri so bili tudi topli pozdravi naših dragih od doma in spomini, ki nas še vežejo na našo rodno Slovenijo. Še posebej mi je bilo prijetno pri srcu, ko sem se z družino »podal« v domač klepet z Janezom Drašlerjem, članom Ljubljanskega okteta. Obujali smo spomine na domačo

Bistrice ob Sotli ter na naš dopust lansko leto. Kot se iz vsake prakse ve, da vse, kar je lepo, hitro mine, tako je tudi zdaj prišel čas slovesa. Spomin ostane in z njim bo ostala tudi slovenska pesem.

Naj ob koncu še dodam, da je letošnji Slovenski koledar res vreden branja – seveda naj gre to v dobro ime uredništva Rodne grude. Lepe pozdrave vsem bralcem Rodne grude širom sveta, še posebej pa domačemu obsojalskemu kraju.

Ivan Lapuh, Morwell, Vic., Avstralija

Nimam večjega veselja

Pošiljam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo. Zelo me razveseli vsak mesec in tudi srce mi kar poskoči, oči se mi zarosijo. Omeniti moram, da nimam večjega veselja kot tisti dan, ko dobim Rodno grudo. Rodna gruda mi vzbuja spomine na nekdanje lepe čase, ko sem bil še doma pri starših in ko nisem poznal ničesar hudega. Zelo lepo delo opravljate za nas izseljence, srčna vam hvala.

Anton Ulaga, Bedford, Anglija

Meseci minevajo hitro

Čas vse prehitro beži in kar ne moremo verjeti, da je minil že mesec. Rodno grudo zelo radi beremo, zelo nas poživijo barvne slike, ker je res veselje pogledati lepe domače kraje. Slovenija je en sam lep kraj. Midva z ženo sva bila že štirikrat na obisku in nama je bilo zelo všeč. Zelo rada greva pogledat naše drage. Imam še brata v Avstriji, sestro v Jugoslaviji ter nečake in nečakinje in se ob obisku res zelo dobro počutimo. Doma sem od Male Nedelje, zdaj Bučkovci, žena pa je od Sv. Jurija ob Ščavnici. Oba bi želela, da bi ob priliki objavili kako sliko teh krajev v barvah.

Louis Rantasa, Hollywood, CA, ZDA

Bogastvo lepote

Rodna gruda nam je zelo všeč. Občudujemo lepe slike, ki so vsakokrat v reviji. Ponosni smo lahko, kajti kot majhen narod imamo veliko bogastvo v lepoti, ki ga ne najdeš nikjer na širnem svetu. Morda za rojake doma to ni nič novega, vendar pa sem prepričana, da vsem nam, ki smo razkropljeni širom po zemeljski obli, lepa Slovenija zelo veliko pomeni. Nimam

Pozdrav Ljubljanskemu oktetu

*Dobrodošli drugič tu med nas,
kot slavčki ste slovenski,
pozdravljamo Vaš zlati glas
kot Vas – oktet Ljubljanski.*

*Naj bode hiša Vam domača
med nami – tu v Avstraliji,
očeta pesem, matere pogača,
tako kot je – v Sloveniji.*

*Ko pesem bo v slovo zapeta.
domov Vam – srečna bodi pot,
naj v duhu zibka bo objeta –
slovenska pesem bodi plod.*

Ivan Lapuh
Morwell Vic.
Avstralija

posebnih želja, da bi objavili sliko iz mojega rojstnega kraja, kajti vem, da nas je preveč, da bi mogli ugoditi vsem željam.

Letos smo prvič prejeli tudi Slovenski koledar, ki nam ga je poslal sorodnik. Zelo nam je všeč.

Prisrčno pozdravljamo vse rojake doma in po širnem svetu, želim vam še mnogo uspešnega dela pri urejanju naše Rodne grude.

Martina Stimpfel, Willoughby, OH, ZDA

Še vedno sanjam o domu

Upam, da bom tudi v prihodnje redno prejemal revijo, kot sem jo doslej. Vse imam shranjene. Naj še povem, da se mi še zmerom sanja o stari domovini, a iz te moke ne bo kruha, ker sem se tukaj zasidral in tudi nimam nobenih sorodnikov, ki bi jih poznal. Bajtarji včasih nismo imeli nobene pravice. Še v šolo me niso dali, ko je bil čas; še župnik je rekel, tega mulca ne »nuca-mo« v naši šoli.

Doma sem iz Planine pri Rakeku. Bilo je veselje, dokler ni izbruhnila prva svetovna vojna. Po vojni pa so prišli Italijani in ni bilo več žgancev, samo rizi bizi, zato smo vsi pobegnili od doma. Zdaj smo v oblubljeni deželi, kjer nam je prav ugodno, pa še nismo zadovoljni.

Julius Renner, New Smyrna Beach, FLA, ZDA

Nekaj predlogov

Vedno je lep dan, kadar zagledam med pošto znani ovitek. Lahko bi včasih objavili tudi seznam novih knjig in kakšen članek o novejših arheoloških najdbah. Znamkarski predalček bi lahko bil za dalj časa vnaprej, tako da bi človek vedel, kaj bo izšlo in kdaj. Lahko bi bilo kaj več tudi o novejših zdomcih, saj bi brez njih še bolj zamrlo vse, kar je slovenskega v tujini, posebno v Ameriki, Kanadi, Argentini. Vsi imajo Rodno grudo zelo radi!

Tone Pechaver, Rancho Cordova, Calif., ZDA

Obvestilo bralcem

Obveščamo vse naročnike Rodne grude in Slovenskega koledarja, da ima Slovenska izseljenska matica nov račun za nakazila iz tujine. Vaša denarna nakazila lahko pošiljate v gotovini ali s čekom na naš naslov ali pa neposredno na devizni račun Slovenske izseljenske matica št. 50100-620-107-140-727001-58963/47 pri LB-GB-Mestna hranilnica Ljubljana.

Vse, ki ste doslej nakazovali denar, s pomočjo mednarodnih poštnih nakaznic, prosimo, da se zaradi enostavnejšega poslovanja v bodoče namesto tega načina raje uporabljate direktno nakazilo na zgornji račun. Ob nakazilu vam ni treba navajati namena nakazila. Ta novi način plačevanja velja tudi za vsa ostala vaša nakazila Slovenski izseljenski matici.

Ob tej priložnosti se zahvaljujemo vsem tistim naročnikom, ki so pravočasno poravnali svoje obveznosti in s tem pokazali, da cenijo naše delo. Zahvaljujemo se tudi vsem, ki prispevate v naš tiskovni sklad, saj nam tudi tako pomagata pokrivati visoke tiskarske stroške.

Vabimo vas, da se že zdaj naročite na Slovenski koledar '87, saj je bil letošnji razprodan že v decembru 1985.

Slovenska izseljenska matica
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, Slovenija-Jugoslavija

Novo jugoslovansko in slovensko vodstvo

Sredi maja je prevzel dolžnost predsednika predsedstva Jugoslavije Sinan Hasani, delegat Kosova, ki je že osmi jugoslovanski predsednik po Titovi smrti. V predsedstvu, ki je bilo izvoljeno v letu 1984, je delegat Slovenije Stane Dolanc.

Sinan Hasani je po rodu Albanec, ki se je šolal v Skopju, doslej pa je

opravljal že vrsto odgovornih dolžnosti na Kosovu in v federaciji. Sinan Hasani je tudi pisatelj in dopisni član Kosovske akademije znanosti in umetnosti.

Novi predsednik zvezne vlade je Branko Mikulić, eden od obeh podpredsednikov pa je Janez Zemljarič.

Predsednik predsedstva Slovenije je ostal še naprej France Popit, novi predsednik slovenske skupščine je Miran Potrč, ponovno pa je bil izvoljen za predsednika slovenske vlade

Dušan Šinigoj, podpredsednika vlade pa sta Janez Bohorič in Boris Frlec.

450 let star atlas

V Kulturnem domu v Izoli so v maju predstavili 450 let star atlas sveta, ki ga je izdelal Pietro Coppo, doma iz Izole. Prireditelj je pripravila Unija Italijanov za Istro in Reko, ljudska univerza iz Trsta in center za zgodovinske raziskave iz Rovinja. Otvoritve razstave se je udeležil tudi predsednik slovenske vlade Dušan Šinigoj.

V Sloveniji 219 zasebnih trgovin

V Sloveniji v zadnjih letih ponovno uvajajo zasebne trgovine, zlasti v odročnih krajih ter za nekatere specifične predmete. Večina trgovin deluje na osnovi zakona o obrtni dejavnosti. 90 trgovin prodaja sadje in zelenjavo, 41 mešano blago, 9 je mesarij, 3 prodajalne kruha itd.

Četrtnina vina v izvoz

Na skupščini vinarjev in vinogradnikov Jugoslavije so ugotovili, da vinska letina letos dobro kaže. Načrtujejo, da bodo izvozili najmanj 25 odstotkov celotne proizvodnje vina. Izvozili bodo predvsem kakovostna vina, ki jih bodo strogo kontrolirali v znanstvenih ustanovah.

Knjiga o sojenju Artukoviću

Ustaškega zločinca Andrijo Artukovića, ki so ga Združene države Amerike vrnile Jugoslaviji, so po enomesečnem procesu v Zagrebu obsodili na smrt. Zanimivo je, da je le deset dni po končanem procesu v Zagrebu izšla knjiga »Sojenje Andriji Artukoviću«, ki jo je napisal novinar in publicist Jovo Popović. Knjiga je kronika tega edinstvenega procesa.

»Rumena pogača« z Žirovskega vrha

Iz rudnika urana Žirovski vrh so v maju odpravili prvo pošiljko 60 ton uranovega koncentrata. Surovino bodo predelali v Veliki Britaniji in iz nje pridobili gorivo za jedrsko elektrarno v Krškem. Surovino so prepeljali v kontejnerjih po železnici. Prevoz so organizirali v skladu z mednarodnimi predpisi o varnosti tovrstnih prevozov.

Ob 40-letnici trgovskega in proizvodnega podjetja Dom je bila v Ljubljani skrbno pripravljena razstava slovenske domače obrti. Na sliki: ribniški, suhorobarski kotichek na razstavi (foto: Diego Gomez).

DARINKA Kladnik

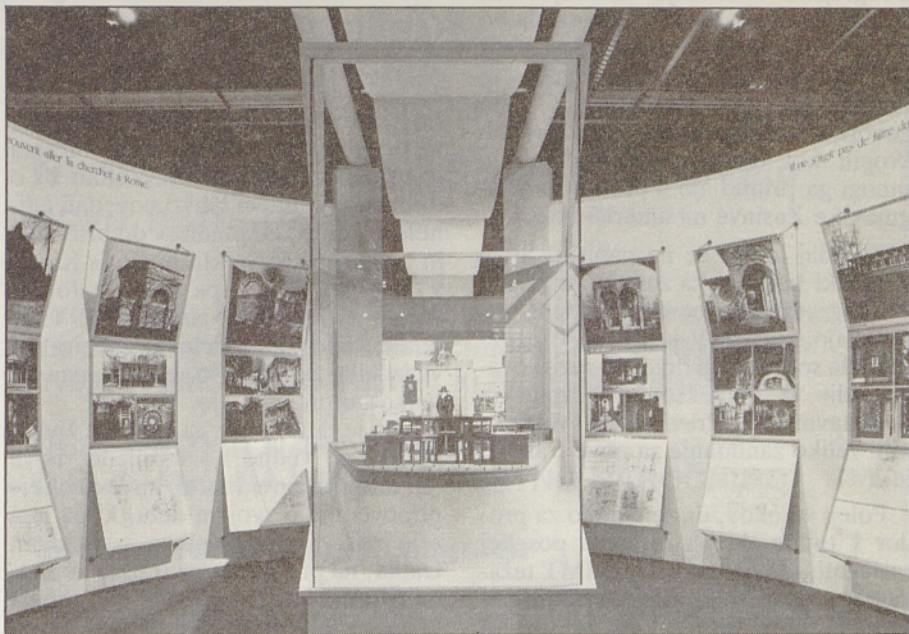
Plečnik v Parizu

Plečnikovo razstavo v kulturnem centru Georges Pompidou v Parizu, ki jo je pripravil Center za industrijsko oblikovanje (Centre de Creation Industrielle) v sodelovanju z republiko Slovenijo in mestom Ljubljana, so slovesno odprli 12. marca letos. Avtorji razstave: François Burkhardt, eden od štirih direktorjev Pompidoujevega centra, dunajski arhitekt Boris Podrecca ter umetnostna zgodovinarja dr. Damjan Prelovšek in Lojze Gostiša iz Ljubljane so razstavo skrbno postavili na vidnem mestu v velikem Pompidoujevem centru, ki s številnimi kulturnimi dogodki in desettisočimi obiskovalci dnevno spominja na pravo kulturno tovarno. Fotografije posameznih Plečnikovih del so dopolnili z različnimi maketami – pri vходу sta stali maketi Tromostovja in Gregorčičevega spomenika v naravni velikosti, originalnimi načrti in več umetnoobrtnimi izdelki arhitekta Jožeta Plečnika – stoli, lestenci, svečniki . . .

Najbolj na široko so predstavili Plečnikovo delo v Ljubljani, zajeli pa tudi njegovo delovanje na Dunaju in v Pragi. Razstavo so spremljale projekcije filmov in diapozitivov ter strokovne razprave o izjemni ustvarjalni moči arhitekta Jožeta Plečnika in o njegovem mestu v evropski arhitekturi 20. stoletja. Razstava je zbudila veliko zanimanja in pohvalnih besed ter krepko povzdignila slavo arhitekta Jožeta Plečnika izven slovenskih meja.

Razstavo z uradnim naslovom »Jože Plečnik – arhitekt, 1872–1957« so v Pompidoujevem centru v Parizu zaprli 26. maja, kmalu pa si jo bodo lahko ogledali še v raznih drugih mestih Evrope. Razstava bo namreč gostovala v Avignonu, Barceloni, Londonu, Milanu, Zürichu, Benetkah, na Dunaju itd. in nazadnje prišla v Ljubljano, kjer bo tudi ostala, kot so odločili organizatorji. Kje jo bodo v Ljubljani postavili, še ni znano, ena od variant pa je, da bi razstava stala v Plečnikovih Žalah, ki so z dograditvijo novih pokopaliških objektov izgubile svojo prvotno funkcijo.

Med številnimi stavbami, ki so jih zgradili v Ljubljani po Plečnikovih načrtih, je tudi »Peglezen« (1933–34). »Peglezen« je Plečnik zasnoval na izredno ozki in nagljeni parceli tako, da bi se ujemala z novo ljubljansko mestno hišo, ki jo je mojster predvidel na Vodnikovem trgu, do realizacije le-te pa ni prišlo. (Fotografija je iz arhiva Lojzeta Gostiše)

Del razstavišča, na katerem je bila razstava Jožeta Plečnika, je bil namenjen predstavitvi Žal (1938–1940). Pri tem delu je Plečnik izkazal neverjetno arhitekturno domišljijo. Na razstavi je bila tudi večmeterska maketa Žal iz naravnega lesa. (Foto: Damjan Gale)

Naši traktorji na ameriških njivah

Beograjska industrija motorjev in traktorjev napoveduje možnost, da bo leta 1990 prodala na trgih ZDA, Velike Britanije, ZR Nemčije, Francije in Avstrije 15 tisoč traktorjev. O tem govorijo v beograjskih gospodarskih krogih kot o izjemnem podvigu in mnogi ga primerjajo s prodorom kragujevske Zastave na ameriški trg.

Za zdaj je vse še na papirju. Strokovnjaki Inštituta za zunanjo trgovino v Beogradu namreč o vsem tem pripravlja študijo. V inštitutu so povedali, da so trg v teh državah raziskovali ljudje iz Geneksovih inozemskih predstavništev. Pravijo, da vlada v njih veliko zanimanje za nove traktorje IMT.

Poleg vzrokov, da se trudijo za prodor v tujino, ki jih ni treba posebej razlagati, je tudi ta, da ima IMT težave pri prodaji traktorjev na domačem trgu. Traktorji se jim kopičijo v zalozah, v tujino prodajo le nekaj več kot 2.500 teh kmetijskih strojev in domači trg je prenasičen.

Izračunali so, da bi prihodnje leto lahko izvozili 6.700 traktorjev – vseh izdelajo 42.400. Že leta 1990 bi se izvoz povečal na 19.500 traktorjev, na 40 odstotkov celotne proizvodnje. Izvoz IMT bi v sedanjem srednjeročju naraščal po letni stopnji 45, prodaja na domačem trgu pa bi se zmanjševala za 4,5 odstotka. Težišče bi bilo na lažjih in srednjih traktorjih, proizvodnjo težkih pa bodo krčili.

Strokovnjaki beograjske tovarne trdijo, da bi v to delo lahko vključili kar 69 kolektivov iz vse države. Pravijo, da vlada zanj veliko zanimanje. Računi kažejo še, da bi v zadnjem letu sedanjega petletnega razdobja dobili z izvozom skoraj 85 milijonov dolarjev, medtem ko jim je leta 1984 prinesel samo 4,4 milijona dolarjev. Denar za naložbe v ta namen bi priskrbeli sam IMT, Geneks, družbenopolitična skupnost in drugi udeleženci.

Beograjski izdelovalci traktorjev so izračunali, da so njihovi traktorji povprečno dvakrat cenejši kot traktorji iste moči v Franciji in ZR Nemčiji. Poleg tega računajo še s tem, da so največji proizvajalec teh kmetijskih strojev v Evropi. Vedo pa, da jih na evropskem trgu čakajo z nizkimi cenami vzhodnoevropski proizvajalci in ljudje, ki spremljajo gibanja v tovrstni prodaji, pravijo, da Japonci, tako kot pri jugu, napovedujejo prodajo svojih

traktorjev po prav tako nizkih cenah, ki so že njihova posebnost.

Gospodarski vestnik

Gallia osvaja srca Američanov

Le redko kdo ve, koliko spretnosti, natančnosti, vztrajnosti, znanja in srca je v kristalnem izdelku. Veliko bi o tovrstni umetnosti lahko povedali edinele steklarji, od pihalcev do brusilcev in graverjev. V Steklarni Boris Kidrič v Rogaški Slatini pa smo se tokrat srečali s Karlijem Hokeškom, ki v tamkajšnji vzorčni delavnici kreira prve izdelke za kasnejšo serijsko, pa tudi unikatno proizvodnjo.

»To je delo, ki se ga učiš vse življenje, tu so vedno novi prijemi, nova tehnologija, novi vzorci, nove oblike,« pripoveduje o svojem delu, ki ga ima zelo rad. Serija izdelkov z nazivom Gallia, na primer, je na tržišču že skoraj trideset let. Ali kdo ve, da zahteva ta serija 24 različnih operacij, da na enem izdelku Gallie dela 24 ljudi in da je za brušenje takšnega izdelka potrebnih 24 kamnov za brušenje?

Kristalni izdelki rogaških steklarjev se vse bolj uveljavljajo na ameriškem tržišču, vse več Američanov se ozira in zahteva izdelke iz naše Rogaške. Karli Holešek se je o tem sam prepričal, ko je demonstriral umetnost brušenja kristala v največjih blagovnih hišah v Los Angelesu, Denverju, Portlandu, New Yorku, San Diegu in še kje. Zahtevni kupci, tisti, ki vedo, kaj je dobro in lepo, segajo po izdelkih z zaščitnim znakom »R«. Vedo tudi, da so ti izdelki narejeni izključno z rokami izkušanih steklarjev iz Rogaške.

Karli Holešek je od vseh svojih izdelkov najbolj ponosen na zadnjo varo, ki jo je izbrusil za tovariša Tita.

Skupaj na Kitajskem

Predstavniki Energoinvesta iz Sarajeva in Radenske so v Radencih podpisali pogodbo o skupnem nastopu v Tiencinu v LR Kitajski. Sarajevska sestavljena organizacija – že leta največji jugoslovanski izvoznik – bo prevzela v tem kitajskem mestu inženiring za zgraditev pivovarne. Tovarna polnilne opreme bo v tem poslu sodelovala z izdelavo dveh polnilnih linij za pivo s skupno zmogljivostjo 50.000 steklenic na uro. Vrednost obeh linij – dobavili jih bodo v prihodnjem letu – znaša dva milijona 815.000 dolarjev.

Tovarna polnilne opreme iz Radenske bo tako prodala na kitajski trg že

četrti polnilno linijo. V zadnjih šestih letih obstoja je ta tovarna s svojimi napravami opremila večino domačih polnilnic.

Tisoč hektarov za mandarine

Kmetijski industrijski kombinat Nere-tva bo v letošnjem letu uredil 1000 hektarov zemljišč, kamor nameravajo zasaditi mandarine, limone in aktinidije. Načrtujejo, da bodo potem letno lahko pridelali 1700 vagonov mandarin, 150 vagonov grenivk, 60 vagonov limon in 100 vagonov aktinidij. Ta načrt, ki so se ga pospešeno lotili letos, med drugim tudi zato, ker je lansko zimo pozeblo precej mandarin, bo zahteval 2 milijardi 836 milijonov dinarjev.

Rudnik Koseze zopet zanimiv?

Leta 1945 so rudnik lignita Koseze pri Ilirski Bistrici, ki je bil znan po kakovostnem premogu, zaradi nerentabilnosti zaprli. Rudniške naprave so ostale, vendar jih je doslej zob časa precej načel. Pred nedavnim so delavci Geološkega zavoda iz Ljubljane raziskovali količino in kakovost preostalih zaloz premoga na tem območju. Sloj premoga, ki so ga našli 53 metrov pod površino, je kar precej debel. Ti podatki vzbujajo upanje, da bi rudnik morda ponovno odprli. Hkrati z lignitom so našli tudi večje zaloge kakovostne gline.

Pivovarna Laško druga v državi

Naše pivovarne, teh imamo v Jugoslaviji 28, so lansko leto proizvedle in prodale 10.505.303 hl piva, kar je 3% manj kot leto poprej. Največji proizvajalec je Beograjska industrija piva, ki je lansko leto proizvedla 1.046.826 hl piva. Slovenske pivovarne: Union, Laško in Talis so proizvedle skupaj 1.749.878 hl piva in presegle proizvodnjo iz leta 1984 za 8%. Med njimi so največ piva zvarili v pivovarni Laško, in sicer 914.128 hl, s čimer so se v jugoslovanskih razmerah uvrstili na drugo mesto, na tretjem mestu pa je pivovarna Union s proizvodnjo 803.905 hl. Pivovarna Laško je letos februarja pričela izvažati v Veliko Britanijo pivo v steklenicah, predvidoma pa ga bodo izvažali tudi v pločevinkah.

Iskra izvozila za 246 milijonov dolarjev

Iskra je lansko leto zabeležila za 246 milijonov dolarjev izvoza, kar je 8% manj kot so zapisali v plan, vendar 18% več kot jim je uspelo izvoziti leta 1984. Na konvertibilni trg so izvozili za 153,4 milijona dolarjev, s čimer so letni plan izpolnili le 86-odstotno, pa vseeno za 2% bolje od izvoza leto poprej. Uspešni so bili pri prodaji na klirinško področje, kamor so izvozili za 92,6 mio dolarjev blaga, s tem so plan presegli za 4%, primerjano z letom 1984 pa za 57% več. Uvozila pa je Iskra lansko leto za okrog 142 mio dolarjev blaga, s čimer so presegli načrtovan obseg uvoza, zastavljen na 135 mio dolarjev. S konvertibilnega trga je Iskra uvozila za okrog 123 mio dolarjev, s klirinškega pa za okrog 17 mio dolarjev, od tega za okrog 20 mio dolarjev opreme, kar je precej več kot so je uvozili leta 1984, pa vendar manj kot so načrtovali.

Nov posel mariborske Metalne

Metalna Maribor je prevzela izdelavo automatskih oblikovalnih linij, ki jih v naši državi ne proizvajamo. Nekatere specialne dele bodo uvozili od nemškega podjetja, ki je pripravljeno odobriti kredit za uvoz reprodukcijskega materiala v višini 3,2 milijona nemških mark. Reprodukcijski material bo Metalna uvozila za avtomatsko oblikovalno linijo, za končnega naročnika – Železarno Štore. Ta linija je naložba v razvojno sanacijski program tozda Livarna strojne litine, ki je bil izdelan že pred petimi leti, a so ga morali zaradi pomanjkanja denarja in omejitev razdeliti v več etap.

Kooperacija Doro-Olivetti uspešna

Po dveh letih kooperacijskega sodelovanja z italijansko firmo Olivetti je izolska delovna organizacija Dora, članica sozd Astra, izdelala in izvozila 2,6 milijona kaset za električne pisalne stroje in zanje iztržila dva milijona dolarjev. Letos bodo proizvodnjo povečali za 10 odstotkov, čeprav bi jo lahko, če jih pri tem ne bi ovirala prostorska stiska, dvignili za veliko več. Ker imajo zmogljivosti povsem izkoriščene, si bodo v prihodnje prizadevali dobiti večje prostore in nakupiti novo opremo.

NAGRADA BREZ ŽREBANJA!

Naročniki RODNE GRUDE pridobivajo nove naročnike

Uredništvo RODNE GRUDE razpisuje nagradni natečaj za pridobivanje novih naročnikov med Slovenci po svetu. Vsak stari naročnik, ki nam bo pridobil

DESET NOVIH NAROČNIKOV S PLAČANO NAJMANJ ENOLETNO NAROČNINO

bo brez žrebanja prejel nagrado

ATLAS SLOVENIJE

edinstveno knjigo, ki je pred kratkim prišla na knjižni trg, doslej najboljšo slovensko delo, ki nam prikazuje Slovenijo z zemljevidi, fotografijami in besedilom, kot še nobena tovrstna knjiga doslej. Atlas vas pripelje tudi v najmanjšo slovensko vas in zaselek.

Slovenci na tujem, člani in sodelavci slovenskih društev, obiskovalci slovenskih prireditev, sodelujte v akciji za pridobivanje novih naročnikov RODNE GRUDE, razširjajte krog vaših in naših prijateljev!

Nagradna akcija za ATLAS SLOVENIJE traja do konca leta 1986. Cene letnih naročnin Rodne grude za posamezne države so objavljene v vsaki številki. Naslove novih naročnikov nam pošiljajte skupno v pismu ali na zbranih dopisnicah, ki jih najdete v vsaki številki revije. Naročnino pa nakazujte, kot je navedeno v reviji. Za nagrado bomo lahko upoštevali samo plačane naročnine. Če načrtujete obisk domovine, lahko naslove in naročnino osebno izročite na naši upravi in prevzamete nagrado.

**Naš naslov:
RODNA GRUDA
Slovenska izseljenska matica
Cankarjeva 1/II
61000 Ljubljana
Slovenija – Jugoslavija**

Talent za rojake, genij za svet

Narodna galerija v Ljubljani – zakladnica najboljših slovenskih slikarjev

Vsak narod zavzeto ohranja najbolje, kar so ustvarili njegove hčere in sinovi skozi stoletja. Pogled na delo prednikov ga ohrabri in navda s ponosom. Generacije prihajajočih črpajo moč iz vzorov. Taka zakladnica narodnega bogastva je Narodna galerija v Ljubljani, v kateri hranijo najboljše slike, grafike, plastike, kopije fresk, kipe, umetniška dela Slovencev in tujih slikarjev, ki so bili v zgodovini povezani z nami in so ustvarjali v Sloveniji ter na tujem.

O vlogi in pomenu, o sedanjem utripu te pomembne kulturne ustanove smo se pogovarjali najprej z ravnateljico, dr. Anico Cevc.

– Ali bi nam lahko v glavnih skupinah predstavili obdobja in avtorje, ki predstavljajo glavnino vaših zbirk? Spregovorila bi o tisti zbirki, ki jo lahko tuji ali domači obiskovalec vidi v enournem obhodu, ki je vezana na razvoj umetnosti Slovenije. Vsi umetniki niso Slovenci. V to zbirko so vključena vsa dela umetnikov, ki so prebivali pri nas dalj časa ali pa so se pomembno zarisali v obdobja naše likovne preteklosti. To velja predvsem za srednji vek, ko težko ločujemo med »domačimi« in tujimi umetniki. Slovenija je bila na stečaj odprta, prihajali so umetniki iz Furlanije, s Koroške, ki je bila takrat še čisto slovenska dežela. V tem obdobju je doživelo slovensko kiparstvo svoj največji vzpon s šolo Petra Parlerja, ki je zajemala velik del srednje Evrope. V 17. stoletju ne moremo mimo Janeza V. Valvasorja, ki je na Slovenskem ustanovil prvo grafično delavnico in zbiral okoli sebe znane slikarje, kakršen je bil Almannah, ki je slikal za plemiške družine portrete in tihožitja.

V obdobju baroka konec 17. stoletja se je slovensko stavbarstvo, slikarstvo in kiparstvo na prehodu v 18. stoletje vzpelo do velike moči. V tej dobi je doseglo višek stensko slikarstvo, posvetno in cerkveno. Govorimo o »ljubljski baročni šoli«, katere glavni predstavniki so bili: Valentin Metzinger, ki je presajal k nam beneški naturalizem, Franc Jelovšek, znani freskant, Fortunat Bergant – slikar religioznih kompozicij in odličnih portretov in Anton Čebaj s cerkvenimi podobaми in freskami.

Romantično slikarstvo predstavlja pri nas dva mojstra, koroški Slovenec

Marko Pernhart (1824–1871) in pomembni slikar – krajinar Anton Karinger (1829–1870).

Slikarstvo v obdobju 1870 do 1880 začne hkrati s prepородom narodne zavesti zbujati živo zanimanje za preproste domačega človeka. Romantika je obdobje velikih revolucionarnih gibanj, njen predstavnik je bil naš največji pesnik dr. France Prešeren (1800–1849). Po letih odtujitve se vračajo k domači vasi, zemlji. Iz šole Janeza Wolfa sta izšla brata Janez Šubic (1850–1889) in Jurij Šubic (1855–1890), potomca stare kmečke slikarske in podobarske rodovine iz Poljanske doline. Janez je študiral v Italiji, slikal na Dunaju, v Pragi in na Nemškem, Jurij pa se je po študiju na Dunaju naselil v Parizu. Njegova najznamenitejša slika je motiv iz Normandije »Pred lovom«, čudež sončne svetlobe. Jurij Šubic je odprl slovenskemu slikarstvu pot v realizem in uvedel slikanje v polni sončni svetlobi. Svojemu bratranču Ivanu je pisal: »Zdi se mi, da sem pogruntal solnce. Plava bluza, črna kapa.« Modra barva moža pred lovom zaživi v trepetu sončne svetlobe.

Med šolami slovenskih umetnikov je slavna tudi Ažbetova. Anton Ažbe je bil eden izmed ustanoviteljev monokovske secesije in »Jugendstila« v Münchnu. Poznanih je okoli 80 učencev, ki jih je vzgojil, med njimi so se pri njem šolali vsi naši impresionisti.

Zavzemal se je za svobodni pristop k izvedbi motiva v oljni sliki. Slikar Igor Grabar je v spominskih zapisal, da mu je šele Ažbe odprl pot v sodobno slikarstvo.

Josip Petkovšek (1861–1898) je bil kmečki sin iz okolice Vrhnike in je pod vplivom francoskih realistov, ki jih je srečal v Parizu, slikal kmečke motive. Navezanost na kmečko trdnost izpoveduje s sliko »Doma«.

Prva slovenska slikarka, ki je prodr-la v sam vrh, je bila Ivana Kobilca (1862–1926). Pod vplivom münchen-ske in pariške šole je vnesla v slikarstvo svetle, optimistične note in popolnost realistične poteze čopica. Njeni najbolj imenitni sliki sta Poletje in Pariška branjevka. Poletje žehiti od življenjske sile in radosti z motivom dekleta, ki spleta venec iz rož za otroke.

Najvidnejši zastopnik realizma je bil na Slovenskem Peter Žmitek, ki je študiral v Pragi, Varšavi in v Rusiji, v Peterburgu pri slovitem Rjepinu. Njegov prizor »Prošnja cerkvice« iz rojstnega kraja Kroke je do popolnosti izdelan vzorec slikarstva realističnih izhodišč. Žal pa zaradi prostorske stiske ni razstavljen.

SILOVIT VZPON SLOVENSKEGA IMPRESIONIZMA

Morda najpomembnejši vzpon slovenskega slikarstva sledi v naslednjem obdobju, impresionizmu, ki je zajel

Narodna galerija v Ljubljani

osrednjo Evropo. Ta tretji najvišji vzpon je sicer zakasnil za npr. francoskimi impresionisti. Smer je dobila svoje ime 1873 po sliki, impresija vzhajajočega sonca, naši impresionisti pa so na vrhuncu po letu 1903, ko na Dunaju ustanovijo društvo Vesna. Štrije veliki impresionisti so bili: Ivan Grohar (1867–1911), Rihard Jakopič (1869–1943), Matej Sternen (1870–1949) in Matija Jama (1872–1947). Trepetljiva svetloba, nanašanje barv z velikimi, pastelnimi dotiki, čustveno doživetje vtisa, hipa, pokrajine in človeka vnaša v to obdobje silovito osebno noto. Čeprav so se vsi oplajali v tujini, so kljub temu ostali vsak zase velika osebnost, ki jih je družilo pristrčno prijateljstvo. Njihova življenja, iskanja in stiske je tenkočutno opisal pesnik Anton Podbevšek v knjigi »Rihard Jakopič«.

V slovenskem slikarstvu so na področju motivov naredili velik korak naprej. Presegli so enoličnost večne krajine in portreta, začeli s svetlobnimi študijami, interierskim slikarstvom. Njihov ustvarjalni vrh sodi v prvo desetletje našega stoletja.

EKSPRESIONIZEM OVREDNOTEN DANES

Moderna galerija v Ljubljani pripravlja razstavo slovenskih ekspresionistov, ki bo podrobneje osvetlila naslednje veliko obdobje ustvarjanja. Impresionisti so zasenčili prizadevanja prihajajoče generacije, ki je bila do 1920. leta nekoliko zapostavljena. Slovenska javnost se je počasi prebujala. Tako kot je stežka sprejela impresioniste, se je zgodilo tudi ekspresionistom. Impresioniste so celo zmerjali s: solatariji, kozolčarji, špinačarji. Domača kritika jih je raztrgala, tujina priznala pred domovino. Kadar Slovenec nekaj sprejme, dolgo ne spusti iz rok!

Nastopijo slikarji Maksim Gaspari, sloviti občudovalec narodne motivike, ljudskih noš in starosvetnih slovenskih podob, Ivan Vavpotič, Gvidon Birola, Hinko Smrekar pa kot satirik in karikaturist.

Tudi slovensko kiparstvo je doživelo svoj preporod na prelomu 19. in 20. stoletja. Alojz Gangl je upodobil Vodnikov in Valvasorjev spomenik, Ivan Zajc spomenik Franceta Prešerna, Fran Berneker Trubarja na poti v Tivoli, velik talent je bil Ivan Napotnik s skulpturami iz lesa, Alojzij Repič pa je bil učitelj celega rodu mladih kiparjev.

Težko je zajeti vsa imena, opozorili smo le na nekatera pomembnejša. »Edino merilo, po katerem pride slika v Narodno galerijo, je merilo kvalitete!« meni dr. Anica Cevčeva. Merila za kvalitetno sliko pa ne nastajajo le v

Ravnateljica Narodne galerije dr. Anica Cevc

Parizu, na Dunaju in vase zaverovani Evropi, pač pa po vsem svetu. Umetnost je ena sama in ne pozna meja ne nacionalnosti. »Čas je neizprosno sito. Nobena umetnina ni ostala v zbirki, če ni bila kvalitetna,« zatrjuje sogovornica.

»Slovanski narodi smo bili potisnjeni v ozadje zgodovine. Nismo imeli razvite tiste galerijske kulture, vzgojiteljev, poznavalcev, kritikov v času, ko so umetnine nastajale. Razen nekaj meščanskih družin nismo imeli kupcev in ne podpornikov (mecenov) umetnikov, ki so silno težko živeli in uživali slavo največkrat šele po smrti. Manjkala je 'klima', ki je potrebna za vsak razcvit velike umetnosti.

V tem obdobju ni nihče tiskal monografij, ki bi uvrstile naše umetnike v pregled evropske umetnosti. Komaj danes se Jakopič in Ažbe uvrščata v evropske leksikone in svetovne umetnosti!

VZGOJIMO POZNAVALCE UMETNIN

– Ali ni danes, ko je sodobnemu človeku na voljo televizija, radio, tisk, ob poplavi cenenih izdelkov estetska vzgoja zelo pomembna? Pri starosti 16, 17 let je za tako vzgojo prepozno? »V Narodni galeriji smo začeli z drugačno vzgojo, poleg srednješolcev nas obiskujejo otroci iz vrtcev. Pravkar vstopajo v galerijo.«

Odhitim jim naproti. Čebljanje »malošolčkov«, starih 5 do 7 let, napolni slavnostni hram umetnin. Najprej zapojejo pesmico, da premagajo tesnobo, nato jih sociologinja in umetnostna zgodovinarica Lidija Tavčar posadi na sedeže in jih s pomočjo knjige GAL V GALERIJI pesnice Svetlane Makarovič uvaja v čudeže slik. Ko si

nato ogledajo vse slike, dobijo malčki v roke risalne papirje in barvice. Vležejo se na tla pred slikami, ki so si jih izbrali in rišejo, kar so doživeli. Privlači jih sv. Jurij, ki ubija zmaja, lepi potreti gospa, Triglav in Bohinj, drsalc na ledu. Njihovo doživetje ni usmerjeno, ob risanju odmišljajo in dodajajo, kar jim je všeč. Risbe nato zbirajo, saj Tavčarjeva pripravlja posebno študijo, ki bo koristila likovnim pedagogom predšolske stopnje pri likovnem pouku. Doživetje osrednje slovenske galerije starejše umetnosti je za otroke velika izkušnja. Prihajajo iz Ljubljane in okolice, takšna pobuda pa bi lahko zajela vse galerije manjših krajev v Sloveniji in vplivala na zasnutke likovnega interesa naših najmlajših.

RAZNOTERE DEJAVNOSTI

Narodna galerija pa ni le pasivni shranjevalec umetnin. Poleg vodenja po razstavnih prostorih imajo še vrsto dejavnosti. Tako razstavljajo po Sloveniji, Jugoslaviji in svetu najboljše slike na potujočih razstavah. Lani si je ogledalo stalno zbirko 58.000 obiskovalcev, med njimi 16.500 učencev. Pravkar poteka akcija pridobivanja vrednih slik, ki jih dajejo galeriji zasebniki in ustanove. Nekateri slike, ki so last galerije, vise tudi v pomembnih slovenskih institucijah, zanje pa skrbe galeristi. Imajo tudi bogato knjižnico s 16.774 zvezki, zbirko originalnih dokumentov, fototeko, zbirko plakatov z motivi slikarjev in zbirko koledarjev.

Za obiskovalca, ki želi imeti reprodukcijo slovitega slikarja, je zanimiv podatek, da v Narodni galeriji prodajajo razglednice in reprodukcije platen (natisnjenih v Italiji), ki jih lahko dobi obiskovalec za simbolično ceno 1.500 dinarjev (z okvirjem) in za 750 brez okvirja.

RESTAVRATORJI VRAČAJO SLIKI VREDNOST

Slikar Štefan Hauko in kipar Kemal Selmanović sta restavratorja, ki imata odgovorno nalogo: vračati slikam nekdanjo veljavo in čimbolj verno prvotno podobo, barve, ki so jih čas, klima in nepazljiveži poškodovale.

Štefan Hauko: »Pri zelo starih slikah najprej utrdim barvno plast, da ohranim obstoječe stanje. Nato sliko utrdim s hrbtni strani, ojačam platno, ki je predrt, strohnelo, poškodovano in podložim novo platno. Vrnem se spet na barvno plast, na lice slike, barvno plast očistim, po potrebi odstranim prvotni lak (potemnel, oksidirani). Po 30 letih lak orumeni in spremeni barvno skalo slike. Poškodovana mesta kitam in izenačujem z origina-

Otroci iz vrtca se navdušujejo za slikanje pod vodstvom Lidije Tavčarjeve

lom ter retuširam. Ponovno naneseam zaščitni lak – in slika je spet v prvotnem stanju. Restavriramo slike, ki nam jih pošiljajo iz različnih krajev, tale je iz frančiškanskega samostana. Seveda je naša osnovna dejavnost posvečena skrbi za zbirko Narodne galerije. Da si lahko restavrador, moraš biti seveda slikar. Za to delo je potrebna restavratorska specialka, ki jo lahko obiskuješ le, če imaš slikarsko akademijo.«

Kemal Selmanović: »Restavriram dve sliki Pokrajinskega muzeja v Mariboru. Pri tem delu sem odkril, signaturo P. V. Vessel, delo spada v leto 1662. Obe tihožitji, eno z lobanjo, drugo s sadjem imata nekatere slične elemente. Peter Van Vessel je bil flamskega rodu, živel pa je blizu Hamburga. Včasih iz odpadka ustvarimo zlato, kar nas navdaja s posebnim zadovoljstvom, ko rešimo velikega mojstra dokončnega uničenja.«

UMETNOST PRIBLIŽATI IZSELJENCEM IZSELJENCI V NARODNI GALERIJ

Jeseni 1985 je organizirala Slovenska izseljenska matica v Kulturnem domu Ivana Cankarja v Ljubljani prvo slikarsko razstavo, na kateri so pokazali dela slovenski slikarji z različnih kontinentov. Imela je širok odmev, zato bo postala stalna oblika dela in bi naj zaživela vsaka tri leta. Ali mislite, da so tudi ta dela najboljših med njimi tista, ki bi jih Narodna galerija sprejela v svojo zbirko? »Ni pomembno, če se je nekdo ustalil v domovini ali živi tukaj. Merilo za sprejem je izključno kvaliteta. Kam pa naj te slike uvrstimo, pa je predmet dogovora med Moderno in Narodno galerijo. Doslej je imela Narodna galerija impresionizem za časovno mejo, zdaj ta ločnica ni več odločujoča. Marsikateri umetniki poklonijo Narodni galeriji svoja dela. Če so ustvarjene umetnine vrhunske, če je njihova ustvarjalna moč enaka temu, kar razstavljamo, ni razloga, zakaj bi ne bili uvrščeni tudi naši izseljenci. Narobe – to je hotenje, ki ga moramo gojiti! Saj je tudi literatura, ki izhaja v zamejstvu, del naše narodne kulture. Umetnost je ena. Za celovit pregled slovenske umetnosti moramo enako upoštevati tiste umetnike, ki so se ustavili v tujini in tam ustvarjajo, kot tiste, ki ustvarjajo v matični Sloveniji.«

Iskra, ki je zanetila Kres

Deset let plodnega dela

Rojakom, ki so lansko poletje letovali v znanem dolenjskem zdraviliškem in letoviškem kraju Šmarješke Toplice, je gotovo ostal v spominu novomeški folklorni ansambel Kres. Pa tudi kresovcem so ostali v spominu ameriški rojaki, njihovo živo zanimanje za vse, kar je povezano z življenjem slovenskega naroda in še posebej dolenjskega kmečkega človeka, za narodno pesem in glasbo ter, kar je kresovce posebej presenetilo, njeno poznavanje. In tukaj so se dobro ujeli. Zato so člani tega ansambla po vsakem nastopu še dolgo posedeli med ameriški rojaki, kramljali z njimi in skupaj zapeli marsikatero narodno pesem, ki se jo je spomnil ta ali oni. Tako so navezali mnoga prijateljstva in se med sabo

spoznali, za tiste, ki Kresa še ne poznajo, pa povejmo, da je to prav svojevrsna folklorna skupina, in to iz več razlogov. Predvsem je to razmeroma mlada umetniška skupina, saj je lani praznovala šele desetletnico obstoja. Druga posebnost je, da je nastala v Novem mestu, v osrednji Dolenjski, ki je bila že dolga leta bela lisa na zemljevidu slovenskega folklorizma. Tretja posebnost je, da ima kot edina folklorna skupina v svoji garderobi tudi dolenjsko narodno nošo, ki je bila že več kot stoletje izbrisana iz narodovega spomina.

Ustanoviti novo folklorno skupino, ji dati lastni navdih in življenje ni lahka stvar. Za to je potrebno veliko truda, vztrajnosti in znanja. Branki Moškon, ki je že od vsega začetka umetniški vodja skupine, je to uspelo. Seveda ne njej sami. Okoli sebe je zbrala skupino navdušencev, ki jim ni

bilo žal ne truda ne časa, da so spravili skupaj prva oblačila, glasbila in navdušili za delo tudi druge. Branka je imela pri tem seveda določeno prednost. V Novo mesto se je preselila iz Metlike, ki je znana po bogati folklorni tradiciji, sama pa je povezana s folkloro že od mladih nog, saj so v njeni družini vsi plesali. Tako lahko rečemo, da je belokranjska iskra zanetila novomeški Kres.

S CERKVENEGA ZIDU NA ODER

Z lastnim delom, pa tudi s pomočjo nekaterih novomeških delovnih organizacij in kulturne skupnosti, so člani ansambla izdelali ali drugače pridobili že kar lepo število noš in glasbil. Sedaj imajo na repertoarju dolenjske in belokranjske plese, štajerske, prekmurske, plese iz Posavine in ražanac. Imajo tudi tamburaško spremljavo, har-

moniko – frajtonarico ter stare narodne ritmične instrumente, kot so gudačo, strgalo, buča in pisko, se pravi glinastega petelinčka, napolnjenega z vodo. Najbolj pa so ponosni na originalno dolensko narodno nošo, ki je povsem sad njihovega lastnega dela in prizadevanj. Na Dolenskem je šla narodna noša še zelo zgodaj v pozabo in priti do nje je bilo že pravo detektivsko delo. Slovenski etnologi so jo izsledili na freskah v cerkvi na Veseli gori v bližini Mokronoga. Branka se je povezala z Marijo Makarovič, priznано strokovnjakinjo za narodopisje, in skupaj sta po posnetkih izdelali kroj narodne noše, ki so jo Dolenci nosili v prvi polovici devetnajstega stoletja. Seveda pa je bila od kroja pa do trenutka, ko se je ansambel prvič predstavil občinstvu v tej novi obleki, še dolga pot. Potrebno je bilo izbrati prave materiale in barve. Nekje so le staknili dovolj domačega platna, z barvami pa je bilo težje. Šele v Tekstilnem centru v Kranju so lahko napravili prave odtenke, in ko je bilo vse to pripravljeno, se je šele začelo pravo delo: šivanje. Največ so ga seveda opravili člani ansambla kar sami. Neznani umetnik, ki je pred davnimi leti slikal prizore iz kmečkega življenja na cerkveni zid na Veseli gori, si gotovo ni mogel predstavljati, da bo prav njegovo delo ponovno oživilo podobo nekdanjega dolenskega človeka.

ŠE PRAZNIČNO NOŠO BI RADI

Danes šteje folklorna skupina Kres že okoli sedemdeset članov, ki delujejo v otroški in mladinski skupini, v skupini za odrasle ali pa v tamburaški in drugi glasbeni spremljavi. Ples, petje in muziciranje pa ni edino, kar jih druži. Druži jih tudi zanimanje za narodovo zgodovino, stare noše, šege, glasbila in predmete. Vse to bi radi povezali v prikaz življenja nekdanjega dolenskega človeka, pa naj bo to njegov vsakdan ali praznični dogodek, kot je bila naprimer včasih ohcet. Odločili so se, da bodo oživili prav ta običaj, ki je imel v sebi celo vrsto zanimivih folklorističnih elementov. Pa se je zopet pojavil problem: tudi dolenska praznična noša je že izginila, čeprav precej pozneje kot delovna. Marija Makarovič in Branka sta se zopet lotili detektivskega dela. Hodili sta po vaseh v okolici Novega mesta in iz številnih pogovorov s starimi ženami je zrastle podoba praznične noše, ki sta si jo sproti skicirali in dopolnjevali. Sedaj so barvne podobe že narejene, tudi kroj je že izdelan in ponosna, v žamet, svilo in čipke odeta nevesta ter v črno obleko s klobučkom in šopkom odet ženin z vsem spremstvom, ki jima pri-

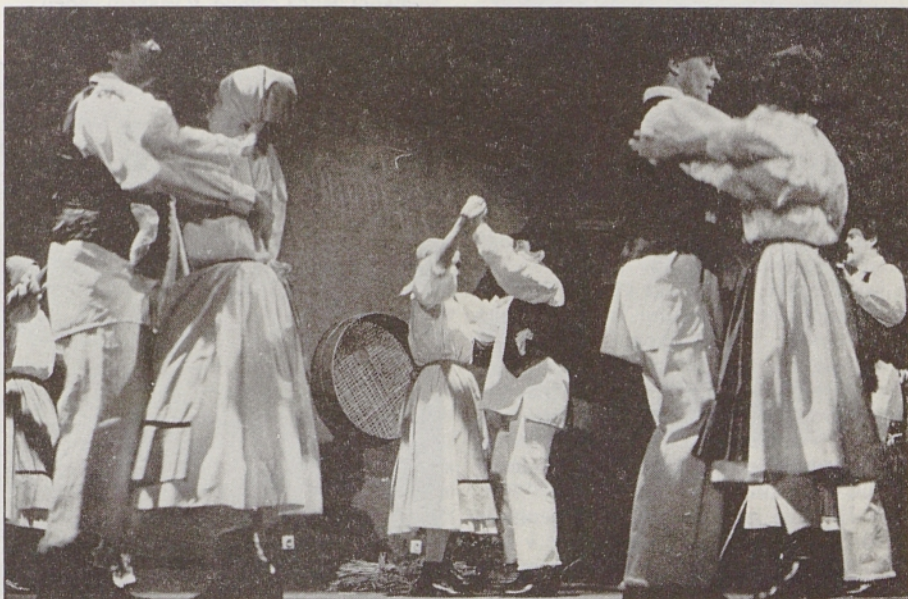
Kres v belokranjskih nošah

pada, bosta kmalu stopila pred občinstvo. Pa ne samo doma, že pred leti so kresovci gostovali v Franciji, njihova želja pa je, da bi se predstavili tudi drugod po svetu in ponesli s sabo ponovno rojeno vsakdanjo in praznično podobo dolenskega človeka, in del njegovega življenja z vsemi šegami in običaji, ki jih je v stoletjih ustvaril in zapustil potomcem.

Tone Jakše

Umetniški vodja Kresa Branka Moškon prejema priznanje za delo.

Folklorna skupina Kres iz Novega mesta nastopa tudi v dolenskih ljudskih nošah (foto: Janez Pavlin)

Lepote slovenskih vasi

Dornava

Nekateri kraji v Sloveniji so zasloveli po raznih izdelkih, nekateri po pridelkih. Kropa na primer slovi po svojih kovačih, Idrija po svojih čipkaricah, v nekaterih vaseh Bele krajine so doma izdelovalci platna, v Ribnici izdelovalci suhe robe, itd. Dornava je znana po lukarjih ali bolje rečeno velja za središče »lukarije«.

V Ptujju je treba zaviti po cesti proti Ljutomeru in prevoziti šest kilometrov po ravnem polju. In že je tu Dornava, po obsegu in številu prebivalstva največja vas na Ptujemskem polju. V najstarejšem delu vasi, tja proti Mezgovcem, so še posamezne cimprane hiše in gospodarska poslopja. Kot povsod, je tudi v Dornavi precej novih hiš. Velika gospodarska poslopja stoje praviloma prečno na stanovanjsko hišo, na dvoriščih pa imajo marsikje še stari koruznjak in vodnjak.

Kljub temu, da je v Dornavi vse manj lukarjev, ni bilo težko najti nekaj pravih lukaric. Alojz Valenko je prijazno povedal, kje so doma in kaj hitro so se, čeprav so imele v načrtih drugo delo, spravile vkup in pokazale, kako se plete vence čebule. Vmes so pripovedovale o starih časih v Dornavi, ko so se na veliko ukvarjali z lukom.

»Letos je čebula bolj boga. Megla jo je uničila. Lani je bila krasna letina za čebulo. Včasih smo imeli pri nas po 12 vrst čebule, zdaj precej manj, po dve, tri vrste, odvisno od tega, koliko je malega čebulčka,« je začela Gera Čeh. Elizabeta Cigula je dodala: »Če čebulo poškrpiš, je nima nihče rad. Sem mislila, da bom malo oškropila, pa sem se osmodila. Za vence potrebuješ slamo in čebulo. Slamo je treba najprej malo omehčati. Potolčeš po snopu nekajkrat, da se slama laže plete. Čebulo malo očistiš.« Mica Čuš ju je dopolnila: »Po navadi smo delali vence zvečer, ob petrolejki. Na vsak venec pride 12 čebul. Tista, ki je pridno delala, je naredila v eni uri do 20 vencev. Važno je, da so na enem vencu vse čebule približno enake velikosti. Nazadnje je treba še slamo obrezati, kjer gleda ven. Vence so delale ženske, moški so tolkli slamo in prinesli kaj za pit. Čebulo smo nosili v Maribor, Ljutomer in druge kraje in jo tam prodajali.«

»Kupte lük, kako lepi venci. Vzemite gospa, dosti dela je z njimi. Trikrat je treba zemljo zorat, trikrat okopat, pa s slamo zvezat in še v Maribor peljat. Ga ne morem zastoj dat. Tako smo pravile,« je dejala Gera Čeh. Ni kaj, tele lukarice so se res dobro odrezale. Kot bi mignil, so povezale dvanajst čebul, potem pa odhitele po svojih opravkih.

V Dornavi je treba posebej omeniti še grad. Dornavski grad sodi namreč v sam vrh stavbne dediščine in velja za najpomembnejšo posveto stavbo poznega baroka v Sloveniji. Sprva je bil to preprost dvorec, ki so ga med leti 1700 in 1708

nadomestili z večjim poslopjem. Med letom 1739 in 1743 pa so z dozidavami ustvarili sedanjí razkošni baročni grad in uredili izjemen vrt. Celoten graščinski kompleks je sila velikopotezno zasnoval neznan avstrijsko štajerski arhitekt. Park je svoje dni krasilo tudi 12 svojevrstnih pritlikavcev in šest kamnitih antičnih figur. Zdaj so v Ptujemskem muzeju, kljub temu je v dornavskem gradu še veliko imenitnih kipov. Večji del teh, naj bi po mnenju strokovnjakov nastal v graški delavnici Filipa Jakopa Strauba. Ob cesti pred vasio pa zbujata pozornosti dve figuralni znamenji z baročnimi figurami iz 18. stoletja.

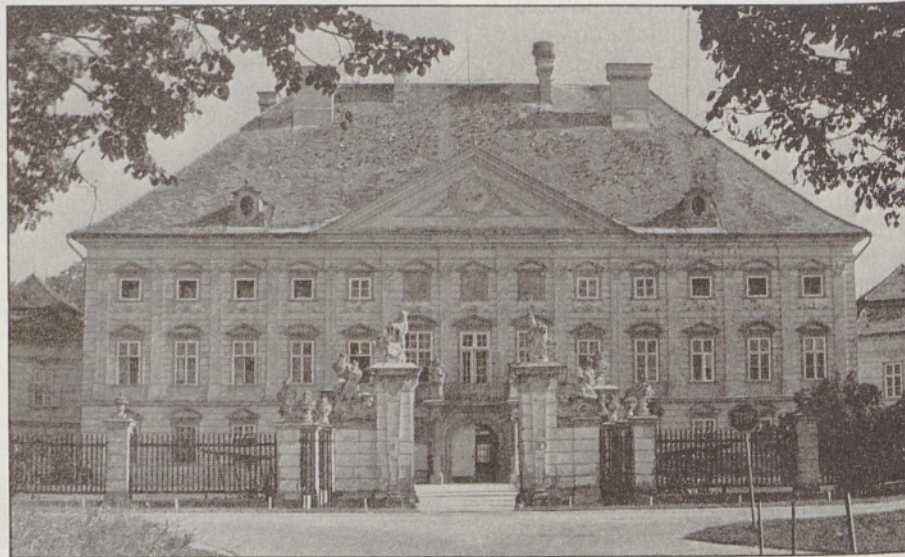
Od 1953. leta naprej je v Dornavskem gradu Zavod za varstvo in delovno usposabljanje mladine dr. Boršnarja, poprej pa je bil v tem domu vrsto let dom onemoglih.

Lukarici Elizabeta Cigula in Mica Čuš pri spletanju venca čebule. V vsakem vencu čebule je dvanajst približno enakih čebul.

Ob vhodu v vas Dornava pozdravlja mimoidoče tale nemi kip.

Dornavski grad.

Gorišnica

Tudi v Gorišnici so nekdaj pridelovali poleg krompirja, zelja, repe, sladkorne pese še čebulo in jo prevvažali v zaprtih vozovih.

Kužno znamenje v vasi Gorišnica ima letnico 1686.

Ob tem so radi ponavljali star rek: »Malo lüka pa krüha, pa je južina tu.« Tega v Gorišnici z fotoreporterjem Marjanom Cigličem tokrat sicer nisva slišala, sva pa izvedela marsikaj drugega.

Gorišnica je 12 kilometrov oddaljena od Ptuja. Mlajši, obcestni del vasi se razteza ob asfaltirani cesti Ptuj–Ormož. Enoredno zasnovani del je ob desnem bregu Pesnice, ki so jo po vojni prestavili za 150 metrov proti severu in je tu zdaj opuščena struga Lengrada, ki se napolni z vodo le ob večjih nalivih. Gručasti del vasi je okrog cerkve sv. Marjete. Nekdaj so vas zato imenovali kar Sv. Marjeta.

Dve plavo obarvani, s slamo kriti hiši padeta v oči že ob glavni cesti skozi vas. Včasih je bilo več hiš takih, je dejala 79 letna Ana Veldin. Danes so te prava redkost in ne samo v Gorišnici. Vsega skupaj pa je v Gorišnici okrog 190 hiš. Vas se širi, vse več je novih hiš.

Cerkev sv. Marjete stoji na domnevnem mestu rimskega svetišča. Prvič je omenjena 1391. leta, ko naj bi bila tudi precej drugačna. Sedanja neoromanska stavba s staro ladjo in pevsko emporo je namreč iz 1854. leta. Leta 1946 so jo obnovili, leto predtem pa so jo Nemci minirali.

V neposredni bližini cerkve, tako rekoč na njeni zelenici, je staro kužno znamenje z letnico 1686 in reliefi, ki kličejo po restavriranju. »Premalo znamo ceniti kulturno dediščino naših prednikov in običaje naro-

Ena najstarejših hiš v vasi Gorišnica.

da. Svoj čas so imeli ljudje posluh za narodne vrednote, zdaj je tega vse manj. Poglejte si samo to, kar so naredili tu, nedaleč od Gorišnice. Speljali so kanal za hidroelektrarno prav sredi polja. Ta kazi krajino in zastira pogled od Gorišnice proti gradu Borl. Ta kanal ni samo grob poseg v naravo, je neodpušljivi greh. Takšnih primerov je veliko. Primer zase je tudi kužno znamenje. Nihče ga ne vzdržuje. Ali pa lipa, kjer je spomenik padlim. Okrog tega je večkrat vse zanemarjeno. Vse več neposlušna je za dediščino,« je menil župnik Ivo Holobar v Gorišnici. Da je temu res tako, se vsakdo lahko prepriča v svoji vasi, v svojem kraju. Kljub trudu spomeniškega varstva in krajanov, kažejo spomeniki marsikje žalostno podobo.

Razkrižje

O nekaterih vaseh se da sila veliko napisati, o drugih precej manj. Pa to ne pomeni, da so prve privlačnejše od drugih, da je v njih več spomenikov, zanimivosti. O Razkrižju sicer ni veliko zapisanega, je pa vasica po svoje tudi zanimiva.

Prav sredi vasi Razkrižje je splotla svoje gnezdo bela štokrlja, ki je postala nekakšen simbol Prekmurja. Razkrižje pravzaprav še ni čisto v Prekmurju. Zanimivo pa je, da je to v Sloveniji edina vas, ki je dobila ime po križišču. Skozenj pelje cesta Ljutomer–Mursko Središče, v katere se odcepita cesta proti Veržetu in prek Štrigove v Središče ob Dravi. Vas je zanimiva tudi zato, ker se tako rekoč že sredi vasi prelevi v drugo vas – Veščico, in tretjič zato, ker imajo v vaški cerkvi sv. Janeza Nepomuka nenavaden križ iz školjk.

Razkrižje je stara naselbina. Prvi znani lastniki le-te so bili, kot je navedeno v Krajevnem leksikonu Slovenije, Celjski grofje, kasneje Hampo, Peter Keglevič in grofje Zrinjski. Za temi so dobili Razkrižje grofi Altheini. Eden teh je dal zgraditi pred cerkvijo veliko obokano podzemeljsko vinsko klet.

Dolgo vrsto let je bilo Razkrižje in druge vasi, ki so sodile pod krajevni urad Razkrižje, pod Madžarsko. Od 1848 do 1864 je

bilo priključeno Hrvaški. Nato je spet prišlo pod Madžarsko kapo ter pod to ostalo vse do konca prve svetovne vojne. Med drugo svetovno vojno je bila vas v središču pettedenskih borb Rusov in Bolgarov proti

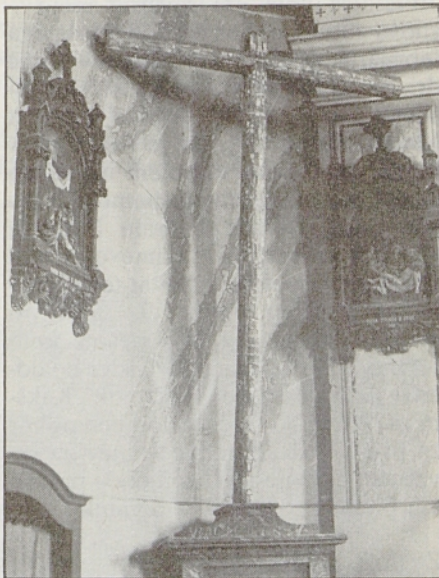

Tile prometni znaki delujejo kot simbol vasi, ki nosi ime Razkrižje.

Nemcem. Več hiš je bilo tedaj porušenih. Nekateri so po vojni popravili, druge postavili na novo.

V Cerkvi sv. Janeza Nepomuka – razkriška župnija sodi v območje zagrebške nadškofije in v njej govore hrvaško – je dragocen križ iz 16. stoletja. V Razkrižje je prišel po dokaj dolgi poti. Napis pod njim pove, da ga je dal prenesti 1783. leta iz cesarske zakladnice na Dunaju Josip Körröstor. Čemu, napis ne razkrije.

Križ naj bi najprej prinesli iz Indije Španci. Nato naj bi bil križ v lasti Nizozemcev. Ti so ga hranili v Amsterdamu. Od tam je prišel v samostan kajatancev na Dunaju. Zatem so ga prenesli v cesarsko zakladnico. Križ je velik več kot meter in v celoti izdelan iz školjk oziroma prepleten s školjkami.

Znameniti križ iz školjk v cerkvi sv. Nepomuka.

Spomenik za prvega slovenskega generala

Mariborčani se bodo oddolžili Maistru

Pripovednik in dramatik Saša Vuga je ob neki priložnosti zapisal: »Prva pridobitev je svoboda. Kako je ne bi cenil? Za nas se je življenje začelo okrog leta 1941. Boj zanj pa, za to svobodo, ne pozabimo, se je začel že veliko prej: pri Trubarju, pri puntarjih, pri Judenburgu in gôri na Koroškem. Upornike iz Judenburga in borce generala Maistra imenujem prva partizanska patrolja. Po pravici. Če njih ne bi bilo v tistih zmešanih, pa kar se da usodnih dneh, če bi manjkali vsi tisti idealni fantje, bi danes vstopali pri Zidanem mostu, in s potnim listom, v Avstrijo.«

Slovenci se velikanskega pomena in bistvene vloge generala Maistra pri osvoboditvi Maribora, rešitvi severne meje od Gornje Radgone do Dravograda – in s tem šestine slovenskega naroda – kajpada zavedamo. Toda: ali so se Mariborčani, prebivalci mesta, ki ga je bil Rudolf Maister 1. novembra 1918 s smelim prevratom osvobodil nemške vojaške pomoči, dovolj oddolžili temu velikemu možu? Vprašanje je tačas – dve leti pred praznovanjem 70-letnice bojev za severno mejo – znova aktualno. Še zlasti od letošnjega februarja, potem ko je Maistrov borec dr. Ervin Mejak v osrednjem slovenskem časniku Delo potrkal na vest Mariborčanov, češ, kje je vaša domoljubna zavest, ko v svojem mestu do danes še niste postavili spomenika prvemu slovenskemu generalu. Pismo je sprožilo pravcati plaz odmevov v slovenskem časopisju, rezultat te polemike pa je sklep, sprejet 9. aprila pri predsedstvu mariborske mestne konference SZDL: general Maister bo dobil v Mariboru svoj spomenik. Kakšnega, o tem bo sklepal poseben odbor za proslavitev 70-letnice bojev za severno mejo, njegovi člani bodo pripravili predlog za ustrezen pomnik.

Zasluži si več

Krivično bi bilo trditi, da so Mariborčani na Maistra povsem pozabili – na mestnem območju je enajst pomnikov, zvečine spominskih plošč, raztresenih po okoliških krajih, po Maistru je imenovana ulica v mestnem središču, od leta 1978 spominjata nanj oziroma na

njegove borce tudi osnovni šoli v Šentilju (OŠ Rudolfa Maistra) in na Pobrežju (OŠ Borcev za severno mejo). Spomenika sta dva, Tršarjev pri vhodu v mariborski mestni park (vendar le malokdo ve, da je med postavami bojnikov stiliziran tudi Maister) in doprtni kip pred šolo v Šentilju (najprej je stal v zgradbi mariborske mestne skupščine, kjer bi moral po mnenju strokovnjakov za spomeniško varstvo tudi ostati, saj je le z njim stavba, v kateri je bil nekoč Maistrov štab, avtentičen spomenik).

Toda veliki mož si po mnenju mnogih – ne samo še redkih živih borcev za severno mejo – zasluži več. Zakaj ima Rudolf Maister lahko spomenik v svojem rodnem Kamniku, ne sme pa ga imeti v Mariboru, kjer je v korist Slovencev in Jugoslovancev opravil svoje veliko življenjsko delo? To vprašanje je bilo zadnje čase pogosto slišati, ob tem pa je prav dodati, da so zahteve po spomeniku, vrednem generalove časti in slave, stare že desetletja. In žalostno je, da na tisoče in tisoče borcev za severno mejo, pomrlih v zadnjih petintridesetih letih, ni čakalo, da bi se sedanja generacija Mariborčanov oddolžila njihovemu komandantu.

Kako pomembno vlogo je v slovenski zgodovini odigral Rudolf Maister, pokažejo že podatki, ki pričajo o izredno močni germanizaciji v Mariboru in severovzhodni Sloveniji nasploh pred letom 1914 in po njem. Leta 1846 je na področju slovenske Štajerske s 387 tisoč prebivalci živelo kakšnih 12.000 Nemcev (3,1 odstotka). Leta 1910 je bil položaj bistveno drugačen: na Koroškem v Podjuni je bilo 15 odstotkov nemškega prebivalstva, v Mežiški dolini 17, v radeljskem okrožju 28, v mariborskem 46. In čeprav je v samem Mariboru izviralo iz slovenskih krajev kar 55 odstotkov prebivalcev, kar 70 pa jih je imelo v slovenskih krajih domovinsko pravico, jih je le 15 odstotkov prijavilo slovenščino kot svoj občevalni jezik.

Pravzaprav je samo Maister po razpadu habsburške monarhije razumel, kaj je treba storiti, se strinjajo zgodovinarji. Prvega novembra 1918 je kot major s sedmimi stanovskimi tovariši in 87 vojaki v mestu z zagrizenim nemško nacionalnim svetom, zavzetim za priključitev k Nemški Avstriji, s prevratom prevzel poveljstvo in odstranil iz mesta nemško vojaško premoč (presenečeni nemški častniki so se uklonili). Priznani slovenski zgodovinar dr. Bogo Grafenauer v zvezi s tem piše: »Osvoboditev Maribora in vse pripadajoče slovenske okolice, ki jo je zahtevala republika Avstrija zase, je bilo mogoče doseči le s tveganjem in do skrajnosti pogumnim posegom... Meja, ki jo je v štajerskem Podravju dosegel uspešni slovenski upor v Mariboru 1. novembra 1918 pod Maistrovim vodstvom, je omogočila tudi zmago socialistične družbe v severovzhodni Sloveniji. V tem je neločljiva zveza med uporom 1918 in revolucijo, ki se je začela leta 1941. Brez prvega upora v severovzhodni Sloveniji ne bi bilo niti drugega in svobodno slovensko ozemlje bi bilo še bistveno bolj okrnjeno, kakor je danes.«

»Na, Majster...«

Res, uresničile so se črne slutnje Oto-
na Župančiča: »O kaj bo z vami, vi
mejniki štirje, Celovec, Maribor, Go-

rica, Trst . . . » Če ne bi bilo Maistra, ne bi ostal naš niti Maribor. Sicer pa je veliki pesnik Župančič cenil tudi pesniško dušo, ki se je skrivala v odločnem bojevniku Maistru. Žal le malo-kdo pozna generala kot poeta, avtorja dveh pesniških zbirk Poezije in Kitica mojih (leta 1904 in 1929). Za njegove pesmi sta značilna ljudskost in svobodoljubni duh, nekatere med njimi so ponarodele in jih pojemo še danes (Rožmarin, Završki fantje).

Pa ni samo literarna zgodovina prav mačehovsko skopa do Maistra in njegovega ustvarjanja, tudi pomembnost Maistrovega vojaškega in političnega dejanja je kot pomembna epizoda v našem zgodovinskem spominu premalo upoštevana, niti v šolskih učbenikih ne. Tako so menili nekateri vidni predstavniki družbenopolitičnega in kulturnega življenja v razpravah o tem, ali postaviti v Mariboru Maistrov spomenik ali ne. Bili so seveda tudi takšni, ki so sodili, da časi niso pravišnji za postavljanje spomenikov, da bi

bilo treba »najprej proučiti Maistrovo delovanje, šele potem lahko sodimo, ali se je mesto ob Dravi dovolj oddolžilo njegovemu spominu«. Eden od članov mestne borčevske organizacije si je privoščil celo dvom, ali si Maister in njegovi borci tak spomenik sploh zaslužijo, češ, »edini pravi borci so bili le borci NOB«; iz vrst borcev je prišlo tudi vprašanje, ali je spomenik Maistru primeren v času, ko nimamo denarja niti za postavitev spomenika na sremski fronti; slišati je bilo pripombe, kje so bili Maistrovi borci med narodnoosvobodilnim bojem . . . Dokler ni svojih partizanskih tovarišev nekdo spomnil, da je bilo nekdanjih Maistrovih borcev na Primorskem in Dolenjskem veliko v partizanih, štajerske pa je gestapo zvečine interniral . . .

Ob tem je kajpada umestno vprašanje, zapisano tudi v časopisni polemiki: zakaj se niso borci NOB bolj potegnili za Maistrove borce, saj so eni severno mejo priborili, drugi pa jo znova osvobodili? So se pa za svojega sta-

novskega tovariša zavzeli slovenski pisatelji – na seji društva so na predlog Cirila Zlobca, jugoslovanskega pisateljskega predsednika, sprejeli sklep, da vprašanja o Maistrovem spomeniku »ni več mogoče reševati v pismih bralcev«, veliki mož naj bi dobil svoj pomnik sredi mesta, na mariborskem Glavnem trgu, s katerega se umika dotrajano kužno znamenje.

Vsekakor je zdaj že jasno, da bo peščica preživelih borcev za severno mejo dočakala spomenik svojemu komandantu. Zaslužijo si ga, kot si ga zasluži veliki mož, ki mu je Oton Župančič posvetil tele verze: »Na, Mojster, ki od misli ti in sanj bilo je dano priti do dejanj.« Vreden ga je tudi spričo resnice, skrite v njegovem odgovoru na Župančičevo posvetilo: »Če bi pa bili ljubljanski 'ministri' v novembru 1918 ugodili moji zahtevi, da zasedem še Celovec, bi nesli Ti in Tvoje spremstvo iz Maribora tudi na Gosposvetsko polje slavo Prešerna.«

JANEZ ZRNEC

Usposabljanje za življenje

Center slepih in slabovidnih, imenovan po dr. Antonu Kržišniku v Škofji Loki, je praznoval petdeseto obletnico

Pred petdesetimi leti so v Škofji Loki odkupili in preuredili Stahlov grad ter ga namenili za nastanitev in oskrbo starejših slepih iz vse Slovenije. Svoje pravo poslanstvo pa je ta ustanova dobila šele po osvoboditvi, ko je poleg skrbi za starejše prevzela tudi skrb za mlajše slepe z nalogo, da jih z ustrezni-

mi šolami omogoči normalno in enakovrno vključitev v življenje in delo. Takrat je pričel center s posodabljanjem in širjenjem, kar je predvsem zaslug dr. Antona Kržišnika, takratnega ministra za socialno politiko, po katerem se center danes imenuje. Leta 1950 so ustanovili vajeniško šolo, v

kateri so teoretično in praktično usmerjali slepo in slabovidno mladino, ki se je kasneje zaposlovala v Invalidskih delavnicah in si tako sama zagotavljala svojo socialno varnost.

Povečan obseg dela in pa dejstvo, da v Sloveniji vsako leto izgubi vid od 150 do 200 ljudi, pa sta spet narekova-

Usposabljanje slepih za poklic telefonista

Dom za starejše oskrbovance, ki je pred sedmimi leti zrasel ob starem domu za slepo in slabovidno mladino. (Foto: Janez Zrnec)

la gradnjo novih objektov. Tako so pred sedmimi leti postavili sredno šolo z domom učencev in sodobno stavbo za starejše oskrbovance. Obenem pa so ta zadnja leta veliko investirali v proizvodne objekte in pa v prijetno ureditev okolice.

Tako danes ta Center združuje tri osnovne oddelke. Srednja šola usposablja slepe in slabovidne za poklic telefonista in administratorja, za delo v kovinskih in mizarskih strokah, obenem pa izvaja rehabilitacijo kasneje oslepelih. Sem sodi tudi pomoč svojim varovancem v rednih šolah in pa seve-

da zaposlovanje v delavnicah pod posebnimi pogoji. Od leta 1962 pa do lani je rehabilitacijo uspešno končalo 550 slepih in slabovidnih, ljudi, od katerih se jih je petindevetdeset odstotkov uspešno vključilo v delo in življenje.

Proizvodni oddelek pri Centru zaposluje 45 slepih in drugače invalidnih, ki delajo v kovinarski, mizarski ter metlarskoščetkarski delavnici.

Oskrbni oddelek pa daje dom 200 starejšim občanom, od katerih jih je 76 prizadetih na vidu.

Tako različna in strokovna dejav-

nost v Centru, zahteva od zaposlenih visoko strokovno raven in pa veliko mero humanosti, kar je ustanova v petdesetih letih obstoja tudi uspešno uresničevala.

Ob vsem tem pa Center slepih in slabovidnih dosega tudi dobre delovne in finančne rezultate, kar je posledica izjemnih naporov pri stalnem zagotavljanju primerne dela za invalide, ki jih je v delavnicah kar polovica.

Za svoje uspešno in plemenito delo je kolektiv ob petdeseti obletnici prejel visoko državno odlikovanje, red zaslug za narod s srebrnimi žarki.

MILAN MARKELJ

Šentjernej, mesto petelina in konj

»Lepšega ptiča ni, kot je petelin, lepšega kraja ni, kot je Šentjernej!«

Tako poje pesem, ki se v lokalni izreki še prav lepo rima in jo je pogosto slišati v šentjernejskem delu Dolenjske, a tudi drugod se v tej ali oni inačici pojavlja. Vendar petelina hkrati z imenom svojega kraja zares lahko častijo le Šentjernejčani, ki imajo ta simbol javno izpričan na javnih mestih svojega kraja, na častnih listinah, ki jih podeljujejo ob različnih priložnostih, na emblemih, turističnih spominkih in še kje. Kot so petelini ponosne ptice, lepe in bojovite, tako so Šentjernejč-

ni ponosni na svoj kraj. Vsakdo pač ljubi svoj rodni kraj, a roko na srce, ne slavi pesem vseh krajev enako.

Kraj leži ob stari prometni poti od Novega mesta proti Brežicam in naprej proti Zagrebu. Po obliki spada v gručasto naselje, ki pa se v zadnjih letih uspešno razvija in širi kot središče vzhodnega dela novomeške občine. Šteje okrog 1.000 prebivalcev, ki si vsakdanji kruh režejo predvsem v dveh večjih industrijskih obratih: to sta dva Iskrina tozda Upori in Hipot ter imevejev tozda Tovarna Podgorje. V obrti, trgovini in drugih dejavnostih je tudi nekaj kruha za vse tiste Šentjer-

nejčane, ki ne obdelujejo lepih in plodnih polj v okolici mesta. Plodna ravnica pod Gorjanci je posejana s hmeljišči, polji, sadovnjaki in travniki. Vse to lepo kaže, s čim vse si Šentjernejčani še zagotavljajo vsakdanji kruh. Vsekakor pa ne smemo poleg industrije, živinoreje, poljedelstva in storitvenih dejavnosti pozabiti na vinogradništvo in gozdarstvo. Gorjanci so še vedno lepo zeleni in pogozdeni, na nižjih pobočjih pa lepo uspeva vinska trta.

Kratek sprehod po kraju razkrije, da ima Šentjernej za svoje srce velik trg, na katerem stoji Dolinarjev spomenik in lik petelina. O petelinu smo že pisali, Dolinarjev spomenik pa predstavlja slovenskega človeka, ki tolče po volkulji – simbolu italijanskega fašizma, ki je med zadnjo vojno prizadel veliko zla temu delu Dolenjske, a so se tamkajšnji ljudje znali postaviti v bran in se odločno upreti. Šentjernej je bil sedež rajonskega odbora OF za nekdanjih 6 občin, že leta 1942 so množično odšli krajan v gozdove, poleti so prisilili italijansko fašistično posadko, da je pobegnila iz kraja. 21. oktobra 1943 pa je bil kraj priča tragičnega dogodka: ustreljenih je bilo 26 neoboroženih vaščanov, med njimi več otrok. Na to spominja tudi spomenik na koncu vasi proti Drči.

Vsekakor v oči sprehajalca pade tudi cerkev sv. Jerneja, ki ima pomembno zgodovino za seboj, kar so pokazala tudi nedavna arheološka izkopavanja. Potrdila so, da ima cerkev zares romansko zasnovo. Zvonik je še iz leta 1641, sama cerkev pa je bila preoblikovana leta 1827. Danes notranjščino oblikujeta marmornata oltarja iz opuščene samostanske cerkve v Kostanjevici, zanimiva plastika in Metzingerjeva slika.

In če ostanemo še malo v zgodovini, je treba povedati, da so v Šentjerneju našli ostanke od neolita do rimske dobe, kar kaže, da je bil tamkajšnji prostor naseljen tisočletja. Prav na tleh sedanjega Šentjerneja pa je rasel gozd.

Na osrednjem trgu Šentjerneja stoji Dolinarjev spomenik, ki simbolizira boj slovenskega človeka s fašizmom. Videti pa je tudi podoba petelina, ki je simbol tega kraja.

V začetku 12. stoletja so višnjegorski ministeriali Draškovcarji in spanheimski Sichersteinerji razdelili gozd, ga iztrebili, preusmerili Kobilski potok in ob njem ustanovili kmečko naselje ter vojaško in obrtno naselje s cerkvijo sv. Mihaela. Ustanovljena je bila fara sv. Jerneja, ki je prvič pisno izpričana že leta 1249. Veliko trpljenja so Šentjerneju prinesli pogosti turški vpadi, med katerimi sta bila požgana župnišče in cerkev.

Še posebej pa velja omeniti zanimivo podrobnost: v Šentjerneju je župnikoval v letih 1546–1547 oče slovenske knjige Primož Trubar, čigar 400-letnico smrti praznujemo prav letos.

Nikogar bi ne čudilo, če bi Šentjernejčani za simbol svojega kraja vzeli konja. Konjereja ima tu staro tradicijo, s katero se povezujejo slovite konjske dirke. Prve dirke s konji naj bi v Šentjerneju prirejali že v začetku 19. stoletja, torej v času, ko je v naših krajih bival izumitelj ladijskega vijaka Josip Ressel. Zgodovinsko dokazano pa je, da so bile konjske dirke že leta 1885. Lani je tako Šentjernej slavil stoletnico konjskega športa, kar zares ni mačji kašelj.

Prve dirke so potekale kar na osrednji cesti. Leta 1891 so jih prestavili na travnik, kjer je čez nekaj desetletij zrastle pravo dirkališče. Ljubezen do konjskega športa so Šentjernejčani pokazali tudi v tem, da so kot prvi v Sloveniji po osvoboditvi pripravili konjske dirke. Nato so leto za letom zvesto pripravili dirke, razen leta 1956, ko izjemoma ni bilo dirk. Ob praznovanju stoletnice lani pa so obnovili hipodrom, zgradili nove hleve in opravili še precej drugega dela. Tako bo Šentjernej še vedno ostal eno od središč konjskega športa v Sloveniji.

Pregovor pravi, da človek ne živi samo od kruha. Za kulturni utrip kraja skrbi šola, ki nosi ime po narodnem heroju Martinu Kotarju. V kraju je tudi knjižnica, občasno kino in druge prireditve, ki ljudem ponudijo duhovne hrane. Gotovo pa so Šentjernej najbolj proslavila srečanja oktetov. Že več kot deset let kraj vsako leto (po novem bo prireditev na dve leti) zbere množino osemčlanskih pevskih zborov iz vse Slovenije, ki se pomerijo med seboj in predstavijo občinstvu. Dogodek posname ljubljanska televizija, izide pa od časa do časa tudi plošča.

Petelin, konji in slovenska pesem, to so trije simboli Šentjerneja, zanimivega kraja pod Gorjanci, ki preteklost navezuje s hitrim napredkom v industriji, kmetijstvu in na drugih področjih. Škoda je le, da je nekdanje živo lončarstvo, po katerem je Šentjernej prav tako slovel, zamrlo.

JOŽE MEJAČ

100-letnica konjskih dirk

V začetku avgusta lani so bile v Šentjerneju jubilejne konjske dirke, s katerimi so počastili 100-letnico organiziranih konjeniških dirk v tem kraju. Konjenišstvo se je začelo razvijati v tem kraju že v 18. stoletju, ko je bila zgrajena pomembna cesta Ljubljana–Zagreb, ki je vodila skozi Šentjernej. Tu so bili doma znani prevozniki.

Konjeniški šport v tem kraju pa je zaživel po odhodu Francozov, ko je prišel za oskrbnika obsežnih gozdov gozdarski inženir Jožef Ressel. Pozneje, leta 1885, pa so začeli na travniku poleg starega sejmišča prirejati konjeniške dirke v današnji obliki. Ščasoma je Šentjernej pridobil na ugledu, saj so tja zahajali konjerejci tudi iz Ljutomerja s svojimi kasači in od drugod.

V povorki pred jubilejnimi dirkami, s katerimi so počastili 100-letnico organiziranega konjeniškega športa v Šentjerneju, so se zvrstile tudi kmečke vprege v bogatih kočijah (foto: Marjan Ciglič).

Pogled na Šentjernej z glavne prometnice. Zvonik cerkve sv. Jerneja se dviga nad hiše. Lanska izkopavanja v cerkvi so odkrila presenetljivo starost temeljev tega sakralnega spomenika.

po sloveniji

V **Apakah** so konec aprila praznovali 40-letnico naselitve Apaške doline. Pred drugo svetovno vojno je na tem območju živel štiri petine Nemcev, po njej pa so se naselili Slovenci s Kočevskega in Prekmurja.

Povratnik iz Švice Feliks Vidovič iz Miklavža pri Mariboru s svojima pomočnikoma Andrejem Smolnikarjem in Vilijem Eksceleskim popravljata medicinsko rentgensko tehniko in industrijske rentgenske naprave. Poleg rednih popravil aparatov se ponaša ta podjetni zasebnik tudi z mnogimi izumi in tehničnimi izboljšavami, kot je simulator za EKG, aparat za merjenje upornosti in napravo za merjenje nivoja kislin. Ima tudi licenco znane evropske firme, po kateri bi rad izdeloval elektronske pripomočke za fizikalno terapijo.

Konec aprila je bila v **Celju** pregledna revija zborovske dejavnosti osnovnih in srednjih šol celjske občine. Nastopilo je 15 osnovnošolskih in dva srednješolska pevski zbora. Zbori, ki so pokazali zadovoljivo raven, bodo nastopili na republiški reviji v Zagorju.

V tovarni Žična v **Celju** so začeli izdelovati prve kroglične ležaje. Novi proizvodni program so v petih letih razvili njihovi strokovnjaki z lastnim znanjem. Pri meritvah in analizah pa so jim pomagali delavci Tehniške fakultete iz Maribora, Elme iz Črnuča, ITC iz Celja in Orodjarne v Tovarni avtomobilov Maribor.

V Livarni podjetja Belt v **Črnomlju** delajo v treh izmenah, saj je tovarna, ki je bila zgrajena za 2.500 ton odlitkov in jih zdaj izdelata letno 19.000 ton, premajhna, kljub nekaterim dodatnim prostorom, ki so jih usposobili. Rekonstruirali so tudi topilnico s polavtomatskim tehtanjem. Zdaj bodo investirali okoli 1,4 milijarde dinarjev v izboljšave čistilnice, oblikovalnice in montirali dodatno elektropeč. Pripravljajo tudi projekt nove jedrarne. Modernizirana livarna bo 1987. leta proizvajala 25.000 ton ulitkov.

Oktet občinske Gasilske zveze **Gornja Radgona**, se je tudi letos udeležil tradicionalnega srečanja oktetov v Šentjerneju na Dolenjskem. Ustanovljen je bil leta 1960 in je v svojem dolgoletnem obstoju požel mnoga priznanja in gostoval po raznih krajih. Duhovni vodja okteta je bil vsa leta Vlado Trdina. Zadnje priznanje, ki so ga dobili, je Kerenčičeva nagrada za delovanje v radgonski kulturi.

Tudi letos delajo mladi brigadirji na prostovoljnih akcijah na **Goričkem**. Naselili so se v Gornjih Petrovcih, v načrtu imajo izgradnjo ceste Petrovci-Šulinci. V vsaki izmeni, ki traja en mesec, naj bi sodelovalo po pet brigad. V dveh izmenah v juliju in avgustu bo delalo okrog 200 brigadirjev.

V otroških vrtcih v **Kočevju** se zmanjšuje število otrok, ker je oskrbnina vedno dražja. Tako so od septembra do konca leta 1985 imeli 63 otrok manj kot v prvem polletju. Starši zaradi padanja standarda dajejo otroke v zasebno varstvo ali sorodnikom, vzgojitelji pa imajo kljub vsestranskemu varčevanju pri igračah in v mali šoli, nižje plače, ker se ob vsakem zvišanju

oskrbnine za otroka zmanjša število otrok v vrtcu.

V aprilu je potekal na **Jesenicah** trinajsti mednarodni festival amaterskega filma. Komisija je ocenila in pregledala 80 filmov iz Sovjetske zveze, Finske, Zvezne republike Nemčije, Malte, Velike Britanije, Španije, Brazilije, Bolgarije, Belgije, Avstrije, Irske, Italije, Madžarske in Jugoslavije. Nagrado »GRAND PRIX« je dobil Irec Frank Morgan za igrani film »Aoifin dan«. Umetniško sliko za najboljšo klubsko selekcijo festivala je prejel Kinoklub mladih iz Zagorja ob Savi.

Podjetje Mercator – Eta **Kamnik** iz Kamnika načrtuje za letošnje leto celotni prihodek 3,75 milijard dinarjev, ima pa 370 zaposlenih. Proizvodni program Ete obsega pasterizirane in sterilizirane vrtnine, pripravljena jedila in gorčico. Eta ne pozna izgub, zato gre velik delež njenemu vodji Alojzu Francu.

Delovna organizacija Taxi, ki posluje v okviru Integrala, **Ljubljana**, zaposluje 60 taksistov, ki vozijo na območju Ljubljane in okolice. Kadar pripotujete iz tujine na letališče Brnik pri Ljubljani, vas čakajo pri

izhodu iz letaliških prostorov. Najamete lahko tudi kombije s šoferjem, ki so primerni za manjše skupine, imajo 8 sedežev. Prevoženi kilometer s taksijem stane 120, s kombijem pa 92 dinarjev. Taksij lahko priključite s telefonom (061) 323-062 in (061) 323-094.

V 28 pivovarskih delovnih organizacijah v Jugoslaviji so lani proizvedli 10,5 milijona hektolitrov piva, od tega so tri slovenske, **Laško**, Zlatorog **Maribor** in Union **Ljubljana** proizvedle 1,8 milijona hektolitrov. Januarska potrošnja piva se je letos povečala v Jugoslaviji za 32, februarja pa za 17 odstotkov, v Sloveniji pa za 51 in 27 odstotkov, kar gre na račun povišanja cen vina.

28. aprila je bilo v **Ljubljani** regijsko tekmovanje v računalništvu za učence osnovnih šol. Tekmovalce je poslalo 22 šol iz Ljubljane, Hrastnika, Zagorja, Trbovelj, Vrhnike in Logatca. Med mlajšimi so osvojili prva mesta Savin Jurčič-Zlobec, Jurij Rudež, Matija Kostec, Marko Petrušič – vsi iz Ljubljane ter Jure Knez iz Trbovelj. Med starejšimi pa so bili najboljši Matej Blenkuš, Andrej Bauer, Samo

600 let stara lipa v Stični na Dolenjskem z obsegom 7,5 metrov je ena najmogočnejših na Slovenskem. Foto: Ivan Cimerman

Gerkiš in Miha Remec, vsi iz Lj. ter Roman Mauer iz Zagorja.

Slovenski center mednarodne pisateljske organizacije PEN je sredi aprila počastil 60-letnico ustanovitve z literarnim večerom, ki je potekal v kulturnem domu Ivana Cankarja v **Ljubljani**. Nastopili so: Rado Bordon, Andrej Capuder, Ervin Fritz, Ivanka Hergold, Branko Hofman, Drago Jančar, Ivan Minatti, Tone Pavček, Alojz Rebula, Tomaž Šalamun, Veno Taufer, Igor Torkar, Dane Zajc, Ciril Zlobec in Jaša Zlobec.

Manko Golar, učitelj, pesnik in pisatelj, rojen v **Ljutomeru**, praznuje letos svojo 75-letnico. Izdal je zbirke: Gode čriček (1958), Jaše k nam Zeleni Jurij (1969), Pozabljeni dan (1967), prigodnice Počastimo domovino, primerne za otroke ob proslavah (1981). Šaljive in vesele zgodbe je izdal v zbirkah »Okroglo o Veržencih« (1973), in »Verženci«.

V **Mariboru** so 9. maja v dvorani Tabor organizirali izbor slovenskega para za Ohcet v Ljubljani in za Plitviško poroko. Pari so bili izbrani v različnih deželah sveta. Poroka je bila 28. junija v Ljubljani, spremljale pa so jo severnonemška, francoska in švedska televizija in mnogi novinarji z množico gledalcev.

V **Mariboru** je med 12. in 13. aprilom nastopalo na prireditvi NAŠA PESEM 1986 štirinajst pevskih zborov, in sicer: ženski pevski zbor Vrhnika, ženski pevski zbor skladateljev Ipavcev iz Sentjurja, ženski pevski zbor Milko Škobrne z Jesenic, Pevski akademski zbor Vinko Vodopivec iz Ljubljane, moški pevski zbor Davorin Jenko iz Cerkelj, moški pevski zbor Liko Verd z Vrhnik, moški pevski zbor Zarja iz Trbovelj in partizanski pevski zbor iz Ljubljane. Tekmovali so tudi mešani pevski zbori: Svoboda iz Šoštanja, študentski pevski zbor iz Kamnika, Dkud Angel Besednjak iz Maribora, Akademski pevski zbor France Prešeren, Kranj, Obala iz Kopra in Consortium musicum iz Ljubljane.

Delovna organizacija Tovarna opreme na **Mirni** na Dolenjskem je imela lani v prvem četrtletju 171 milijonov izgube. Konec februarja letos pa so že poslovali normalno. Na dan izdelajo 90 kompletov za prikolice in po 160 kompletov za avtomobile. Dolgov so se rešili tako, da so znižali normative porabe materiala, skrajšali norme, povečali proizvodnjo ter zmanjšali število zaposlenih. Dolžnosti direktorja opravlja zdaj Rudi Žibert.

Novi predsednik izvršnega sveta občine **Murska Sobota** je postal 37-letni Janez Štötl, diplomirani ekonomist, dosedanja direktor v Kartonaži Pomurskega tiska. Na novo so ustanovili komite za kmetijstvo, ki ga bo vodil inž. Ervin Pitz, saj je Pomurje pretežno poljedelsko usmerjeno.

Hotel v Atomskih toplicah v **Podčetrtku** so začeli letos ogrevati s toplo termalno vodo in tako prihranili velika sredstva. V kampu nedaleč stran so začeli sezono 15. maja, gostje se lahko kopajo v bazenih na prostem. Tu so odprli tudi novo prodajalno Jelša, ki posluje v okviru gostinskega objekta. V njej lahko kupite vse za potrebe kampistov.

Srednja kmetijska šola v **Rakičanu** ima svojo novo podružnico v Apačah. Obisku je jo 19 slušateljev, starih od 16 do 40 let, spomladi pa so zaključili s prvim letom šolanja. Program zajema kmetovanje, slušatelji pa si poleg vsakdanjega dela na kmetijah pridobivajo znanje, prepotrebno za sodobno obdelovanje zemlje. Ta šola je edina svoje vrste v Sloveniji.

Akcija zbiranja dodatnih sredstev za graditev in opremljanje kirurgije v **Rakičanu**, ki se je začela lani, se letos nadaljuje. Doslej so zbrali do začetka aprila 178.300.000 dinarjev, največ iz enodnevnih zaslužkov zaposlenih – 23,4 milijona dinarjev. To je spet lep primer samoodpovedovanja, saj zaposlenim odtegujejo za zdravstvo že od bruto osebnih dohodkov (plač), poleg vseh drugih dajatev. Februarja je bila zaključena akcija zbiranja denarja iz samoprispevka, za kirurgijo pa so največ prispevale delovne organizacije. Celotno oskrbovancev v Rakičanu je prispeval 100.000 dinarjev.

V **Rogaški Slatini** ni samo zdravilišče, pač pa tudi izvir zdravilne vode, ki jo pošiljajo po svetu. Temeljna organizacija Polnilnica, ki sodi v sestav Zdravilišča, je investirala 611 milijonov dinarjev za novo polnilno linijo, ki so jo odprli letos na dan zmage, 9. maja. Letos nameravajo napolniti 41 milijonov steklenic mineralne vode »Donat Mg«, namizne mineralne vode »Rogaška« in osvežilne pijače »Trimvit«.

Karli Holešek je svetovno znani brusilec kristalnega stekla, zaposlen v Steklarni Boris Kidrič v **Rogaški Slatini**. Svoje znanje je demonstriral v največjih blagovnih hišah v Los Angelesu, Denverju, Portlandu, New Yorku, San Diegu in drugod po svetu. Zahtevni kupci vedo, kaj je kvaliteta rogaških steklarjev, njihovi izdelki nosijo znak »R«.

Letos mineva 100 let, ko so ustanovili kmetijsko šolo na **Slapu** pri Vipavi, od koder so jo preselili v Novo mesto, na Grm. Na grmski kmetijski šoli, ki je začela kot deželna vinarska, sadjarska in poljedelska šola, se je do danes, ko ima rang srednje šole, izšolalo na 3.000 fantov in deklet in poučevalo več kot 200 učiteljev. Šolarji se izobražujejo v objektih pod Trško goro, ob šoli so hlevi za živino, svinjaki, seniki, silosi, skladišča, delavnice in vinska klet, imajo pa tudi 130 hektarov polj, travnikov, pašnikov, sadovnjakov in vinogradov. Glavno praznovanje 100-letnice bo od 22. do 26. oktobra.

V **Sloveniji** je okoli 1.200 tržnih pridelovalcev čebeljih izdelkov s 55.000 panji in 300 vozili. Zveza čebelarških društev Slovenije zajema okoli 200 čebelarških društin z več kot 8.500 člani, njen predsednik pa je Andrej Petelin. Leta 1987 bo slavila Zveza svojo 90-letnico.

Usmerjeno izobraževanje, ki je izšolalo po štirih letih prve generacije, je pokazalo v **Sloveniji** določene pomanjkljivosti. V letošnji jeseni se obeta prenovljeni program na bivših gimnazijah, ki imajo naravoslovni in družboslovno-jezikovni program. Poglobili bodo družboslovno-jezikovna znanja. Povečali bodo tudi število ur slovenščine! Drugi tuji jezik je v urniku

vsa štiri leta. Uvedli bodo predmeta psihologijo in filozofijo, zgodovina pa bo zajela več ur. Naravoslovni predmeti in matematika bodo skrčeni na najvažnejše vsebine. Več časa bodo posvetili utrjevanju snovi, ki bo v razmerju z novo snovjo 5:1. Učitelji, ki bodo poučevali prve štiri razrede v osemletkah, bodo morali imeti višjo izobrazbo (6. stopnjo zahtevnosti), učitelji razrednega pouka od 4. do 8. razreda in za srednje šole pa visoko izobrazbo (7. stopnjo zahtevnosti).

Povprečna pokojnina v **Sloveniji** znaša od 25. aprila dalje 56.500 dinarjev. Povprečna starostna pokojnina bo znašala 64.500 dinarjev, invalidska 52.100, družinska pokojnina pa 45.200 dinarjev. Najnižja pokojnina za polno pokojninsko dobo bo po po tem majskem povečanju znašala 46.026 dinarjev.

V okolici **Solčave** deluje 12 malih vodnih elektrarn, ki so jih zgradili zasebniki s pomočjo podjetja Novum v Ljubljani. Pri solčavski krajevni skupnosti so oblikovali gradbeni odbor, v katerem so graditelji, predstavniki občine Mozirje, Elektrogošpodarstva Slovenije, banke in drugi. Tako bodo zasebniki tudi prodajali odvečno energijo družbenemu sektorju.

Občani **Središča** pri Ormožu so se odločili, da bodo ponatisnili kroniko trga Središča, ki je bila izdana leta 1910; z opisi dogodkov, ljudi in običajev sega do 12. stoletja. Tako so lahko občani 11. aprila, ob krajevnem prazniku, to kroniko kupili. Prvotno verzijo je napisal Fran Kovačič leta 1909, ima pa naslov TRG SREDIŠČE in podnaslov: Krajepis in zgodovina. Središčani so že začeli zbirati podatke za dopolnitev kronike od 1908 do 1986. Zbrano gradivo bo izšlo v zborniku 1988. leta, ko bodo Središčani praznovali 555. obletnico prvih pisanih pravic takratnega svobodnega trga Središča, ki so jih dobili leta 1433. K sodelovanju vabijo vse rojake, izseljenke, ki lahko z originali in fotokopijami prispevajo k temu gradivu, da bi bil zbornik čim bolj popoln, v ponos Središča.

Radioklub **Starše** pri Mariboru z radijsko postajo YU3DOX je vzpostavil več kot 75.000 radijskih zvez z radioamaterji iz 200 držav. Na različnih tekmovanjih so dosegli mnoga prva mesta, postaja radioamaterjev pa deluje že od leta 1974.

V **Šempetru** so zmanjšali v delovni organizaciji Agros število zaposlenih od dosedanjih 60 na 15. Ti delavci se bodo posvetili bolj razvoju, analizam in financam.

Krajani v **Šentlovrencu** na Dolenjskem si še vedno sami pomagajo, saj so spet zbrali denar za novi samoprispevek, okoli 48 milijonov dinarjev. Skupaj s prebivalci Velike Loke in Čateža bodo vlagali v telefonske naprave. Asfaltirali bodo cesto proti Kukenberku in priključke na cesto v Gorenjih in drugod.

V **Železnikih** so proslavili 40-letnico kovinarstva. Na proslavi so podelili zlate plakete sedmim ustanoviteljem kovinarske zadruge, to so: Niko Žumer, Matevž Šmid, Anton Jelenc, Anton Dolenc, Jože Torkar, Niko Bertonec in Peter Polajnar. Zadruga je pomenila začetek nove gospodarske dejavnosti v Selški dolini.

turistični vodnik

Camping Yugoslavia 1986

Turistična zveza Jugoslavije je ob sodelovanju z Gospodarsko zbornico Jugoslavije in v izvedbi Avto-moto zveze Jugoslavije izdala CENIK ZA LETO 1986. Navedeni so posamezni najboljši in največji kampi po Jugoslaviji s podatki o tem, kako so opremljeni. Cene so navedene v ameriških dolarjih in nemških markah. Sledijo naslovi Avto-moto zvez, kjer lahko turisti poiščejo vse storitve, če se jim vozila pokvari ali če rabijo druge turistične informacije. Navedeni so tudi naslovi jugoslovanskih turističnih predstavništov v tujini. Cenik je natiskan v angleškem, nemškem, francoskem in italijanskem jeziku, izšel je v nakladi 350.000 izvodov in je brezplačen. Dobite ga na naslovu: TURISTIČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE, Moša Pijade 8, 11000 Beograd, telefon: (011) 335-722.

Turistična revija »Lipov list«

Slovenci imamo turistično revijo, ki se imenuje »LIPOV LIST«. Prva številka je izšla decembra 1984 in predstavlja nadaljevanje revije TURISTIČNI VESTNIK. Revija izhaja vsaka dva meseca in objavlja zanimive strokovne teme: turistične pogo-vore, raziskave s področja turizma, članke o gostinstvu, turistične publikacije, predstavitve turističnih organizacij, vesti s področja prometa, podatke o zdraviliš-čih... Posebna rubrika TURISTIČNE ZVEZE IN DRUŠTVA vas seznani s turistično dejavnostjo po vsej Sloveniji, po krajih, kjer so turistično aktivni.

Letna naročnina za to privlačno revijo, ki ima bogato slikovno gradivo, stane za posameznika 1.000 dinarjev, za organizacijo 2.000, za tujino pa 30 ameriških dolarjev.

Naročite jo lahko na naslov: Turistična zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38/VI, telefon: (061) 312-087.

Dopust na sončni strani Alp

Od Nove Gorice do Bovca vodi po dolini bistre reke Soče asfaltna cesta. Le kakšnih 500 m od Bovca je zgrajeno novo turistično naselje Kaninska vas, kjer lahko najamete lepo opremljene apartmaje, in sicer: v tropostelnem je spalnica s kuhinjo, predsoba, kopalnica, WC in garderoba; v štiripostelnem so spalnica, dnevna soba z dvema posteljami in kuhinjo, predsoba, kopalnica, WC in garderoba; v šestpostelnem apartmaju pa sta dve spalnici in vse poprej navedeno. Nekateri apartmaji imajo vrt ali balkon. Bovec je izhodišče za mnoge izlete v Julijske Alpe, planinske ture, vzpon na Triglav, izlet v Kranjsko goro. Najprivlačnejša pa so smučišča na Kaninu, ki obdržijo sneg do zgodnjega po-

letja. Na razpolago sta še dva hotela: Kanin in Alp. Kanin je B kategorije, ima 125 sob, 240 ležišč, bazen, savno, podvodno masažo, fizioterapijo, ženski frizerski salon, kozmetični salon in drugo. Alp hotel je prav tako B kategorije in dopolnjuje ponudbo, tu lahko gostje plešejo ob živi glasbi. Dolina Soče ima dobre gostilne. Lovite lahko postrvi, gamse, divje koze, čudoviti so panoramski poleti z letalom. Vse to vam ponuja Kompas Jugoslavija v svojem najnovejšem prospektu BOVEC-KANIN. Informacije dobite po telefonu (065) 86-022 in (065) 86-081, Kompas Jugoslavija, Alpski turistični center, 65230 Bovec.

101 Fact About Slovenia

V okviru revije Gospodarski vestnik občasno izhaja tudi revija YU-ECHO v angleškem jeziku. Letos aprila pa je priloga YU-ECHA nekaj posebnega, saj nam pod naslovom 101 FACTS ABOUT SLOVENIA odkriva osnovne pojme o naši deželi, ki jih mora spoznati vsak tujec pa tudi domačin. Najprej vzemo za geografsko lego Slovenije v srednji Evropi, nato, da je od 820.000 zaposlenih 45,35% žensk, o kulturi, Slovencih v svetu, ekonomiji, političnih, socioloških, državotvornih dejstvih, pa o prometu, zdravstvu, šolstvu, muzejih, galerijah, 28.000 študentih Slovenije, folklori, turizmu, poleti in pozimi ter o največjih in najlepših turističnih centrih. Pozabili niso na vino in hrano (A Country of Good Wines). Naštete so največje turistične prireditve, ki so že tradicionalne, na koncu pa je seznam z naslovi in telefoni

turističnih agencij v Sloveniji. Priloga je opremljena s stiliziranimi maketami z označbo krajev, slikami, mejnimi državami (Italija, Avstrija, Madžarska), in slikami, ki dopolnijo to poučno brošuro.

Prilogo 101 FACTS ABOUT SLOVENIA dobite lahko tudi pri Slovenski izseljenski matici.

Turistični vodnik: Bohinj and Triglav

Angleško govoreče Slovence, njihove potomce in obiskovalce Slovenije bo pritegnila brošura žepnega formata na 130 straneh, ki nosi naslov Bohinj in Triglav. Najprej opiše naravno okolje in nas s poglavjem IN THE HEART OF THE JULIAN ALPS uvaja v značilnosti krajev. V poglavju COMMUNICATIONS so opisane prometne veze med kraji in razdalje v kilometrih. Sledi poglavje: HOTELS, INNS AND VILLAGE HOLIDAYS s podatki o številu postelj, telefonskimi številkami in naslovi gostiln. Knjiga v poglavju BOOKS, GUIDES AND MAPS navaja važne publikacije, v katerih je zajeta bohinjska regija in Julijske Alpe. Poglavje RESTSITES IN THE MOUNTAINS našteva vse gorske koče in zatočišča na tem območju in čas, ko so odprte. Dodani so lepi posnetki gora, rastlinja in naravnih znamenitosti, v zaglavju FROM PLACE TO PLACE pa nas popelje vodnik do najprivlačnejših krajev tega nepozabnega gorskega sveta. Vsak (zaveden) Slovenec se mora v življenju povzpeti na Triglav. S tem vodnikom v žepu bo pot lažja. Kupite ga lahko za 500 dinarjev v založbi Mladinska knjiga v Ljubljani, Titova 3 ali pri turističnih agencijah.

Jahte zasidrane v portoroški marini, pripravljene za križarjenje po Sredozemlju. (Foto: Ivan Cimerman)

PETER SKOBERNE

Zeleni sneg

Ledeniki so se iz naših gora skoraj povsem umaknili. Zadnji ostanek naj bi bil Zeleni sneg ali Triglavski ledenik tik pod vrhom Triglava. Mogočnost poledenitve in moč premikajočega se ledenega pokrova dokazujejo številni sledovi v vseh slovenskih alpskih dolinah, ki so koritasto zbrušene v obliki črke »U«, očitni so morenski nasipi z večjimi skalami – balvani, kotanje z jezeri, obrušene skale in podobno.

Danes si težko predstavljamo, da je Savski ledenik segal vse do Radovljice in da so iz ledenega pokrova moleli le najvišji vrhovi. Zaradi spremembe podnebja so se ledeniki umikali in v Julijskih in Savinjskih Alpah skoraj povsem izginili. Zeleni sneg je edini ledeniček v naših Alpah in je, kljub temu, da je boren po obsegu in ledeniških pojavih, vreden pozornosti, zlasti še, ker si ga lahko ogledamo spotoma ob obisku Triglava.

Najlepši pogled na ledenik je z Begunjskega vrha nad Staničevo kočo. Kot na dlani je pred nami greben Malega in Velikega Triglava z Zgornjim

snežiščem, pod njim pa je na bolj položnih podih ledenik. V spodnjem delu je značilno obrušena skala imenovana Glava, kmalu pod njo pa je že prepadni rob Triglavске severne stene.

Ledenik je večji del leta pokrit s snegom. V letih, ko je zimskih padavin malo, dopoldansko sonce vztrajno topi snežno odejo, ki varuje led, tako da se v pozni jeseni pokaže na robovih snežišča ledena ploskev. V zadnjem času je iz leta v leto manjša. Po starejših virih vemo, da je segal pred dvesto leti ledenik vse do Zgornjega snežišča, nekako pred sto leti je pokukal na dan vrh Glave, danes pa je od prvotnih 47 ha ostalo le še manj kot tretjina površine. Na tako majhnem ledeniškem ostanku zaman pričakujemo mogočne serake in ledeniške razpoke. Vse se pojavlja v močno pomanjšanem merilu. V led so vrezani številni potočki, ki oživijo dopoldan, ko sonce posije na ledenik. Površina je zaradi skalnega drobirja črna in v veliki meri zakriva zelenkasto barvo ledu, po ka-

teri je dobil domače ime – Zeleni sneg. Na podih so manjši venci moren polmesečaste oblike, številne barvne oznake na skalah pa opozarjajo na to, da strokovnjaki redno spremljajo spreminjanje obsega ledenika. Sistematično je začel opazovati Zeleni sneg Drenovec prof. Pavel Kunaver, vse od leta 1946 pa Geografski inštitut Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Leta 1932 sta znana planinca dr. Miha Potočnik in Joža Čop odkrila ob Glavi luknje. Leta 1954 so jih raziskali jamarji in odkrili 285 m globoko Triglavsko brezno. Izdolbel ga je odtok z ledenika in je največje tovrstno brezno v Jugoslaviji.

Znanstveniki si še niso edini o nastanku in starosti Zelenega snega. Po zadnji ledeni dobi je bilo sicer deževno, a toplejše podnebje od današnjega. Zato bi bilo verjetno, da je ledenik povsem izginil, današnji pa nastal ponovno iz stisnjenega snega pred približno 5000 leti. Nasprotno pa izrazita plastovitost ledu bolj govori v prid domnevi, da je Triglavski ledenik pravi ostanek poledenitve v Julijskih Alpah.

Kakorkoli že, če se bomo vzpeli na Triglav iz doline Vrat, nas planinska pot vodi proti Kredarici ob robu Zelenega snega, radovednejši pa se lahko s cepinom in derezami sprehodijo po edinem ledeniku v Sloveniji.

Triglav in Zeleni sneg z grebena med Begunjskim vrhom in Cmirom.

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Charlotte Anderson

1
Polica s cvetjem

2
Poletno popoldne

3
Detajl kozolca-toplarja

4
Srečanje ob znamenju

5
Dolenjka z jerbasom

1

2

3

RODNA GRUDA

english section

130327

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija, Yugoslavia | Tel. (061) 210-716
Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana | Editor: Jože Prešeren | English Translations: Milena Milojević-Sheppard,
M.A. | RODNA GRUDA is published monthly. Nuber 8 and 9 are published together as a double issue. | Yearly subscription
for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or 13.—Australian dollars. | Payment can be made direct to our Account
No. 50100-620-107-140-727001-58963/47 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

Slovenian Debutante Ball in Cleveland

We just recently had our Seventh S.N.P.J. Debutante Ball, at the Slovenian National Home on February 8th, 1986. Our evening started out with the beautiful hors'doevre table prepared by Karen O'Donnell and her committee. Cocktails were available before and after the dinner hour.

A delicious full course dinner was served by Mrs. Smolic and her staff. After the dinner hour we had the presentation of our Debutantes.

Our National President Edward R. Hribar and his lovely wife Janina participated in our program by welcoming our Debutantes with a special gift from our committee. Doug Elersich did a fantastic job of introducing the Debutantes, as did Kenneth Kleinhenz in the opening ceremony.

Debutantes presented were: Ms Diane Blatnik, daughter of Mr. & Mrs. Henry Blatnik, Ms. Kimberly Grzincic, daughter of Mr. & Mrs.

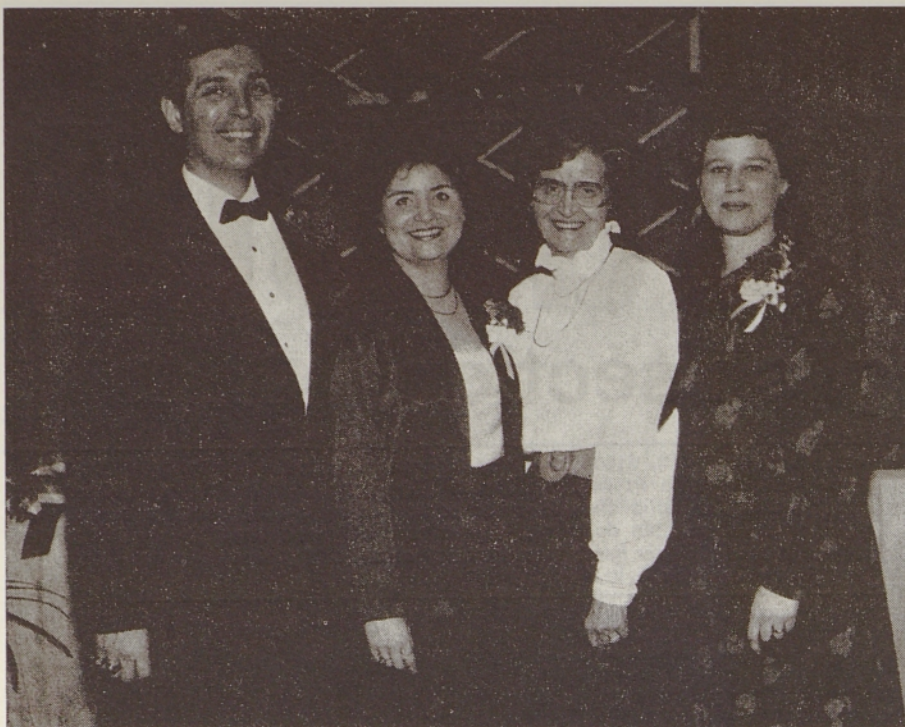
John Grzincic, Ms Jeanette Hiti, daughter of Mr. & Mrs. Frank Hiti, Ms. Chris Klepek, daughter of Mr. & Mrs. Eugene Klepek, Ms Chris Mihelich, daughter of Mr. & Mrs. Antony Mihelich, Ms Denise Mistic, daughter of Mr. & Mrs. William Mistic, Ms Marie Nosse, daughter of Mr. & Mrs. Anthony Nosse, Ms Laura Streck, daughter of Mr. & Mrs. William Streck, Ms Kathleen Zitnik, daughter of Mr. & Mrs. Alfred Zitnik.

Seventh SNPJ Debitante Ball: 1st row: Christine Klepek, 2nd row: Laura Streck and Denise Mistic, 3rd row: Marie Nosse, 4th row: Jeanette Hiti and Christine Mihelich, top row: Kimberly Grzincic, Kathleen Zitnik, and Diane Blatnik (photo by Dan Shimrak).

Guests and committee of the Debutante Ball: left to right, sitting: Frank Gorjanc, Theresa Halaburda, Marie Shaver, Dorothy Gorjup, standing: Don Gorjup, Karen O'Donnell, Jennie Gorjanc, Ivo Vajgl, Yugoslav counsul general, Meta Vajgl, Jeanette Zaman.

SNPJ Debutante Ball: Doug Elersich, master of ceremonies, Barbara Elersich, coordinator, Agnes Turkovich, chairperson, Linda Matas, coordinator.

The beauty and elegance of the Debutante Ball has to be seen to be appreciated. This is one night our Debutantes will always remember.

After the presentation our De-

butantes and guests enjoyed the pleasure of dancing to the Ray Polantz Orchestra.

Jennie Gorjanc, Highland Hts. Ohio

Very Busy Year for U.S.S.

This has been a very busy year for the United Slovenian Society. We have just recently had our Sixth Annual Slovenian Bake-Off contest in conjunction with our Bake Sale and our Winter U.S.S. Band Concert. They were all very successful.

Our judges this year, John Urbancich, Editor of the Sun Carrier, Parma Sun Post, Garfield-Maple Hts. Sun and the Brooklyn Sun Journal along with Faye Starman, Caterer from Newbury, Ohio did a fantastic job. We had over a hundred entries. My committee for the Bake-Off contest were Nancy Walden, Barb Strumbly, Betty Rotar, Julie Kobal and Veronica Pestotnik. Our thanks to all the wonderful people who made the contest a success.

The Bake Sale proved to be very successful. The donations of pastries were greatly appreciated. My Bake Sale committee were Mary Jane Hiti, Josephine Trunk, Ann Tercek and Julie Harbie.

Slovenian Bake-off contest: Faye Starman (left), a caterer from Newbury, wait to judge the strudel United Slovenian Society president Jennie Gorjanc is slicing.

Adolph Rupe as usual did a wonderful job in organizing the refreshment bar. We missed our loyal supporter Mary Dolsak. Due to surgery Mary was not able to be with us but her loyal workers Millie Bradac and Martha Meglich took charge of the kitchen in Mary's stead. Mary Furlan, Mary Frank, Mary Marsic Bertha Dovgan and Jennie Fatur took care of the krofe. We thank Mary Furlan who took charge of making the krofe.

Tony Petkovsek was our Master of Ceremonies for our United Slovenian Society Band Concert. Our Director Norm Novak added dances as well as a skit to their concert repertoire.

A few months earlier we had the pleasure of hosting the fourth concert appearance of the Lojze Slak Anseble. We had a very busy week with concerts almost every day. Schedule: Two matinee concerts, one for the pensioners and one for the residents of the Slovene Home for the Aged, Slovene National Home, Idora Park and the big picnic at AMLA.

It was 15 years ago when we had the first performance of the Lojze Slak Anseble under the auspices of the Lojze Slak Committee. The success of this committee prompted us to form the United Slovenian Society. It was our purpose in establishing the U.S.S. to preserve and cultivate our Slovenian heritage, to promote special events and to support worthy causes.

Past presidents are Tony Petkovsek and John Pestotnik, co-chairmen of the Slak Committee.

We have through the years sponsored several Slovenian performers in Cleveland and the neighboring area. We have held several fund raisers, raising monies for our local Slovenian organizations.

Several years ago we formed the U.S.S. Band. The only band of its kind in America. We hold an annual Slovenian Bake-Off contest and Bake sale in conjunction with our winter U.S.S. concert.

We were very fortunate to have Cecilia Dolgan assemble our first edition of the Slovenian National Directory. Through much research and many letters, the assembling of information was gathered, giving us the much needed Slovenian Directory. The Directory consists of Slovene organizations from all over the United States.

Two years ago we sponsored the first Slovenian Soccer team. The only such soccer team under the Slovenian name. This will be their third season to play starting with the tournament our Cleveland Yugoslav Consul, Ivo Vajgl arranged with the Macedonians. Our soccer team is looking forward to the play-offs.

This year we will also support the celebration of Tony Petkovsek's 25th Radio Anniversary sponsored by the Cleveland Slovenian Radio TV Club. Honored by the Cleveland Slovenian Radio TV Club was our Grammy Award winner Frank Yan-kovic. It was a great honor to all of us to have our own Frank Yan-kovic be the first recipient of the Grammy Award in the Polka field. Another corner stone is the celebration of Tony Petkovsek's twenty-five years on radio. Our congratulations go out to two fine personalities in the Slovenian field in Cleveland and the United States.

Enclosed are a few pictures of the past events with hopes that some of them will be published.

My best to all the Slovenians around the world.

Jennie M. Gorjanc,
President
United Slovenian Society

Only Slovenian soccer team. Pictured are some of the members of the team. 1st row: president U.S.S. Jennie Gorjanc, Ed Jaquet, Carol Bjerstedt, Dave Netherery, standing: Tom Giulivo, Al Gabrena, Greg Gorjanc-coach, Franc Gorjanc-chairman.

Welcome committee for the American Avsenik Tour at Cleveland Airport: Jennie Gorjanc, John Brodnick, Slavo Avsenik, Marija Brodnick and John Pestotnik.

The Lojze Slak American tour. At the AMLA farm, left to right: Tony Petkovsek, co-chairman Slak concert, Jennie Gorjanc, president United Slovenian Society, Dennis Eckart, congressman of the United States, Lojze Slak.

SLOVENE HEALTH-SPAS FULL OF FOREIGN VISITORS

In 1985, the fourteen Slovene natural health-spas, including now the Portorož Thermal Baths, had a successful tourist season. The total number of overnight stays reached over 1,600,000, which is 17 % more than in 1984. The number of foreign visitors increased by as much as 54 % last year; whereas in 1984 foreign visitors to Slovene natural spas accounted for 270,000 overnight stays, the number of overnight stays in 1985 reached 416,000. Due to such a successful break-through in the foreign markets, the association of Slovene natural spas was awarded the "tourist carnation" — a special acknowledgement given by the Slovene Tourist Board to the most successful enterprises and individuals in the field of tourism.

Last year the greatest number of overnight stays of foreign visitors was recorded at Rogaška Slatina (120,000). Following are Terme Portorož (104,000), Moravske toplice (90,000), Radenci (18,000), Dobrna

(16,000), Terme Čatež (13,000), Strunjan (20,000), Lendava (10,000), etc. The average share of foreign visitors in the total number of visitors last year was 26 %.

In 1985, the Slovene natural spas acquired no new facilities, and this year the only project under way is the renovation of the old hotel annexe "Zagreb" at Dobrna, which, when completed, is to provide modern accommodation for 100 visitors. At Atomske toplice a new building with a capacity of 150 beds is to be built, but it is not certain whether construction work will be started this year. There is an urgent need for a new building at Atomske toplice, for this health spa, with an occupation rate of 96 %, is the most heavily occupied health spa in Yugoslavia.

Other spas have their own interesting plans too. Next to the Čarda Motel at Moravske toplice a new swimming pool is to be built. It will be filled with thermal water from the spa's spring, and will be used for treating skin diseases. There are also plans for building new hotels at Moravske toplice and Radenci.

and the well-known monument to Trubar erected in Ljubljana is the work of the great Slovene sculptor, Franc Berneker, himself a native of Slovenj Gradec.

World War II brought great trials and suffering to the people of Slovenj Gradec and the nearby area, as is witnessed today by the tomb of the national heroes, a well-preserved partisan hospital hidden in the nearby woods, and the Carinthian Museum of the People's Revolution. However, Slovenj Gradec, together with the neighbouring town of Ravne where an excellent new high-school became a source of generations of post-war intellectuals, has tried to heal the wounds afflicted in the past by special endeavours in all spheres of cultural life. Slovenj Gradec has a new school centre and a hospital with the most up-to-date facilities. The local literary club publishes its own literary magazine, "Odsevanja" ("Reflections"). There is a library named after Fran Ksaver-Meško, who was a parish priest at the nearby village of Sela. The music school occupies — very suitably — the grand old house in the main street where the famous Austrian composer, Hugo Wolf, was born. Items of sacral art and exhibits connected with local history have been displayed in the Soklič museum in the parish house. The art pavilion was founded in 1957, and first got its premises in the old town hall. Then, in 1966, a new gallery was built, and works on the main exhibition hall were completed in 1970. Since that time over 300 important exhibitions have been organized in this gallery. Some of these exhibitions acquired international importance and fame as is proved, for instance, by the fact that each of the three international exhibitions of the visual arts were organized under the sponsorship of U.N. Secretary-General — in 1966 U Thant, in 1975 Kurt Waldheim and in 1985 Perez de Cuellar. Since I helped with contacting these three statesmen in connection with the exhibitions, I still remember well how all three were excited over such cultural zeal and efforts for international peace as had been shown by Slovenj Gradec. "If a similar initiative had come from a world metropolis, say Paris or Milan, it would have been of course welcome, but since it has come from such a small place, it is all the more important", the Secretary-General U Thant told me at the U.N. centre in New York. During the

Slovenj Gradec-a Town of Culture and Peace

There are few towns in Slovenia which could match Slovenj Gradec for its endeavours in the field of culture, peaceful co-existence among nations and peace in the world. Although Slovenj Gradec has a small population of 8,000, and the whole Slovenj Gradec commune one of only 20,000, the name of this town has gone down in the U.N. and UNESCO records, as well as in the Slovene history of the post World War II period, as a special example of the awareness and concern of a small town for the fate of entire mankind in our difficult times. In its search for a better world and in organizing all cultural events dedicated to the U.N. anniversaries, Slovenj Gradec has followed the slogan: "There are no great and small nations and places — when great things are at stake, all are great!" Unfortunately many of our fellow countrymen living all over the world and working hard for a better life in their new country, not forgetting, at the same time,

their or their ancestors' native land, are not familiar with the special role played by Slovenj Gradec in international endeavours for the world's peace. It is to be hoped that in the near future close links of understanding and co-operation will be set up between our fellow-countrymen abroad and the little town of culture and peace in their "old country".

Today's unique position of Slovenj Gradec as a cultural centre is, of course, deeply rooted in the town's cultural history. The remains of Illyrian settlements in the area of Slovenj Gradec date way back to the first millenium B. C. There are wonderful medieval frescoes by Andrew of Otting preserved in the little 15th Century Gothic church at Špitalič. Incidentally, it is in this church that the some of the scenes of a new TV film about Primož Trubar were shot. Trubar, the founder of the Slovene literary tradition, was the first to write, in 1577, the Slovene name for Slovenj Gradec,

talks with the Yugoslav delegation, as well as in a special message, Kurt Waldheim pointed out how pleased he was about the cultural endeavours of Slovenj Gradec, and this year when I invited him, this time as a peace writer, to take part in the UNESCO international meeting "Pen for Peace" in Slovenj Gradec, he apologized for not being able to come personally on account of his candidacy for Austrian president, but wished the current peace efforts of Slovenj Gradec every success. The present U.N. Secretary-General, Peres de Cuellar visited Slovenj Gradec in May 1985, and on this occasion he pointed out the following: "What Slovenj Gradec is doing in the field of culture is essentially the same as what we in the U.N. organization are trying to do for international peace".

The central themes of the international exhibitions in Slovenj Gradec have always been deeply humane, devoted to peace and co-existence among nations. Last year's exhibition, entitled "All of Us, for Peace", concentrated on items of wood-engraving graphic art and small wood sculptures. At the same time the results of the international competition in the design of a wooden family house were presented to the public. The director of the gallery, academic painter Karel Pečko, cannot have much rest after the international exhibition is over, for there soon follow several minor ones. Then there is the permanent collection of some 450 superb works of Yugoslav and world art, and a special Tretjak collection of African works of art. In the park around the educational centre, the open-air exhibition of sculptures, called "The Grove of Freedom and Peace" is steadily being increased. The first sculpture intended for this exhibition, "Resting" by Sabolić, was a present from President Tito. The list of honorary citizens speaks for itself about the position of Slovenj Gradec in the world of art: Božidar Jakac, Peter Lubarda, Krsto Hegedušić, Werner Berg, Osip Zadkin and Henry Moore.

Other events which contributed towards the reputation of Slovenj Gradec as a cultural centre in 1985 included two symposiums (one of art critics and the other on medical work in exceptional circumstances) and the international round table of writers and poets, entitled "Pen for Peace", organized as part of UNESCO's regular programme, which meant that this international

agency covered all the costs of the meeting, thus giving full support to and acknowledgement for the cultural endeavours of a small town on the Yugoslav-Austrian border. At the end of the meeting, UNESCO's representative from Paris, Eiji Hattori of Japan, said: "If there were a few hundred towns like Slovenj Gradec in the world, then there would certainly be no wars". A report on this meeting, and on Slovenj

Gradec as an example to be followed, was published in UNESCO's central paper, issued in 30 languages, "Courier de l'UNESCO". Readers all over the world can get familiar with the ideas put forward at this round table by means of a special publication, written in English and entitled "Pen for Peace".

Bogdan Pogačnik

The Spark which Flared into a Beacon

Those of our fellow-countrymen who spent their last year's holidays in the well-known health spa and tourist centre of Šmarješke Toplice will certainly recall the folklore ensemble "Kres" ("Beacon") of Novo mesto. For their part, the members of this group, too, will remember our American fellow-countrymen for their keen interest in everything connected with the life of the Slovene people and that of the country-folk of Dolenjsko in particular. They were also surprised at how much the Americans knew about our folk music and music in general. For this reason, they got on very well together and after every performance the members of the group sat down together with the Americans, chatted and sang many folk songs that one or the other of those present remembered. In this way many friendships have sprung up. "Kres" is a relatively young folk group, since it celebrated its tenth anniversary last year. The other characteristic which makes it different from other such groups in Slovenia is that "Kres" originated in Novo mesto, the chief town of Dolenjsko, which, for many years, was practically empty of the Slovene folklore art. The third distinctive characteristic of the "Kres" folklore group is that it is the only one to perform in the original folk-costume of Dolenjsko, which had been forgotten for more than a century.

It takes a lot of energy, knowledge and inspiration to found a new folklore group. However, Branka Moškon, who is the artistic leader of the group from the very start, has succeeded. Not only her, though, for she assembled a group of enthusiasts who were willing to

spare no effort to obtain the proper clothes and instruments, as well as new members of the group. Of course, Branka had a certain advantage. She had moved to Novo mesto from Metlika, which is well-known for its rich tradition in folklore. She herself has also been connected with folklore since she was young; in her family, everybody danced. Thus we can say that a spark from Metlika set alight a beacon in Novo mesto.

FROM THE WALL OF A CHURCH TO THE STAGE

Through their own efforts, as well as by means of help provided by some of the working organizations in Novo mesto, and the cultural community, the members of the group made or otherwise obtained a considerable number of folk-costume outfits and musical instruments. Now they include, in their repertoire, dances from Dolenjsko, Bela Krajina, Štajerska, Prekmurska and Posavje, as well as the "razanac" dance. They dance to accompaniment played on tambourines and the button-box accordion, as well as on some of the old rhythmical instruments such as the "gudalo", "strgalo" ("scraper"), "buča" and "piska" (whistle). The latter is a kind of clay cock, filled with water. They are particularly proud of their original Dolenjsko folk-costume, which is the result of their own efforts. In Dolenjsko, national costume was forgotten years ago, and the members of the "Kres" group had to be real detectives. It was on frescoes in the church at Vesela gora near Mokronog that it was found by Slovene ethnologists.

Branka got into contact with our well-known expert on ethnology, Marija Makarovič, and together they prepared patterns for a suit of national costume as it was worn by the countryfolk of Dolenjsko at the beginning of the Nineteenth Century. Of course, it was a long way from there to the first appearance of the group in national costume. The members of the group had then to obtain the right materials and colours. They managed to get hold of sufficient home-made cloth, but it was more difficult to obtain the right dyes. At last the Textile Centre in Kranj managed to produce the right shades, and when the material had been prepared the real work began: the sewing. Of course, most of the work was done by the members of the group themselves. The unknown artist who, so many years ago, painted the scenes from country life on the walls of the church at Vesela gora, would certainly be surprised to learn that it was his work that had brought back to life the image of the country people of Dolenjsko several centuries ago.

BEST DRESS, TOO

Today, the "Kres" folklore group has already 70 members. They are either members of the children's or youth group, or belong to the group for adults, or the tambourine or other accompaniment. It is not only dance, singing and the playing of musical instruments which unites them. They are also interested in the history of the Slovene nation, old folk-costumes, customs, musical instruments and other objects. The object of all this interest is to demonstrate all aspects of the life of the people of Dolenjsko in former times, whether on ordinary days or on holidays, e. g. when there was a wedding.

The members of the group would like to bring back the wedding customs, which included a lot to do with folklore. Again it was difficult to obtain data about the "best clothes" worn in Dolenjsko, although the latter disappeared later than the traditional clothes for everyday. Again, Marija Makarovič and Branka began their detective work. They travelled around the villages in the vicinity of Novo mesto, and, on the basis of chats with the older women-folk, obtained a good idea of what the former holiday-dress used to look like. As they travelled from house to house, and village to village, they made notes and sketches

improving them as they went. The colours of the clothes were settled, and the patterns, too. Soon a proud bride, dressed in silk, satin and lace, and a bridegroom, dressed in black with a bunch of flowers, will appear before the audience, together with all others taking part in the wedding.

The members of the "Kres" group have given performances not only

in Yugoslavia, but also in France. They would like to travel and give performances in other parts of the world, too, thus carrying with them the image of reborn countryfolk from Dolenjsko, in both everyday and holiday dress, with all their centuries-old customs and traditions.

T. J.

The Charm of Slovene Villages: Dornava

Dornava

Some towns and villages in Slovenia have become famous because of the products which are made there. For instance, Kropa is famous for its wrought-iron products, Idrija for its lace, some of the villages of Bela Krajina for linen, and Ribnica for its woodenware. The village of Dornava, in the Plain of Ptuj, is well-known for its onion-men ("lukarji"), and is considered to be the centre of "Lukarija".

In Ptuj one has to turn onto the road towards Ljutomer, and drive six kilometres between the flat fields. According to its size and the number of its inhabitants, Dornava is the biggest village in the Plain of Ptuj. In the oldest part of the village, in the direction of Mezgovci, there are still some wooden houses and farm buildings. Of course, in Dornava, too, there is quite a lot of new houses. Most of the big farm-buildings stand at right-angles to the main farmhouse, and there is usually an old barn for corn and a well in the farmyard.

Although the number of "onion-men" in Dornava is continually decreasing, it is not difficult to find real "onion-women". Alojz Valenko kindly told us where we could find them, and although they had other work they quickly got together, and showed how they sewed strings of onions. In between they told us about the old times at Dornava, when there was a lot more work with onions.

"This year the onions haven't done very well. The fog spoilt it. Last year was an excellent year for onions. We used to grow twelve different types of onions, now we only grow two or three different types, depending on how much seed onion we have," explained Gera Čeh. Eli-

zabeta Cigula added: "If you spray the onion, nobody likes it. I meant to spray it just a bit, but I burnt my fingers. To make strings of onions you need straw and onions. You first have to make the straw soft. You first thrash the sheaf a few times, so it is easier to plait. You clean the onions a little by pulling off one or two of the leaves". Mica Čuš added, to both of them: "We usually worked in the evening, at the light of a paraffin lamp. Twelve onions come on every string. If you worked very hard you might make 20 strings in one hour. It's important that all the onions on one string are about the same size. At the end you just have to cut off the straw, so it doesn't stick out. The strings were made by the women, whereas the straw was thrashed by the men, who also brought something to drink. We took the onions to Maribor, Ljutomer and elsewhere and sold them there."

"Buy my onions, such nice strings! Take some, madam, what a lot of work there is with them. You have to plough the earth, hoe it up three times, tie the onions up with straw, and then drive it to Maribor. I can't give them to you free. That's how we used to sell our onions", said Gera Čeh. There's no doubt about it, our "onion-women" were really good at their work. Before you could say Jack Robinson they had tied up 12 onions in a string, and hurried off on their own business.

The Castle at Dornava should also be specially mentioned. Dornava Castle is one of Slovenia's top historical monuments, and is considered to be the most important secular late-Baroque building in Slovenia. At first it was a simple manor-house, which was replaced, between the years 1700 and 1708 by a

bigger building. Between the years 1739 and 1743 the present grand Baroque castle, with its wonderful garden, was laid out. The whole grand castle complex was designed by an unknown Styrian architect. The park used to be decorated by 12 small figures and six stone antique monuments, which are now in the museum at Ptuj. Still today there are plenty of grand sculptures. Most of them were probably made in the Graz masonryshop of Filip Jakob Straub. Two special monuments with baroque figures from the Eighteenth Century stand next to the road, as one comes into the village.

Since 1953 Dornava Castle has been the home of the "dr. Boršner" Youth Training Centre., whereas before it was a nursing-home for those no longer able to look after themselves.

Gorišnica

In Gorišnica, too, they used to grow onions, apart from potatoes, cabbage, turnips and sugar-beet, and transport it in closed carts. They used to repeat the old saying "malo luka pa kruha, pa je južina tu" (a few onions and bread, and lunch is ready). We didn't hear people actually use this saying, but together with photoreporter Marjan Ciglič we found out a lot of other things. Gorišnica is twelve kilometres from Ptuj. The newer part of the village lies next to the road from Ptuj to Ormož. Another part of the village, laid out in a row, is situated along the right bank of the Pesnica Stream, which was moved 150 metres towards the north after the war. Here, too, is the abandoned stream known as Lengrad, which is full of water only in the case of heavy rain. Part of the village is huddled around the church of St. Marjeta. This is why the village used to be known as St. Marjeta.

As one enters the village along the main road, one notices two older thatched houses, painted blue. There used to be more houses of this kind, 79-year-old Ana Veldin told us. Now there are few houses of this kind left, not only in Gorišnica but also elsewhere. Gorišnica now has about 190 houses. The village is otherwise expanding, with more and more new houses.

The church of St. Marjeta is situated on the site of supposed Roman remains. This church is first mentioned in records dating back to the year 1391, when it was suppos-

ed to be quite different. The neo-Romanic church, with its old choir and nave, dates from 1854. In 1946, one year after the Germans had set off a bomb inside it, it was restored.

Next to the church, on the green, is a old pillar recalling the Plague. It bears the date 1684, and the relief sculptures are in urgent need of restoration. "Nowadays we pay too little attention to our cultural heritage. In the old days people appreciated it more. For instance, just look what they have done not far from Gorišnica. They have built a water channel for the hydroelectric power-station right across our fields. This has spoilt the landscape and blocked part of the view from Gorišnica towards Borl Castle. This structure is not just a brutal blight on the countryside, but also an unforgiveable sin. And there are plenty more similar cases. For instance, the stone pillar recalling the Plague. Nobody maintains it. Or the lime-tree, with the monument to the fallen partisans during the war. The whole area around it is frequently in a bad state of neglect" considered Ivo Holobar, the parish priest in Gorišnica. You can check this for yourself, in your own village. In spite of the efforts of the Institute for the Preservation of Historic Monuments, and those of some villagers, in many villages the appearance of many monuments leaves a great deal to be desired.

Razkrižje

It is possible to write a great deal about some villages, and only a little about others. However, this does not necessarily mean that the first are more attractive than the second, or that they contain more monuments or other things to write about. For instance, there is not a great deal to write about the village of Razkrižje, but yet it is an interesting village, in its own way.

In the very middle of the village of Razkrižje, a white stork has built its nest. Although the stork is the symbol of Prekmurje, yet the village of Razkrižje is not quite in Prekmurje. Apparently, Razkrižje is the only village in Slovenia which got its name from a road junction ("razkrižje" means a parting of the roads). The main road from Ljutomer to Mursko Središče runs through the village. At the crossroads one road leads towards Veržej, and another via Štrigova to Središče ob Dravi. The village is also interesting because, in the middle of

the village, it turns into another village, Veščica. The third reason for which the village of Razkrižje is interesting is the fact that an unusual cross made out of sea-shells is kept in the church of St. John the Silent.

The village of Razkrižje is an old settlement. The first feudal owners of the village were, according to the Lexicon of Towns and Villages of Slovenia, the Counts of Celje, later Hampo Peter Keglević and the Counts Zrinjski. Later the village passed into the possession of the Counts Altheini. One of the latter had a big vaulted wine cellar built in front of the church.

For many years Razkrižje, and other neighbouring villages, were part of Hungary. From 1848 to 1864 they belonged to Croatia, and then again to Hungary up until the end of the First World War. During the Second World War, the village of Razkrižje was in the centre of a five-week battle between the Germans, on the one side, and the Russians and Bulgarians, on the other side. Several houses were destroyed at that time. Some were repaired after the war, and some were completely rebuilt.

The Parish of St. John the Silent belongs to the Archbishopric of Zagreb (Serbocroat is spoken in the church services), and in the church is the valuable cross made of sea-shells, dating from the Sixteenth Century. It arrived in Razkrižje only after a long journey. On a plate under the cross it is recorded that Josip Köröstur had it brought, in 1783, from the Imperial Treasury in Vienna. The reason for this is not explained.

The cross was supposed to have been originally brought from India by Spaniards, and then to have belonged to the Dutch, who kept it in Amsterdam. Thence it arrived at the Katajan Monastery at Vienna. It was then transferred to the Imperial Treasury. The cross is more than one metre high, and made entirely out of sea-shells.

Igalo

En la parte más atractiva y hermosa de la costa adriática yugoslava se encuentra una ciudad que no tiene otra industria que el sol, el mar, flores y superficies verdes. Justamente sobre éstas se están proyectando todo lo relativo al desarrollo y progreso futuro de la misma. Es a su vez la sala de entrada a la bahía más hermosa de la costa adriática en Boka Kotorska. Bahía que un poeta inspirado por su belleza escribiera de la misma y denominara «La novia del Adriático!». Esta ciudad fue descubierta y conquistada ya desde hace mucho tiempo atrás por poetas y pintores. Estos se arraigaron en ella para más tarde descubrirla los turistas quienes la visitan desde otrora por años enteros. Muchos de ellos encontraron aquí el fortalecimiento necesario para sus corazones cansados, el calor y temperatura para sus huesos en los cuales se infiltrara la humedad y el letargo de los años —. Muchos hallaron el descanso para sus ojos cansados por el gris del paisaje encementado, otros encontraron el rincón soñado por los que viven en las ciudades alborotadas y ruidosas. En una palabra, aquí descubrieron el silencio que brindan el aire y la luz mediterráneos, ambas cosas que los habitantes de los centros industrializados no tienen ni siquiera en sus sueños. Se hallaron así, de pronto, ante una ciudad verde y pacífica: la ciudad llamada «la pequeña Igalo». La misma tiene además de sus fangos medicinales una excelente y tonificante agua mineral.

Igalo ya hace más de un siglo que cura a todos aquellos enfermos que a ella llegan. Es así que hace cuatro decenios que recibe aquí a todo aquel que quiera tener una curación moderna y organizada. Durante estos últimos años se desarrolló en ella el Instituto de medicina física y de rehabilitación «Dr. Simo Milosevič». Hasta el momento fueron recibidos, curados o en vías de curación más de cuatrocientos mil pacientes de todas partes del mundo. Los hubo ya desde todos los rincones y de todos los continentes. Entre ellos: jefes de estado, gobernantes, presidentes, ministros, em-

bajadores, conocidos artistas, escritores, pintores, músicos y deportistas. Muchos de ellos, después de haber estado aquí, volvieron nuevamente a ésta, buscando satisfacción y cura.

Gracias a ellos y al viejo dicho que dice «la buena voz se oye a distancia», ha resultado éste con el tiempo, uno de los centros, de medicina más conocidos no sólo en Yugoslavia y en Europa sino en el mundo entero.

Ahora nos preguntamos, por cuál motivo los enfermos de todo el mundo vienen aquí, al Instituto médico de física y rehabilitación de Igalo en Hercegovina?

Porqué vemos aquí, ya sea en verano o en invierno, a muchos de aquellos que han sufrido accidentes de tránsito, muchos reumáticos, otros que han tenido ataques cardíacos, otros que sufren de enfermedades de origen neurológico, psicosomático o de otro tipo?

El motivo principal está en la misma Igalo, radica en esencial en su medio ambiente. Su secreto se encuentra en todas partes, ante todo en el excelente y suave clima mediterráneo, en el mar, en el sol, en el fango y arenas marinas radioactivas, en las aguas naturales, minerales y semisurgentes. Es decir, todo se encuentra en un mismo sitio.

Los habitantes del lugar, naturalmente, conocedores de todo eso, comenzaron a pensar en su aprovechamiento y explotación. Las experiencias nacionales les indicaron el camino necesario para estudiar, analizar y comprobar la riqueza natural de la pequeña Igalo. Luego fue organizado el Centro de Curación, el cual puede recibir en la actualidad hasta dos mil pacientes a la vez. Los mismos son hospedados en habitaciones de una o dos camas, o en departamentos confortables. Todos éstos están contruidos en un complejo edificio formado por tres edificios ligados entre sí.

Dentro de poco comenzará a funcionar aquí un edificio completamente nuevo, de alta categoría, con 5.500 metros cuadrados de superficie y 900 camas.

Conjuntamente con el Centro médico funciona también la residencia GALEB, ex-casa de veraneo del finado presidente yugoslavo Josip Broz TITO, quién también se curaba en este instituto.

La salud de los pacientes es controlada constantemente por sesenta médicos especialistas, ciento veinte

enfermeras y ciento cuarenta fisioterapeutas.

El trabajo de investigación se desarrolla en forma conjunta con un gran número de centros médicos universitarios de Yugoslavia y del mundo entero. Conocidos expertos en medicina, como así también técnicos especializados, son contratados por este instituto. El mismo, con el tiempo, se ha convertido en un Centro Mundial de Medicina que colabora a su vez con la Organización Mundial de la Salud. Esto significa que el Instituto está equipado con distintos tipos de gabinetes para todo clase de cura o tratado terapéutico, como ser: salas para masaje y ejercicios físicos, piscinas terapéuticas, piletas de natación olímpicas, centro del diagnóstico general y funcional, campos deportivos de todo tipo, TRIM pista, playa, etc.

Datos para ampliar este comentario los hay a montones, pero lo más interesante del caso es el gran porcentaje de todos aquellos pacientes que han sido curados y vuelven a Igalo satisfechos y contentos, y no son pocos!

La mayoría viene aquí recomendada o con prescripción médica adecuada, muchos son enviados por médicos, institutos de Medicina o de Seguridad Social, también los recomiendan las organizaciones de trabajo donde el enfermo está empleado, como así también por cuenta propia.

Los pacientes extranjeros llegan aquí de la misma manera, mientras que con determinadas naciones del Oeste, existen contratos a largo plazo, en cuanto al envío de pacientes a Igalo.

Bueno, todo lo que hemos contado sobre Igalo y sus servicios médicos y de curación llega a su fin. Esperemos haber tenido éxito entre todos aquellos que nos lean, entre los que ya hayan estado aquí y entre los que quieran volver nuevamente para estar entre nosotros.

4

5

Bil je pevec slovenskega ljudstva

Letos se bomo spominjali 80-letnice smrti Simona Gregorčiča

*Njo le bom ves čas življenja
ljubil iz srca globin:
ljuba moja je Slovenija,
jaz pa slave zvest sem sin.*

Pred stodvaindvajsetimi leti (1864) je mlademu pesniku Simonu Gregorčiču Slovenski glasnik v Celovcu priobčil šopek trinajstih pesmi pod skupnim naslovom Iskrice domorodne. Med njimi je bila tudi Eno devo le bom ljubil. Te pesnikove kresničke ali iskricice, ki so v dobi razcveta tako imenovanih Čitalnic in v letih tik pred prirejanjem vseljudeških taborov šle v slovenski svet, so bile v tako pristnem sozvočju z brnenjem srčnih strun vseh narodno zavednih in prebujenih ljudi v slovenskih deželah ali kronovinah pod Avstrijo in Ogrsko, da so jih rojaki izredno hitro povzeli; bile so pravi izraz njihovega lastnega čutenja. Iskricice, ki jih je bil pesnik zložil že leto poprej kot devetnajstleten mladenič, sedmošolec goriške gimnazije, so res nastajale tudi pod vplivom sočasne ali še starejše domorodne lirike, vendar je bila to čisto nova poezija, ki se je odlikovala po zanosnem in iskrenem čustvovanju, pa tudi po novih podobah in simbolih, ki so se naslanjali na Gregorčičeve domače kraje, na prelesti gorskega sveta ob bistri Soči.

Kot vemo, se je zaradi materine želje in domačih razmer odločil za duhovski stan. Zaradi te odpovedi in zaradi svoje izredno čustvene narave je večkrat doživljal duševno trpljenje in globoke pretrese, ki imajo svoj odmev tudi v nekaterih njegovih najlepših, značilno »gregorčičevskih« pesmih. Ljudje so ga vzljubili kot pesnika in čutečega človeka, ki ima sočutje za vse tlačene in trpeče. Njegove življenjske postaje so rojstna vas Vrsno, sončna Gorica, kjer je študiral, Kobarid, kjer je v prvi kaplanski službi prebil pet najsrečnejših let svojega življenja (1868–1873), Rihemberk (današnji Branik) na Vipavskem, kamor so ga kazensko premestili iz Kobarida in kjer je prestal marsikaj hudega pa imel tudi lepe trenutke, saj je tu ustvaril nekaj svojih najglobljih pesmi in tu je tudi še doživel izid svojih Poezij, prve pesniške zbirke, ki so jo ljudje tako

rekoč v dušku pokupili in je dobila ime Zlata knjiga; v Gradišču nad Prvačino se mu je leta 1882 posrečilo dobiti skromno službo vikarja, in tu si je kupil hišo in vinograd ter želel postati kmet-poet, vendar se je zaradi bolezni in drugih težav upokojil ter šel živeti v Gorico, kjer je bival od leta 1903 do svoje smrti 24. novembra 1906. Svoje življenje je zaključil šele 62 let star v mestu, ki mu je dalo izobrazbo in ki se je bil nanj navezal, saj je prav v tem času tudi po njegovi zaslugi vedno bolj dobivalo slovenski značaj. Slovenska Gorica mu je pripravila nepozabno slovo, zelo spoštljiv odnos pa so do »goriškega slavčka« pokazali tudi italijanski someščani. Pokojnika je žalni sprevod spremljal po Soški dolini do Kobarida, kjer so ga čez noč postavili v cerkev, naslednjega dne pa so ga z ljubeznijo in žalostjo pokopali na »gričku zelenem ob Soči«, pri sv. Lovrencu, kamor si je želel priti na zaslužen počitek k svojim dedom in rojakom. 1908 so mu postavili nagrobni spomenik s podobo čolnarja, ki se ga niti fašisti niso upali dotakniti. Njegova rojstna hiša na Vrsnem je sedaj spominski muzej, kamor radi romajo slovenski rojaki, zlasti pa šolska mla-

dina. v Kobaridu je sredi trga od leta 1959 Gregorčičev spomenik, umetnina kiparja Savinška, iz katere kipi vsa milina in krotkost, pa hkrati tudi duhovno in orfejevska moč ter odločnost najbolj priljubljenega lirika slovenskega ljudstva. Morda se bo kdo vprašal, kaj nam pomeni pesnik danes, ko je od njegovih časov poteklo osemdeset, sto in več let, ko se zdi, da se svet povsem drugače vrti in ne manjka tudi hudih napovedi za prihodnost.

Kaj nam pomenijo Gregorčičeva Pastir, njegova Soči, Kmetski hiši, Človeka nikar! in mnoge druge? Vsa njegova poezija, tako skladno naravnana na srčna občutja posameznika, naroda in človeške skupnosti, nam more tudi danes obuditi in vzvaloviti čustva, da nam ob pesnikovem sozvočju vtrepeta srce v skupnem doživetju narave, v razumevanju življenjskih pretresov, gorja in radosti, duhovne globine in da se ob tem živo zavemo svoje slovenske zgodovine.

Obletnice in jubileji so prava priložnost za novo množično in hkrati intimno srečanje s pesnikom in njegovo umetnostjo: da jo spet podoživimo in doumemo, da nam pomaga k čustvenemu ravnanju, nas pomirja in hkrati daje potrebnega poguma za jutrišnji dan. Aktualnost Gregorčičeve poezije se ni nehala po njegovih že uresničenih prerokbah, pač pa govori tudi sodobnemu človeku, ki ga pesti brezglavo oboroževanje in mu grozi vsesplošno opustošenje. Verzi, ki so jih znali na pamet naši starši in staršev starši, imajo še vedno vso veljavo:

*Za vse je svet dovolj bogat
in srečni vsi bi bili,
ko kruh delil bi z bratom brat
s prav srčnimi čutili!*

Simon Gregorčič ok. leta 1884

Gregorčičeva človečanska misel je jasna in prodorna, a če hočete, tudi borbena in uporniška. Zato ni čudno, če je spremljala Slovence na vsej njihovi zgodovinski poti od čitalniških časov do naših dni. V obdobju fašističnega narodnega suženjstva na Primorskem je ljudem svetila Gregorčičeva »mila zvezda« in jih zvesto vodila, partizanski ljudski junak Vojko pa je svo-

Razstavni prostor v nadstropju Gregorčičeve rojstne hiše, preurejene v spominski muzej.

jim soborcem rad deklamiral Hajdukovu oporoko in druge bodrilne ter upa polne Gregorčičeve pesmi.

Ob Gregorčičevih jubilejih se vedno zgodi, da odjekne njegov umetniški in etični pomen v ves slovenski duhovni prostor in zaobjame rojake, kjerkoli že živijo. Mnogopovedno je dejstvo, da so Gregorčičevo stoletnico rojstva med vojno zelo množično proslavili na osvobojenem ozemlju pa tudi v partizanskih brigadah, primorski izseljenci

izpred vojne pa so mu v daljni Argentini tudi izdali Poezije (1944). Osemdesetletnica njegove smrti naj nas spet zbere ob »Goriškem slavčku«. Naj nas njegova blagozvočna poezija spet pridobi s svojo lepoto in s svojim globokim sporočilom o pravih etičnih vrednotah, ki slonijo na delu, poštenju in medsebojnem spoštovanju. Tako pri nas doma kot v zamejstvu in med našimi ljudmi na tujem.

O proslavi 80-letnice Gregorčičeve smrti

Iz Kobarida, kjer je bilo že več proslav v počastitev pesnikovih jubilejev, je prišla pobuda, da bi slovesno obhajali Gregorčičevo osemdesetletnico smrti, ki se ujema s štiristoletnico smrti začetnika slovenske književnosti Primoža Trubarja. V tem slovenskem kulturnem letu naj bi se primorski Slovenci, zlasti tisti iz Gregorčičevih bližnjih krajev na Goriškem in v zamejstvu na poseben način spomnili preroškega pesnika SOČE. Občinska konferenca SZDL Tolmin je imenovala zelo širok pripravljalni odbor. Izbran je tudi častni odbor, ki mu predseduje pesnik CIRIL

ZLOBEC. Proslavljanje Simona Gregorčiča bo zajelo številna kulturna in druga področja in bo v več krajih. Glavna slovesnost bo v Kobaridu ali njegovi bližini v nedeljo 23. novembra 1986 s slavnostnim govorom Cirila Zlobca in s krstno izvedbo glasbenega dela, posvečenega Simonu Gregorčiču, ki ga je za to priložnost napisal skladatelj AVGUST IPAVEC. Sodelovali bodo pevski zbori in orkester RTV Ljubljana kot ena izmed 20 različnih prireditev bo 13. septembra na VRSNEM tudi srečanje pesnikov z obeh strani meje.

Denarne prispevke za uresničitev teh lepih zamisli zbira Občinska kulturna skupnost Tolmin (YU – 65220 TOLMIN) na žiro račun: 52030-646-24688.

Misli o Gregorčiču

To je lirika človeka, ki je svoje življenje razdal tako, da je ustvarjal lepote čustev in občutij. Te lepote so sicer večidel prepojene s trpkostjo, toda zaradi svoje resničnosti so dragocene vrednote; iztrgane so iz njegovega srca, priče plemenite človeške ustvarjalnosti, zato blažijo in bogatijo našo notranjost. V tem je njihov umetniški pomen. Zgodovinski pomen Gregorčičeve pesmi je bil končno v tem, da je ta pesem kmalu postala ljudska last. Izbrane pesmi so bile prva resnično ljudska pesniška knjiga. Ta pesem je hranila njegovo ožjo domovino v času, ko je padla v suženjstvo »zemlje lačnega tujca« in je ta tujec z vsem novim nasiljem jemal ljudstvu njegov jezik in mu zastrupljal duha: tolažila je ljudstvo v njegovem trpljenju, z njo je odhajalo v begunstvo in izgnanstvo, klicala ga je k odporu in ga vodila k zmagi.

dr. France Koblar

Simonu Gregorčiču smo hvaležni za njegovo pesniško bogastvo, za čistost in blagozvočje njegovega jezika, za vroče izraze sočutja do bednih in zatiranih ter za njegovo domovinsko ljubezen, s katero je vnemal naša srca. Cenili smo ga v dneh robstva in bojev, cenimo in ljubimo ga danes, ko se je izpolnila njegova in naša želja, da »prost je, prost naš rod, na svoji zemlji svoj gospod.«

France Bevč

Gregorčičevo delo je pristen izraz tople čustvenosti in resnične narodne miselnosti, zelo tesno povezane z oživljanjem slovenskega ljudstva. Kar mu je ljudstvo dalo, je Gregorčič v preprosti, blagoglasni pesmi vrnil – in ljudstvo je njegovo umetnost sprejelo za svojo. To daje Gregorčiču posebno mesto med našimi kulturnimi ustvarjalci in to mu odpira še danes pot v srce slovenskega človeka.

Marjan Urbančič

Primož Trubar – oče slovenske književnosti

Primož Trubar je steber naše kulture, oče slovenske književnosti. 400-letnica smrti prvega moža naše književnosti bo potekala vse leto. Nekoč je Ivan Cankar zapisal o Trubarju:

*Tvoj rod se je dvignil, oj Trubar,
in ti si rešitelj njegov,
ko z drago domačo besedo
duhā si otel mu okōv.*

Zagotovo ni bil Cankar prvi, ki se je globoko zavedal izjemnega pomena Trubarjevega dela, njegove človeške nesebičnosti in navezanosti na svoj narod. Trubarjevo ime pa spremlja slovenski narod od 1550. leta, ko je napisal Katekizem in Abecediko, prvi slovenski knjigi. Na tak ali drugačen način so se ga spomnili vse od Josipa Jurčiča, Ivana Tavčarja, pa seveda Cankarja, do Otona Župančiča, Ivana Prijatlja, Cvetka Golarja, Vladimira Levstika, Mimi Malenškove in mnogih drugih. Z njegovimi prvimi knjigami je slovenski narod vstopil v krog evropskih narodov.

Čeprav je Trubarjevo ime zapisano v srcu slehernega Slovenca, pa se vprašamo, kaj nam njegovo ime in delo pomeni danes. Je letošnje slavnostno Trubarjevo leto zgolj zgodovinski spomin? Ali ena od proslav? Je to oživiljeni spomin, ki ga potrebuje osveščeni Slovenec? So dejanja iz Trubarjevih časov poglajala rodovitne veje vse do današnjih dni? Je Trubarjev humanizem, pa njegova narodna zavestnost le odraz tedanjih časov? Taka in slična vprašanja se ponujajo sama po sebi. Vsakdo zase lahko premisli Trubarjevo dejanje in se zamisli nad izrednim delom skromnega moža. O njegovi etiki, veri in miselnosti. O težkih časih, ki jih je živel Trubar, a je ostal pokončen v svojem delu in mišljenju.

Matej Bor je dejal: »Narod, ki nima svoje zgodovine, je kakor človek brez spomina.« V skromni zgodovini, kot jo pač imamo Slovenci, je pa nekaj postaj, ki so nepogrešljive. Prav gotovo je neizbrisen čas protestantizma, ki mu je na Slovenskem stal na čelu Trubar. Lahko bi preobrnili Borovo misel, človek brez spomina je brez zgodovine, brez korenin. Prav Trubar je s svojimi dvaindvajsetimi slovenskimi knjigami zaznamoval svoj narod tako,

da ga je dvignil iz anonimnosti in ga uvrstil v krog evropskih narodov, ki se lahko ponašajo s knjigami v domači besedi. Danes si težko zamislimo, kolikšna puščava in nevednost sta vladala v 16. stoletju pri nas, ko je slovenski narod živel razdrobljeno pod tujimi fevdalci. Tudi Trubar je nekje zapisal, da se zaveda, kako tuja gosposka ni prav nič naredila za neuko ljudstvo in ga je pustila živeti v nevednosti, duhovni in gmotni revščini; zato je Trubar s toliko večjo vnemo hotel nadomestiti zamujeno s številnimi knjigami. Trubar je naš skupni zgodovinski spomin. Ne le ime iz šolskih klopi. Pozabiti nanj bi pomenilo pozabiti na narodno identiteto. Iz teh korenin je poglajala vse, kar je sledilo v stoletjih, od Linharta do Prešerna, od Frana Levstika in moderne pa do Kosovela, Gradnika, Prežihovega Voranca, E. Kocbeka in sodobnosti, če se zadovoljimo komaj z nekaterimi imeni izmed množine slovenskih književnikov.

Kakšen je bil čas in kakšne razmere, ko je živel Trubar? Tedaj so živo odmevali turški vpadi in nenehna nevarnost z vzhoda. Pod težo dajatev in nečloveških razmer so se kmetje dvignili in s puntom oznanjali zahteve. Tudi bolezni, ki si jih dandanes težko predstavljamo, so zdesetkale prenekatero mesto in pokrajino. Nasprotje ča-

sa in družbe se je kaj različno odražalo širom Evrope in tudi pri nas: le v krizi vere in razklanosti morale, kar se je kazalo zlasti med fevdalno gospodo v samovšečnem uživanju na račun podložnikov, pa tudi med meščansko sredino in ne brez sledi med kmečkim prebivalstvom. V vseh ujmah in navzkrižjih pa je iz takih razmer poglajala Trubarjevo seme. Tedaj torej, kbi marsikdo podlegel pomilovanju in malodušnosti, pa je pri Trubarju odločal življenjski vitalizem, človeška pokončnost in narodno-etična zavest.

Primož Trubar se je rodil 1508. v Raščici na Dolenjskem, oče je bil mlinar in tesar ter podložnik Turjačanom. Prve pojme o branju in pisanju mu je dal župnik, šolo pa je za tem obiskoval na Reki. Za časa študija v Salzburgu se je moral preživljati s petjem. V šoli je Trubar tako zelo uspel, da so ga priporočili tržaškemu škofu Bonomu, in tako je Raščičan prišel v Trst in se izobraževal pod Bonomovim vodstvom. Med drugim je spoznaval antičnega pesnika Vergila in humanista Erazma Rotterdamskega; naučil se je italijanščine, izpopolnil znanje nemščine in slovenščine. Trubarju naklonjeni škof ga je gotovo seznanil tudi z Lutrovim naukom. Da bi Trubarja preskrbel, mu je dal župnijo v Loki pri Radečah, čeprav še ni doštudiral za duhovnika. Trubar je prišel na Dunaj študirati, študija ni dokončal, zaradi turške nevarnosti se je odpravil v Trst. Bonomo ga je 1530. posvetil za duhovnika in ga poslal v Laško. Ko je pozneje prišel v Ljubljano, je marsikatero pridigo spregovoril v »novem duhu«, nastopil proti romanju in zidavi božjepotniških cerkva. Umakniti se je moral v Trst, kjer je postal Bonomov tajnik in slovenski pridigar. Ko so se razmere v Ljubljani spremenile, se je Trubar častno vrnil. Toda v poostrenih razmerah so začeli preganjati protestante in Trubarja je v Šentjerneju na Dolenjskem zatekla novica, da ga oblast namerava zapreti. Zbežal je v Nürnberg, nato je dobil mesto pridigarja v Rothenburgu nad Taubero.

Šele na Nemškem je Trubar postal protestant. Hkrati pa je spredel, v kakšni zaostalosti živijo njegovi rojaki. Trubar, ki se je gibal med fevdalnimi krogi in meščani, nikoli ni pozabil kmečkega ljudstva. Z veliko ljubeznijo

do domovine in rojakov, jih je nago-varjal »lubi Slouenci«, nikoli pa ni za-tajil »svojega ljudstva«, ki malo ali nič ne znač. Iz zavesti obupne kulturne praznine, ki ga to ljudstvo ni samo krivo, je zrasla želja, da ga dvigne iz zaostalosti. Ni bila le verska vnema, ki ga je vodila, pač pa tudi hotenje po izobrazbi, kulturi za svoje rojake. V Rothenburgu je kljub skromnim živ-ljenjskim razmeram dozorela prva slo-venska knjiga. Poročil se je z Barbaro Sitar, ki je prišla za Trubarjem iz Kra-nja in rodila štiri otroke. Ko je imel rokopis Katekizma iz Abecedariuma je dokončan, je moral v Tübingenu poiskati tiskarja. Tako sta obe knjigi izšli leta 1550 z letnico 1551.

Še predno se je Trubar lotil pisanja slovenskih knjig, je moral razrešiti dvoje temeljnih vprašanj: jezika in čr-kopisa. Vedel je, da slovenščina teda-njega časa ni enoten jezik, pač pa raz-vejan na narečja. Kako ubrati pisanje, da ga bodo razumeli vsi Slovenci? Tru-bar ni mogel vedeti za Brižinske spo-menike (nastale okoli leta 1000) in druge rokopise, pa tudi prav nič bi mu ne koristilo. Izbral je tedanjio ljub-ljanščino kot najustreznejšo in s svoji-mi knjigami utemeljil slovenski knjižni jezik. Za črkopis se je sprva odločil za gotico, misleč ob tem na tiste redke izobrazence, ki so hodili v nemške šo-le. Vedoč, da se slovenščina glasovno močno loči od nemščine in latinščine, je za sičnike in šumnike dal po dvoje črk za en glas, če je to bilo potrebno. Vendar se mu je zdela gotica nepri-kladna, kajti leta 1555, ko je prišlo do ponatisa Katekizma in Abecedike, je vpeljal latinska črkovna znamenja kot prikladnejša, bolj estetska. Romantiki so črkopis imenovali bohoričico, po prvem slovenskem slovničarju, pravil-neje da bi bilo, ko bi jo poimenovali trubarščico. Kakor koli že, rojstvo slo-venske knjige je bil praznik preko me-ja leta 1550. Trubar, živeč tedaj v zelo skromnih razmerah, je sam dal denar za prvo slovensko knjigo. Danes si težko domislamo tedanji čas, ko je Trubarjev Katekizem z Abecediko naznanil nove čase za slovenski narod in kulturo. Trubar je zanetil ogenj kul-ture, postavil temelje slovenskemu knjižnemu jeziku in črkopisu. Vsi kas-nejši veliki možje slovenske kulture so se zavedali razsežnosti slovenske knjižne besede. Med drugim je Ivan Cankar dejal: »... največje in najpo-membnejše delo slovenske reformaci-je, eno največjih del sploh v zgodovini slovenskega naroda.«

Ne glede na Trubarjeve različne živ-ljenjske postaje v raznih mestih pa je treba omeniti ustanovitev biblijskega zavoda v Urachu, kjer sta bila vodilni osebnosti grof Ungnad, Trubarjev zaš-

čitnik, in Trubar. Tako so tu lahko tiskali knjige, ne le za Slovence, pač pa tudi v glagolici in cirilici za hrvaško-srbsko območje. Ne le Ungnad in Tru-bar, ampak prenekatera osebnost ti-stega časa je menila, da bi zaustavili pritisk Turkov s tem, da bi jih pridobili za protestantsko vero, zlasti na hrvaškem območju. Kakor koli že, tu je izšlo mnogo slovenskih knjig prote-stantov. Trubarju tudi ni bilo prizane-seno z obrekovanjem in dvomi. Ven-dar se je znal otresti klevet, ostal je možato pošten in zato v čislih tudi med nemškim prebivalstvom. Ko je poprej živel v Kemptenu, je znal zgladiti hu-da, že kar krvava nasprotja med kato-liki in protestanti, kar ni uspelo mest-nim očetom. Leta 1566 je prišel v De-rendingen, kjer je ostal do smrti. Tudi z boleznimi mu ni bilo prizanešeno, vendar se ni predajal malodušju. Še naprej je vzdrževal mednarodne stike in ostal središčna osebnost slovenske reformacije. Tudi njegov sin Felicijan je pisal v duhu reformacije. Ko je Pri-moža 1586. zatekla smrt, so se pogre-ba udeležili poleg domačinov vsi študen-ti tübinske univerze, poslovilni go-vor pa je med drugimi imel univerzi-tetni kancler. Danes stoji v Derendingenu Trubarjev dom kot nekako kulturno in versko središče, ki so ga po-stavili pred leti domačini v čast Tru-barjevemu delu, humanizmu in njego-vi osebnosti.

Ne da bi navajali 22 slovenskih knjig izpod peresa Primoža Trubarja, pa je poleg prvotiskov treba omeniti vsaj še Cerkovno ordningo. S to knjigo je

Trubar utemeljil ne le cerkveno orga-nizacijo, ampak tudi slovensko cerkev protestantizma in hkrati velja za kulturnozgodovinski dokument. Čeprav je Trubar pisal nabožna dela, pa je vnašal obilo svojega, bodisi miselnega, bodisi osebno doživetega. Te anekdo-te in pripovedi, ki jih vnaša, govore o pripovednem talentu. Že Abecedika priča, da je Trubarju pomembna široka izobrazba in se je zavedal šolskih potreb. V času, ko malone ni bilo šol na Slovenskem, ali pa so komaj do-stopne privilegiranim, so reformatorji s Trubarjem na čelu gojili šolo. Trubar je zagovarjal načelo splošne izobrazbe ne le za privilegiran sloj. V razliko od Lutra, ki je ostro obsodil kmečke upo-re, je Trubar dejal, da naj se kmet ne punta, vendar pa gospoda mora ravna-ti s podložnikom človeško, videti v njem človeka. Najsi je bil Trubar go-reč protestant, pa ne moremo govoriti o prenapetosti. Tuj mu je bil vsak fanatizem. Globoko človeško je čutil s preprostim ljudstvom, o čemer govore prenekateri nagovori, misli iz pisem, knjig. Vse Trubarjeve knjige so bile natisnjene v tujini. Vendar si je dva-krat prizadeval, da bi ustanovili tiskar-no v Sloveniji. Kljub temu, da ni uspel, pa ni mogoče spregledati izjem-nega organizatorskega deleža. Težko si je zamisliti delo Krelja, Bohoriča, Dalmatina, sina Felicijana – brez Tru-barjeve žive prisotnosti. Čeprav je protestantizem s pregonom novover-cev za časa protireformacije izginil, pa je ostala nepogrešljiva slovenska knji-ga kot temelj narodne kulture.

Avstralska knjiga o Slovencih

Draga Gelt. *The Slovenians from the earliest times* (Illustrated story of Slovenia), Coordinating Committee of Slovenian Organisations in Victoria (first published in 1985). Str. 210, s slikami. Vi. 31 cm.

Knjiga D. Geltove je prijetna novost na področju zgodovinopisja Slovencev, še toliko bolj, ker je ni napisal strokovnjak, ampak ljubiteljica naših starožitnosti. Preden bomo nekoliko kritično spregovorili o samem delu, si najprej pogledimo razdelitev snovi v knjigi.

Avtorica je obdelala zelo različna področja preteklosti slovenskih tal, od arheologije, čiste zgodovine Slovencev in narodopisja (etnologije) do kratkega prikaza slovenske književnosti. Poglavja so kratko naslovljena in duhovito zastavljena. Tako je v I. poglavju z naslovom *Pred Slovani* obdelana preteklost jugovzhodnega alpskega in predalpskega prostora v prazgodovini in času rimskega imperija, s številnimi ilustracijami izkopanin. V II. poglavju *Izvir Slovanov* nas avtorica na kratko seznani z domovino Slovanov v Zakarpatju. V III. poglavju *Nova dežela teče* beseda zlasti o slovenski kneževini Karantaniji in o znamenitem ustoličevanju na Knežjem kamnu oziroma na Vojvodskem prestolu, v sporočeni kasnejši visokosrednjeveški obliki in z navedbo vedenj o tej zanimivi državno-pravni ureditvi v svetu, npr. Th. Jeffersona oziroma ameriške deklaracije o neodvisnosti. V IV. poglavju *Kršćanstvo in Slovenci* je obdelan za Slovence pomemben in hkrati usoden akt naslonitve na kulturno izročilo Zahoda, kar pa je v tedanji (tj. karolinški) delitvi silnic v Evropi pomenilo etnično preživetje, sicer bi bili kot pogani iztrebljeni; v istem poglavju je dan pomemben poudarek na slovenskem knezu Kocljju in »svetima bratoma«¹ Cirilu in Metodu oziroma na začetkih slovenskega bogoslužja. V V. poglavju *Nove poti za nove čase* spoznavamo fevdalno razdelitev slovenskih dežel; seveda so navedene tudi osnovne značilnosti fevdalnega reda samega. Sledi še kratek prikaz politične razdelitve slovenskih dežel večino med nemške fevdalne rodbine, obalni prostor pa so obvladovali Benečani; prikazan je poseg Habsburžanov in oblikovanje »dednih dežel«. V VI. poglavju *Politika, kuga in invazija*, so opisane značilnosti srednjega veka v zgodovini Slovencev: boj Habsburžanov za prevlado (s kratko medigro

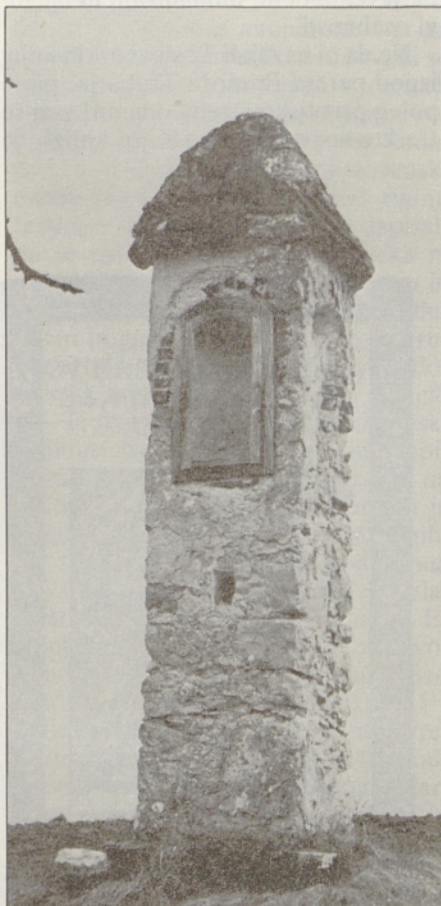
Celjskih grofov), kuga in turški vpadi. V VII. poglavju je prikazano *Narodnjaštvo in boj za svobodo*; seznanimo se s kmečkimi upori, reformacijo in protireformacijo in nosilci kulturne misli (čeprav nekaterimi nemškega rodu): Valvasorjem, Schönlebnom itd. V VIII. poglavju *Še več vojn* je prikazano dinamično obdobje Napoleonevega poseganja v alpski, jadranski in posavski prostor; rezultat dolgotrajnih francosko-avstrijskih vojn je bila ustanovitev Ilirskih provinc, podrejenih neposredno Parizu. V IX. poglavju *Lakota po znanju* so opisane prosvetljenske ambicije, dvigniti iz zaostalosti in pasivnosti slovensko ljudstvo; prikaz razvoja industrije na Slovenskem pa pripoved ponese tja do sredine prejšnjega stoletja in še čez, s pomembnim poudarkom na gradnji Južne železnice med morjem in Dunajem. V X. poglavju *Luč na obzorju* je na kratko obdelano obdobje Metternichovega absolutizma, nato revolucionarno leto 1848 in program Zedinjene Slovenije; predstavljena sta pri Slovencih Prešeren in Baraga, pri Hrvatih

pa Gaj in njegovo ilirsko gibanje. V XI. poglavju *Novi začetki* je lapidarno obdelan prelom Slovencev z Avstrijo, stara Jugoslavija in II. svetovna vojna. V XII. poglavju *Mozaik tradicije* se avtorica od zgodovine napoti v čudoviti in idilični svet narodopisja na vsem slovenskem etničnem prostoru; poudarek je na noši, stavbarstvu, vsakdanjih opravilih, praznovanjih itd. V dodatkih I–VI je na kratko prikazana slovenska književnost od prvih začetkov do danes, z izrazitim poudarkom na objavi prevoda Brižinskih (= Freisingških) spomenikov; za boljše razumevanje zgodovinskega ozadja so dodani povzeti komentarji A. L. Kuharja o najstarejših slovenskih tekstih. Seveda gre v dodatkih III–V za tudi zgodovinske tekste, nastale bodisi z ozirom na slovensko-bavarske cerkvene odnose v 9. stoletju, bodisi za tekste upravno-kronistične narave (primer urbarja in zapisa Celjske kronike), kar pa osvetljuje ozadje in okolje, iz katerega je vzniknila slovenska pisana misel.

Sledita dva zemljevida, in sicer lega Slovenije v Evropi in sedanje ozemlje SR Slovenije v jugoslovanski federaciji. Knjigi D. Geltove je pridana še izčrpna bibliografija in natančen seznam uporabljenih slikovnih virov, z navedbo hrambe izvirnika, oziroma citatov.

Če sklepamo z našimi konkretnimi pripombami, je velika vrednost knjige v tem, da zna pritegniti bralca zlasti s številnimi ilustracijami, mnogimi sploh prvič objavljenimi v slovenskem zgodovinopisju. Tu se lepo vidi, kako temeljito se je avtorica prebijala skozi goro gradiva tako pri nas kot v tujih ustanovah. Zgodovina je seveda obdelana na hitro in se je besedilo pač moralo prilagajati širokemu izboru slikovnega gradiva. Sicer pa lahko rečemo, da so bili osnovni podatki iznešeni dovolj korektno in natančno, da služijo za dragocen napotek slovenskemu bralcu zlasti na tujem in tudi strokovnjak jih je vesel. Morda je mik dela prav v tem, da ga je pisal slovenski človek, vendar v angleškem jeziku. Vsekakor prihaja tako do fuzije slovenske misli in anglosaškega načina izražanja, pa tudi podajanja pripovedi, ki je vseskozi duhovito in privlačno.

Seveda imamo tudi nekaj tehničnih kritičnih pripomb. V knjigi le nekoliko motijo čisto slovenska zgodovinska imena, npr. *Karantanija*, saj bi bilo bolje prav zaradi širšega anglosaškega prostora takšne ustaljene zgodovinske

Stoletjem navkljub, staro kužno znamenje (foto: Janez Klemenčič)

oznake prevajati, npr. *Carantania*. Po drugi strani pa izključno slovenski zgodovinski pojmi, ki označujejo naše posebnosti, delo v angleščini le bogatijo. Pri Valvasorjevih in drugih nemških predlogah (npr. prikazih krajev) so dosledno navedena tudi nemška imena, kar je korektno do vira, škoda pa, da se avtorica ni odločila za dosledno pisanje v duhu sodobnega nemškega pravopisa, npr. na str. 51 *Rudolfswert* namesto arhaične oblike »*Rudolphswert*«. Omenili bi še spodrsrljaj v zvezi s portretom Katarine Celjske, ki ni iz 1437 (kar bi kdo morebiti sklepal po

arabskih številkah letnice!), ampak je baročna upodobitev znamenite celjske zgodovinske osebnosti. Ko smo že pri Celjskih grofih, morda še ena misel: fevdalna družina nemškega rodu je sicer res naša, kar zadeva rodno stolno mesto, Celje, oziroma prvotno rodbinsko ognjišče grad Žovnek, kot taka pa pripada srednjeevropski zgodovini in je znana pač za tuj svet izključno z imenom *Cilli* (*Zili*, *Cilia*, *Zilia* itd.), pač glede na čas zapisa; primerjaj npr. začetek pisma Hermana II. na str. 61: *Wir Herman Graf ze Zili*). Kot rečeno, je pri knjigi v angleškem jeziku po-

trebno imeti pred očmi prav tako anglosaško jezikovno območje in ne le krog bralstva slovenskega rodu v Ameriki, Avstraliji itd. Sicer pa so to podrobnosti, ki kot takšne ne zmanjšujejo vrednosti omenjene knjige za človeka našega rodu v širnem svetu, ki še kako rad prisluhne pripovedi o davnih časih v stari domovini. Ker je delo D. Geltove napisano z izredno prizadetostjo in željo, da bi slovenska tradicija živela tudi še v prihodnjih delih naših izseljencev, smo prepričani, da je svoj namen dosegla. Lahko ji le čestitamo!

BOGDAN POGAČNIK:

Pel je za vse – Pavle Kernjak

Slovenska pesem, slovenska narodna pesem je intimna, čustvena vez, ki navdihuje in povezuje slovenskega človeka v domovini, v zamejstvu in povsod po svetu, kamor je posameznika zanesla njegova življenjska pot.

Pavle Kérnjak je pel za vse; njegove pesmi so bile izvajane v celotnem evropskem prostoru, v ZDA, v Afriki in celo v LR Kitajski. Sam pa je zapisal svojim mladim pevcem pa tudi nam vsem: »Pesem je lepa stvar, pa naj bo to narodna, umetna, ljubezenska, domoljubna ali borbena... Pesem nam razširi srce in dvigne duha; pesem naj vas spremlja skozi življenje, kakor je spremljala mene in srečni boste, kakor sem jaz.«

Ta žlahtna misel je vodilo lepe knjige »Pel je za vse«, ki je izšla lani v Knjižnem daru za leto 1986 Slovenske prosvetne zveze v Založbi Drava v Celovcu. Avtor opisuje bogato, osemdesetletno življenjsko pot slovenskega, koroškega narodnega barda, ljudskega pevca, zborovodje, harmonizatorja in komponista, velikega glasbenega ustvarjalca, trubadurja slovenske Koroške, Pavla KERNJAKA (1899–1979) iz Gur na Koroškem. Knjiga je lično opremljena in ilustrirana.

V sicer drobni knjižici, na 151 straneh, nosi 12 poglavij naslove mejnikov Kernjakovega življenja in ustvarjanja. Preobširno bi bilo naštevati vso izvirno napisano in bogato oblikovano vsebino razgibanega življenjepisa tega pojočega koroškega kmetiča, ki je tako pristno ljubil rodno grudo, ki je tako prešerno prepeval in dojemal življenje med svojimi rojaki.

Vse življenje, razen kratke dobe po plebiscitu, ko se je moral umakniti pred nemško nacionalističnimi pogromi proti Slovincem, je preživel v domačem kraju, v Šentilju in na Trebinji na Gurah.

Kernjak je verjetno več časa prebil ob svojem priljubljenem harmoniju kakor ob živini in na polju. Bil je organist, pevovodja domačih pevskih zborov, leta 1937 osrednji dirigent celovškega pevskega okrožja, od leta 1953 do 1962 pa osrednji

pevovodja Slovenske prosvetne zveze na Koroškem.

Kernjak je znal tenko prisluhniti ljudskemu melosu na Koroškem, zato je iz ljudskega izročila uspešno in plodno glasbeno ustvarjal. Z eno njegovih najzgodnejših priredb »Juhe, pojdem v Škufce« je dosegel uspeh, ki ga sam ni mogel pričakovati, ki si ga je lahko le želel. Njegove pesmi »Rož, Podjuna, Zila«, »Pojdem v Rute«, »Slovenski smo fantje pri Dravci doma«, pa seveda »Mojcej« so ponese Kernjakovo ime po vsej Sloveniji in daleč po svetu.

Med izjemne uspehe in dosežke Kernjakovega dela je šteti pevske turneje koroških pevcev po Sloveniji in Jugoslaviji. V sedmem poglavju z naslovom »Turneje« so opisani pevski izleti in turneje koroških pevcev in zborov med obema vojnama, predvsem pa po drugi svetovni vojni, ko je pesem zidala prve mostove kulture med Slovenci v matični domovini, na Primorskem in Koroškem. Posebno živo in zanimivo so opisane turneje po Bosni, po Jugoslaviji, na Dunaj in na Gradiščansko, opisi, ki so popestrjeni s številnimi resničnimi anekdotami.

Za slovenske izseljence po gotovo najbolj zanimivo osmo poglavje z naslovom »Mojcej«. S to pesmijo je Slovenski oktet iz Ljubljane želel izjemno velike ovacije po vseh kontinentih in pred najrazličnejšo publiko, pred preprostimi ljudmi, pred diplomati in državniki.

Leta 1975 je Slovenski oktet prejel Drabosnjakovo priznanje Slovenske prosvetne zveze v Celovcu »za uspešno širjenje koroške slovenske pesmi v svetu, ki je tudi bogatilo delo v kulturi in prosveti na Koroškem«.

Na dvorišču Kernjakove domačije na Trebinji pa stoji danes iz hrasta izrezljan mogočen kip »Mojcej« v spomin na Pavla Kernjaka, na donatorja kipa – Slovenski oktet in predvsem v čast današnjih gospodinj na tej domačiji, resnični Mojcej po imenu Cilka, materi petnajstih Kernjakovih vnukin in vnukov.

Zadnji dom Pavla Kernjaka je grob na domačem šentiljskem pokopališču, toda »v svojih pesmih bo Kernjak živel dalje, še posebej med koroškimi Slovenci, ki bodo živeli, dokler bodo peli,« je zapisal Bogdan Pogačnik.

V svojih pesmih, v svojem ustvarjalnem glasbenem opusu je Pavle Kernjak ostal legenda. Ob branju knjige »Pel je za vse« je to legendo vredno doživeti, jo ohranjati in negovati.

Knjiga Bogdana Pogačnika »Pel je za vse« o Pavlu Kernjaku je pisana z ljubeznijo, s srcem in dušo do Koroške, do koroških Slovencev, z globokim spoštovanjem do njegove umetniške ustvarjalnosti.

PAVLE ŽAUCER

IVANKA ŠKOF, AVSTRALIJA LASTOVKA

*Poletela bom, za menoj bo ostala
vasica vetra, dežja in snega.
Podstrešek, ovit v topel spomin,
objel me bo šele na pomlad,
ko vrnem se z daljne dežele.*

*Pod mano že zginjajo mehke doline,
valoviti griči in bele vasice;
nad modrim morjem v jate
zbirajo se vznemirjene ptice.*

*... pot bo dolga, le močnejši vzdržijo,
prah, dež, vihar jim krila hromijo ...*

*Vihar, prizanesi, še malo je do pristanka,
do mehke sence ob zeleni oazi,
kjer name čakajo znani obrazi.
Daj mi moč, da priletim do čistega potoka!*

Je to privid?!
*Streha domačina visi na planki,
ob suhi strugi samevajo kostni ostanki.
Moj bog! Kako dolga je belčeva roka.*

Ob oddaji – Južna Afrika in domorodci

Brižna Zorica

Knjiga Šavrinke, ki je prejela prvo nagrado na natečaju Kmečkega glasu v letu 1985, zajema snov iz slovenske Istre, Šavrinov. Marjan Tomšič že vrsto let živi na Primorskem, ves čas pa se razen s poučevanjem na osnovni šoli ukvarja s pisateljevanjem.

Kako je oče naročal Katini, ko je začela hoditi v Istro? Govoril ji je:

»Je mižerija, da znaš. Ali privoši si bakon kruha in en kvart vina. Kruh napuni želodec, vino ti dá muč.«

Toda včasih ni bilo niti lire, niti pol lire. Ko se je možila Katinina najstarejša sestra, je oče Katini pobral ves kapital in ostalo ji je le nekaj robe, ki jo bo morala zamenjati za jajca, jajca prodati v Trstu in si tako spet narediti kupček denarja. Ta kupček bo morala večati iz tedna v teden, skrbno preračunljivo in počasi in vztrajno, dokler si spet ne pridobi dvesto lir. Vsaj toliko ali pa več. Večji kapital je omogočal lažje in bolj gibčno trgovanje. Če si imel lire, si lahko kupil v Trstu robo, ki je šla dobro v promet in si pri tem zaslužil. Če ni bilo lir, je morala Šavrinke trdo glihati in presneto preračunavati, po koliko bo kupila, za koliko bo zamenjala.

Tistega vročega avgustovskega dne, kmalu po sestrični poroki, se je Katina podala na pot z Juto iz Loparja. V žepu ni imela niti čentežima, v plenjerju pa le nekaj robe: cigarete, riž, sladkor, nekaj metrov platna in tri rute. To je bila njena zaloga za hude čase, in ti časi so zdaj prišli. Lire, ki jih je posodila očetu, sicer niso bile izgubljene, toda zdaj je bila brez.

Z Juto, to čudno in tiho žensko, sta krenili na pot že dosti pred soncem in bilo je še skoraj jutro, ko sta že lezli čez Mirno. Bilo je kmalu po osmi uri, a sonce je žgalo in nastajal je peklenjsko vroč dan. Ob izvirku sta počivali. Namakali sta noge v hladno izvirnico in molčali. Katina je bila slabe volje, saj je bila pred njima pripeka, pred njo pa hudo barantanje.

Postrani se je ozrla na Juto in si je mislila:

»Vrag brižni, se muči anka ona kakor muša.«

Juta je bila starejša od Katine najmanj za deset let. In bila je brez moža in najbrž bo brez njega tudi ostala. Bila je ta Juta tako nekako samosvoja, bi se reklo, kakor čudaška. Živela je z materjo, tremi brati in eno sestro. Oče je padel nekje na fronti in ostali so

sami. Obdelovali so borne njivice in se tako pribijali od skorjice do skorjice. Pri tej hiši je edino Juta pridobila kako liro in kak priboljšek, na primer pečene ribe ali kornet iz Trsta. Drugi se niso za nič potrudili. Saj bi lahko hodi-la v Istro tudi Trzina, toda ni se zmigala, ali tudi mati ji ni rekla, da naj gre. Bratje pa so bili tudi lumpi. Čeprav so stradali, se nobeden ni mogel odločiti, da bi šel po svetu s trebuhom za kruhom. Vsi so računali na Juto, ki bo že kako . . . In Juta je molčala in je prenašala polne plenjerje sem in tja in je bila bolj podobna muši kakor ženski. Nihče je v resnici ni maral, niti mati ne. Kakor da bi jo sovražili, in potrebovali le zato, ker se je dala molsti in ker ni brčala in ne tolkla z repom.

Kar se ženina tiče, tu je bila ovira ne samo njena čudaška narava, temveč tudi njen obraz. Bil je bolj moški kakor ženski: dolg in oster nos, brada okrogla in pomaknjena v levo, ličnici trdi in široki, oči izbuljene, obrvi brezbarvne, lasje redki in beli. Pravo strahilo je bila ta Juta, in kjerkoli se je pojavila, je delovala kakor prikazen, kakor nekaj, kar ni spadalo v ustaljeno podobo sveta.

Najbrž so ji dali to zgodaj vedeti, že kot otroku, in se je zato že takrat zakrknila in se nehala razvijati. Zatrli so jo kakor rastlino.

Težak je bil ta križ, ki ga je nosila: in Katina ga je zaslutila, ko si je rekla: » . . . se muči anka ona kakor muša.« Pa kaj ni bila tudi Katina ko muša? In vse druge Šavrinke? Šanta, Urša, Zaharija, Trzina, Marika, Čuforka, Nana, Karmela . . .

»Eeeh,« je zavzdihnila Katina, in vzdih ji je prišel globoko iz prsi. Obri-sala si je potno čelo in vprašala Juto:

»Ben, kaj čemo jet?«

Juta je pokimala.

V motovinskih trtah so se že mučili ljudje. Z osli so se motali v strmino. Globoko sklonjeni so s težkimi saponi rili v trdo in kruto zemljo.

Sonce se je neusmiljeno vrtelo na belem nebu in kakor iz zenice napol posušene ribe izžemalo zadnje kapljice vlage. Tišina poletnega dopoldneva je

šumela ženskama v sencih in pod čelom.

Približali sta se Divjakom in oštariji. Za hrbtom jima je izginjal Motovun.

Pred vrati oštarije je stala mlada gospodarica, roki je upirala v boke in radovedno ju je opazovala. Katini je bilo nerodno, kajti skoraj vedno se je ustavila pri njej, zdaj pa je morala dalje, ker je zmanjkovalo šoldov. In naredila se je, kakor da napeto opazuje nekaj na levi strani. Mrščila je obrvi in najraje bi se udrila v zemljo.

Oštirka je uganila, kako je s Katino, zato je zaklicala z močnim in zvonkim glasom:

»Šavrinke, kaj ne boste spile vsaka en kvart? Ko nimate šoldov, boste plačale drugi bot.«

Katina jo je začudeno pogledala, saj ji še na kraj pameti ni prišlo, da je kaj takega možno pri tej skopi in vedno sitni gostilničarki. Najbrž se je moralo zgoditi pri njih kaj posebno veselega, da je bila tako židane volje.

Smejala se je, ko jima je točila vina. Sredi dopoldanske pripeke je hladno vino delovalo na njiju kakor blagoslov, kakor dežek na izsušeno zemljo.

Obema se je razvezal jezik, Katini seveda bolj kakor Juti, toda tudi Juta je rekla nekaj besed. In vse je postalo lepše; v hladni gostilniški veži je postala pripeka tam zunaj pripekica, in pot, ki ju je čakala, se je skrajšala, jajca pa so se skoraj ponujala sama od sebe. Ali tega ni pričaralo samo vino, temveč tudi prijazna oštirka.

Potem sta se z Juto zapodili po vasi-cah. Katina je šla v Melone, Juta v Soldatiće, potem ena v Močibob, druga v Karojbo, pa v Prhate in Dekličce, v Praščare in Korjaviće, pa v Rapavel in Smoliće . . .

V Prhatih je Katino dočakala Zorka. Že od daleč je kričala:

»Katina moja, si prinesla kaj konca? Vse imam raztrgano, vse je razhitano.«

»Nič nimam, nič, brižna moja Zorica,« je kričala Katina in vsa potna rinila proti njej.

»Joj joj,« je jamrala kmetica, »kako bom zdaj zašila Štefanu stumanjo, a

jutri mora v Buzet?! A otroci moji, pogledi, kakovi so!«

Zorica se je primožila v te kraje iz Gradina in pri njih je kraljevala takšna revščina, da se Bog usmili. Hlače, srajce, krila, suknjiči . . . vse to je bilo že stokrat zašito in zvlečeno vkup in skoraž ni bilo na oblačilih več niti koščka celega.

Katina se je spomnila zimskega večera, ko se je oglasila pri njej, pri tej brižni Zorici. Bilo je to drugi dan po porodu. Otročiček je vokal pod odejo in bil je čisto gol. Zorica je stala sredi mrzle kuhinje in je jokala. Rekla je Katini z obupanym glasom:

»Glej, Katina moja, nimam niti toliko blaga, kolikor ga gre okoli prsta.« In je sklenila suhi roki v nemo, obupno molitev. Vročične oči so čisto zbežgano trepetale v jamicah.

Takrat ji je Katina posodila deset lir. Tisti otrok je pozneje vseeno umrl. Umrl je zelo hitro, tretji ali četrti teden. Od mraza in od lakote. Ko je Katina spet prišla k njej, ji je rekla ta uboga ženska:

»Smo ga odnesli ča. Ni ostal. Viš, Bog se ga je usmilo.«

Tako je bilo takrat.

Zdaj je Zorica rabila sukanec, da bi krpala, ali Katina je imela le platno, zanj pa Gradinka ni imela niti lir niti dovolj jajc. Vzela je le nekaj riža in sladkorja.

»Si vidla moje?« je vprašala, ko se je Katina že odpravljala.

»Oče je nekaj bolan. So mi rekli, da ga cika pod srcem. Ali hudega ne bo, kak prehlad. Kosil je in ga je ujela mokrota.«

»Seveda,« je zamišljeno rekla Zorica, »oče je bil vedno občutljiv. Ben, pozdravi ga, in vse druge. I hodi z Bogom.«

Jajca v plenjerju so počasi izpodrivala robo, ali Katina je spoznala, da ji vsega danes ne bo mogoče zamenjati in da bo morala prenočiti. Do tete Nine ni imela daleč, zato je ni skrbelo.

Vroči, razžarjeni zrak je migetal nad cesto in Šavrinki se je nekajkrat stemnilo pred očmi, v ušesih ji je zašumelo in motna pokrajina se je zamajala. Bila je strašansko lačna. Pred dvema urama je zgrizla košček kruha in spila kozarec vode. Drugega nič. Zdaj so ji moči pošle in morala je sesti pod murvo kraj poti.

Zagledala se je v plenjer pred sabo in dolgo se je borila: ali bi ali ne bi? . . . Nazadnje jo je premagalo in z divjo ihto je pograbila največje jajce in ga na dušek izpila. Potem je še malo posedela in kar čutila, kako se ji moč razliva po telesu. Malo jo je mučila vest, kajti jajce ni bilo predvideno za

popoldne, temveč šele za večer. Ali sila je bila prehuda.

Pomislila je: »Saj mi bo teta Nina kaj dala. Lačne me še ni pustila v posteljo . . .«

Teta Nina jo je res prisrčno sprejela, razveselila se je kakor otrok:

»Lepa moja Katina, ma kje hodiš, da te ni blo tolko cajta?«

»Prejšnji teden in še en teden nazaj sem bla na Vrhuščini, sem tam pobirala jajca. Saj sem povedala, da me ne bo.«

Seveda je teta Nina vedela, da je dva tedna ne bo, ali vseeno je tako rekla, zaradi lepšega.

»Je bla tu Juta in je rekla, da te bo čakala pri Kažinu.«

»A káko si ti, Nina? I tvoj muž?«

»Ma gre, gre . . . Ali Ante je slab. Mislili smo, da bo umro.«

Teta Nina je nosila težak križ. Njen mož je bolehal že tretje leto za hudo boleznijo. Najprej se je zgodilo, da ga je vol sunil z rogom v prsi. Podrl ga je na tla in ga tiščal ob steno, da so ga komaj rešili. Da ni takrat pritekel sosed in udaril vola preko trebuha z debelim polenom, bi bilo najbrž po njem. No, od vola ni bilo hudega; nekaj dni ga je bolelo in je težko dihal, drugega ne. Ali mesec dni pozneje se je prehladil in močno zbolel. Kuhala ga je vročica in bledlo se mu je. Poklicali so nekega štrigona iz Dekličev, ali ta ni vedel nič in je samo zmedeno govoril. Po medega pa si niso upali poslati, kajti medeg je bil, prvič zelo drag, in drugič, dobro so vedeli za gospodarjev strah in pravo sovraštvo do zdravnikov. Ko je bil še zdrav, jim je večkrat rekel:

»Ko bi bil tako slab, da bi se mi pamet zmutila, ne stojte poslat po medega! Nečem ga videt nanka slišat v tej hiši! Zapomnite si to, in če boste storili drugače, bom umrl, ko bo stopil v hišo.«

Zaradi tega so ga pustili pri miru in vročica ga je kuhala osem dni, devetega dne je uplahnila in bolnik je počasi okreval.

Ali od takrat ni bil več ta pravi. Kadarkoli se je vreme spreminjalo in ko je bila polna luna, ga je strašno grabilo za pljuča, da ni mogel revež ne vdihniti in ne izdihniti in se je začel dušiti. Pomodrel je v obraz, se grabil za grlo in se tolkel po prsih in je živčno hlastal za zrakom, stokal in hlipal, jecal in golčal. Bilo ga je žalostno gledati in človeku se je zasmilil, da bi mu najraje dal polovico svojih pljuč.

Ta bolezen ga je z leti oslabila, in če je prvo leto po tisti mrzlici še lahko hodil na polje in je še lahko delal okoli hiše, ga je tretje leto že kar prikovalo

na stol, kjer je posedal od jutra do večera in je le tu in tam šel malo ven, da bi se nagledal sonca in da bi začutil severni veter, ki mu je dobro del. Njegove prej bistre oči so postale motne, napolnile so se s solzami, ki kar niso hotele več izginiti. Tako se je stanje Nininega moža slabšalo iz leta v leto in ženska si je naložila to breme brez godrnjanja in brez pritožb.

Katina ji je ta večer pomagala pri živini, potem sta ženski obsedeli v večernem hladu in počivali od hude dnevne pripeke. Pripihljal je hladen vetrič in ju tolažil. Molčali sta.

Moji dve domovini

Ime mi je Andrej, star sem 15 let. S starši in bratoma živim v Olchingu. Obiskujem gimnazijo. Moje ocene so dobre in tudi pri slovenskem dopolnilnem pouku sem uspešen.

Pred 11 leti so se moji starši preselili v Nemčijo. Od takrat imam dve domovini: Nemčijo in Jugoslavijo. V Jugoslaviji so moji sorodniki, tam v Mariboru je naša hiša in tam je tudi dosti mojih prijateljev. Ko grem zvečer spat, zmeraj mislim, kako bi bilo, če bi živel v Jugoslaviji. To deželo imam rad. Tam so veliki gozdovi, hribi in morje. Ne morem napisati, kaj občutim, ko grem v Maribor in srečam sorodnike in prijatelje. Res živim v Nemčiji, a moje srce je v Jugoslaviji.

Moje največje veselje je nogomet. Tudi drugi športi so mi všeč, na primer smučanje, plavanje, rokomet, košarka. Samo drsanja ne maram. Zakaj? Zato, ker ne znam drsati. Upam pa, da se bom tega športa kmalu naučil.

Ne vem še, kaj bi rad postal, ko odrastem. Obiskujem gimnazijo in se učim, da bom lahko čez nekaj let maturiral. Težko se je odločiti, ker poklic mi bo moral ugajati tudi, ko bom starejši. Želim si, da bi postal nogometaš. Najbrže pa se bom posvetil jeziku ali računalnikom. Vem, da bom moral študirati na univerzi, zato pa bom potem bolje zaslužil.

Olching, kjer stanuje naša družina, mi je zelo všeč. Leži 30 km od Münchna in ima približno 20.000 prebivalcev. V mestu so tri šole in dva stadiona. Tu imam dosti prijateljev in z njimi se večkrat sestajam. Poleti se hodimo kopat v bližnje jezero, pozimi pa se vozimo z avtobusom v gore in se tam smučamo. V Olchingu želim ostati do vrnitve v domovino.

ANDREJ NOVAK, MÜNCHEN

KAJ PRINAŠA SLOVENSKA IZ- DAJA DORÉJEVE BIBLIJE?

Na 480 straneh knjige velikega formata je »kralj ilustratorjev« kot Francozi s ponosom imenujejo svojo velikega rojaka Gustava Doréja, upodobil v lesorezu 230 dogodkov, prizorov in posameznih oseb iz Stare in Nove zaveze Svetega pisma.

Knjiga je urejena tako, da sta na vsaki levi strani svetopisemsko besedilo in stavek, ki pojasni celostransko sliko na desni strani knjige.

Besedila in ilustracije si v slovenskem natisu Doréjeve Biblije sledijo po kronološkem zaporedju, kot sta ga v slovenski ilustrirani izdaji Zgodbe svetega pisma (1894–1903) uveljavila dr. Frančišek Lampe in dr. Janez Ev. Krek.

GUSTAVE DORÉ
BIBLIJA

GUSTAVE-PAUL-LOUIS-CHRISTOPHE-DORE

se je rodil 6. januarja 1832 v slikovitem Strasbourgu. Kot enajstleten deček je objavil svoji prvi litografiji. Pri trinajstih je še kot dijak gimnazije ob očetovem poročstvu sklenil pogodbo o sodelovanju pri štirinajstdnevniku *Journal pour rire* (*Casopis za smeh*), od 1848 je objavjal litografije v *La Caricature*, pri dvajsetih pa je že postal slaven kot ilustrator znamenitih del svetovne književnosti.

Dorčev je opus šteje približno tisoč slik, akvarelov, originalnih risb, litografij, bakrorezov in kipov ter skoraj deset tisoč ilustracij v 221 knjižnih delih.

Umrl je 23. januarja 1883 v Parizu.

GUSTAVE DORÉ
CERVANTES
DON QUIJOTE

GUSTAVE DORÉ
PRIGODE
BARONA
MÜNCHHAUSNA

GUSTAVE DORÉ
LA FONTAINE
BASNI

DELA SVETOVNE KNJIŽEVNOSTI Z ILUSTRACIJAMI
GUSTAVA DORÉJA, KI JIH BO ZALOŽBA MLADINSKA
KNJIGA IZDALA V NASLEDNJIH LETIH.

Pišite na naslov: MLADINSKA KNJIGA,
Izvozni oddelek, Titova 3, 61000 Ljubljana.

Na ta naslov sprejemamo tudi naročila.

480 strani v velikosti 21 x 29,7 cm

230 celostranskih ilustracij na papirju za umetniški tisk,
230 svetopisemskih besedil iz Stare in Nove zaveze.
Spremnó besedo je napisal akademik dr. Emilijan Cevc.
Knjiga je vezana v polusnje.

Slovenski prevodi svetopisemskih besedil Stare zaveze so iz ekumenske izdaje Svetega pisma (Ljubljana 1974), besedila Nove zaveze pa iz jubilejnega prevoda Svetega pisma Nove zaveze (Ljubljana 1984).

Tiskovni sklad

ANGLIJA: Lstg: Franc Gantar 1.-, Vladimir Gmajner 6.-, Marjan Rožanc 5.-.

AVSTRALIJA: Au\$ - Otmar Verdenik 3.-, Anton Stariha 2.-, Sofia Šajn 30.-, Marija Ritlop 10.-, Tone Poklar 10.-, Ivan Gerbec 4.-, Jože Madon 10.-, Franc Vertelj 10.-, Karel Sedmak 5.-, Karlo Dolmark 7.-, Jelena Prekodravac 4.-, Frank Valencic 7.-, M. Belec 2.-, John Neumeister 12.-, Peter Lehner 6.-, John Marinček 8.-, Marija Harej 5.-, Franc Brenčič 1,64 Lstg, Tony Mihalič 4.-US\$, Štefan, Sonja Kuprešak 7,78 Lstg, Leopold Oter 2,78 Lstg, Alex Razboršek 2,65 Lstg, Ivan Bole 2,21 Lstg, JADRANOVA MLADINA 23,39 US\$, Marija Podgornik 1,45 Lstg, Franc Budja 7,12 Lstg.

AVSTRIJA: Sch: Josef Mautz 40.-, Anton Rosc 50.-, Gabriel Lešnik 60.-, Jožica Stane 40.-, Franc Kristan 100.-, Štefan Felbar 20.-.

BELGIJA: Bfr: Valentin Kotnik 180.-, Anton Stembergar 330.-, Friderik Jošt 30.-, Ivan Kodeh 80.-, Malči Romih 80.-, Jožef Čotar 80.-, Ivan Lipovšek 180.-, Silvija Žibert 80.-, Silvij Bogovič 80.-, Marija Čater 30.-, Karel Tisnikar 80.-, Alojz Rak 20.-, SKD Slomšek 60.-, Jean Smrke 130.-, August Tanšek 80.-, Jože Martinšek 580.-, Evgen Koren 130.-, Ana Špital 330.-, Tončka Trkaj 330.-, Stane Revinšek 110.-.

DANSKA: Ljudmila Galjanič 80.- Dkr.

FRANCIJA: FFR: Jernej Bartol 40.-, Elizabeta Šoln 10.-, Antoine Pislar 30.-, Stani Mikuš 10.-, Slov. delavsko društvo Aumetz 70.-, Jean Patzek 180.-, Ivan Hladnik 5.-, Ivan Gradišnik 25.-, Emeric Jakic 15.-, Stanislav Kaucic 40.-, Stanislav Vodeb 10.-, Cvetka Maršič 10.-, Ivan Sinkovec 20.-, Hermina Brefort 10.-, Josefa Tempet 15.-, Helena Jeras 10.-, Marko Šajovec 40.-, Slovenska misija 60.-, Franci Žagar 35.-, Terezija Kozole 10.-, Branislav Zendelski 20.-, Therese Kastelic 40.-, Rozali Brenkovič 40.-.

HOLANDIJA: HFL: Jože Žalik 6.-, Anica Muha 10.-, E. Hermans 3.-.

ITALIJA: LIT: Jože Savarin 7.000.-, Ana Vesco.-Vozelj 67.000.-, Rozina Požar 5.000.-, Alojzija Perini 2.000.-, Alojzija Robida 10.000.-.

JUGOSLAVIJA: Frank Milavec 17.-US\$, Helen Kapla 6.-US\$, Ana Krasna 700.- din, Marija Rakovetz 350.- din.

KANADA: CAN\$: Joe Zibert 3.-, F. Dim 1.-, M. Lukežič 1.-, Anton Mrakič 10.-, Andrej Ocepek 9.-, Prekmursko društvo Večerni zvon 100.-, Nadi Premru 2.-, Ivan Krusič 1.-, Alojz Kocjančič 13.-, Ludvik Hozjan 5.-, Davorin Mavric 3.-, Mihela Humar 8.-, Lucija Ivanc 2.-, Franc Kastelec 4.-, Zvonko Krosel 6.-, Angela Sinko 8.-, Steve Vuk 4.-, Anton Radovan 9.-, Štefan Kričaj 8.-, Edward Vessel 4.-, Helena Cvornjek 1.-, Margerita Colja 6.-, Ignac Tkalec 4.-, Florjan Duh 10.-, Janez Gimpelj 15.-, Pavla Koren 3.-, Martina Grenc 1.-, Ivan Kumar 4.-, Ivan Žižek 6.-, Jože Rački 5.-, Franz Kreiner 7.-, Mary Gerden 6.-, Ani Leskovec 2.-, Emily Galic 6.-, Leo Tomec 7.-, Zdravko Jelinčič 80.-, August Koller 5.-, Viktor Zupanc 9.-, Justina Petrovsky 7.-, Anton Mokar 5.-, Jože Lovšin

18.-, Mary Konuck 3.-, Theresa Ritonja 3.-, Ivanka Pajnič 10.-, Gustl A. Fujs 4.-, Frank Gimpelj 16.-, Rudi Glavac 1.-, Tony Balazic 3.-, Breda Howe 11.-, Georg Kure 3.-, Ivan Hren 2.-, Frank Skocir 2.-, Janez Skocir 1.-, Joe Gruden 2.-, Tony Kobal 2.-, Franc Sodja 1.-, Mario Blasco 1.-, Stan Kosir 1.-, Rose Praprost 7.-, Jakob Levstek 7.-, Štefan Lesic 9.-, Marija Breg 5.-, Mirko Kump 2.-, Valentin Strah 2.-, Anastazija Gomboc 3.-, Alojz Krauthaker 2.-, Leopolda Ieroncig 5.-, Štefan Jerebič 6.-, Leo Gregori 1.-, Louis Zuly 10.-, Marija Fartek 10.-, Rezka Kopše 1.-, Anton Borčič 14.-, Gregor Černigoj 10.-, Anton Divjak 1.-, Milena Mihelčič 7.-, Venceslav Mlekuž 29.-, Marija Maučec 2.-, Edward Dolar 13.-, Jože Zidar 10.-, Iva Kocjančič 4.-, Václav Krancan 11.-, Jože Pahič 5.-, Janez Hočevnar namesto provizije 35.-, Š. Maleiner 1.-, Anton Trojanšek 1.-, Katarina Kozlevčar 1.-, Danica Sernek 4.-, Cvetka Mogus 4.-, Maria Herakovic 2.-, Vida Puc 4.-, Fam. Bergoc 6.-, Francka Antolin 9.-, Stane Vrstovšek 5.-, Mirko Kolmanič 600.- din, Janez Drčar 18.-, Franc Čelan 20.-, Silvo Erjavec 20.-.

LUXEMBOURG: Karlo Čuš 160.- Bfr.

NEMČIJA: DM: Ignac Tomažič 5.-, Johann Krivic 5.-, Marija Schnell 10.-, Vinko Korber 12.-, Justina Strutz 12.-, Alojz Horvat 2.-, Norbert Ogrin 17.-, Albina Vesel 5.-, Stanko Musar 5.-, Johann Mesaretz 5.-, Ivan Vindiš 5.-, Teodor Margon 5.-, Anita Novak 5.-, Alojz Gregorn 5.-, Franz Bregant 6.-, Ernest Dittmaier 5.-, Josef Es 2.-, Alojz Putre 5.-, Štefka Klokow 12.-, Hedvika Michulski 9.-, Wilhelmine Straus 12.-, Marija Klajder 5.-, Vinko Mugerle 5.-, Julija Lamprent 7.-, Vincenc Laki 5.-, Franci Trček 15.-, Justine Kramberger 12.-, Anton Vivod 5.-, Ivan Prašnikar 5.-, Gabriela Budja 2.-, Stane Gladnik 5.-, Alojzija Alter 5.-, Ivan Gorjup 5.-, Martin Perc 10.-, Jože Lampret 2.-, Janez Rogan 12.-, Stanko Drenovec 200.- din, Johann Kordiš 800.- din, Ivana Penz 500.- din, Dušan Pavčević 200.- din, Milan Marcijan 1.000.- din, Roman Pirc 2.500.- din, Michael Jelter 5.- DM, 1.-US\$ in 100.- Bfr.

NEW ZEALAND: Angela, Stane Vrhovnik 9.- US\$.

ŠVEDSKA: SKR: Marija Perovič 10.-, Augustina Budja 30.-, Pavla Strgar 10.-, Felix Jablanovec 10.-, Miško Čokolič 10.-, Štefan Lešer 20.-, Manko Bračko 15.-, Josef Godina 10.-, Frank Thurk 10.-, Franjo Vodovnik 10.-, Amalija Penko 35.-, Marija Kukovec 10.-, Jože Habič 25.-, Karolina Butolen 20.-, Jože Skok 15.-, Ela Janfjäll 10.-, Adolf Rec 10.-, Maria Sustarsic 10.-, Vinko Jelenko 10.-, Vera Žvar 10.-, Marija Prevolnik v spomin na pok. moža 100.-, Janez Slebič 20.-, Vili Štamcar 25.-, Jože Curk 20.-.

ŠVICA: Sfr: Aleksander Gergar 10.-, Terezija Rechteinert 10.-, Dr. P. Zupan 10.-, Janez Vrtnjak 10.-, Nežka Hauri 10.-, Vida Frassetto-Kirn 10.-, M. Hofman-Čep 5.-, Matilda Mösch 5.-, Ernesta Sulič-Winkler 10.-.

USA-ZDA: US\$: Joseph Ovnik 3.-, Slavica Fisher 6.-, Jennie Rehar 6.-, A. V. Sepetauc 3.-, Jennie Kriznik 5.-, Frances Klein 3.-, Janvid Staut 3.-, B. Ahrens 1.-,

Gabrielle Pressler 3.-, Mrs. Pasalic 4.-, Josefa Zokal 4.-, John A. Snedic 3.-, Pauline Gusdon 2.-, Mary Tursic 4.-, Joan Rupar 7.-, Ann Stromar 4.-, Carl Chesnik 3.-, Pavla Makuc 3.-, Anna Gruden 3.-, Gertrude Kirn 2.-, Edward Popit 2.-, Zora Abelaf 4.-, Frank Baits 3.-, Frances Kapel 8.-, Tončka Longar 3.-, Anna Trontel 2.-, Mary Debevc 9.-, Dragutin Drakulič 1.-, Maria Adam 3.-, Rudolph Bohinc 2.-, Angela Rožnik 3.-, Anton Glavač 4.-, John Kaucic 8.-, Frank Šetina 1.-, Tony Tkalec 8.-, Antoinette Kennick 3.-, Violet Ruparich 10.-, Emma Ferenčak 8.-, Josephine Turk 4.-, Andy Gorjanc 1.-, Alois Schiltz 8.-, Edward Krasovec 2.-, Anna von Ahnen 2.-, Marta Batich 6.-, Mary A. Schwartz 3.-, Mary Iskra 14.-, Mary Obreza 1.-, Josephine Brelj 4.-, Joseph Malli 2.-, Elizabeth Fortuna 1.-, Ludmila Poznic 1.-, Mary Ocvirk 8.-, Stanley Mavri 1.-, Tony Fedran 8.-, Tony Fedran 8.-, Martina Sepaher 2.-, Milan Poznic 3.-, Andrew Vivic 4.-, Frances Roschitz 4.-, Jacob Okorn 5.-, Frank Poznick 3.-, Helen Cerar 8.-, Franc Kalan 10.-, Marija Žužek 1.-, Ann Judnich 8.-, Eugene Lipic 3.-, Mary Kaferle v spomin na pok. moža Louisa 28.-, Drago Sumen 7.-, Frank Polis 3.-, John Trebec 2.-, Ana Mlekuz 2.-, Albert Jerala 6.-, Irene Kelly 3.-, Anton Petrich 4.-, Frank Kosem 4.-, Anton Udovch 6.-, Anton Lickar 4.-, Alois Roposa 6.-, Anton Koželj 3.-, Frances Klemens 2.-, Frances Glazar 5.-, Stana Syzdek 18.-, Terezia Sigulin 2.-, Anthony Rozanec 5.-, Julius Renner 4.-, William Zivoder 1.-, Margareta Kovačič 8.-, Marija Glavač 4.-, Louis Rantaša 2.-, Antonia Zolnir 3,50, Helen Z. Madison v spomin na pok. mamo Katko in očeta Jakoba 43.-, Frančiška Plut 3.-, Frank Zsoks 8.-, Stanley Meglic 5.-, Daniel Posega 3.-, Alex Gergar 4.-, Paul Tomisich 5.-, Antonia Udovch 9.-, Ciril Bogataj 6.-, Mary Koschier 1.-, Jennie Kuret 2.-, Frank Zadnikar 10.-, Zdravko Hribar 2.-, Thomas Kamenšek 16.-, Charles Malovrh 10.-, Joseph Luzar 3.-, Christine Silver 9.-, Kristina Senožetnik 2.-, Charlie Demchek 5.-, Herman J. Preseren 6.-, Maria Copot 4.-, Ursula Ruppe 4.-, Jacob Maurin 1.-, Josephine Virant 2.-, Frances Plevnik 8.-, Angela Bischof 5.-, Martin in Jennie Matjan v spomin na pokojno tačo in mamo Marijo Žagar 20.-, Marjanca Cotugno 100.-, Mary Ivanush 50.- v spomin na pok. Mary Vidrich, prizadevno društveno delavko, ki je delovala v krožku št. 1, veliko storila za Slovenski dom ostarelih in bila vedno prisotna pri humanitarnih akcijah za domovino.

VENEZUELA: Jože Hočevnar 3.- Lstg.

Prispevki so bili vplačani do 31. marca 1986. Uredništvo in uprava se vsem darovalcem iskreno zahvaljujeta.

FRANCIJA

Občni zbor in proslava dneva žena

Slovensko rudarsko društvo Sv. Barbara v Jeanne d'Arc je imelo 2. marca 1986 redni letni občni zbor, na katerem so izvolili tudi nov odbor za leto 1986. Izvoljeni so bili:

Častna predsednika Johan Pribošek in René Cadel, predsednik Guillaume Mlakar, podpredsednika Ivan Redek in Rudolf Bracun, sekretarja Mirena Redek in Alois Grčar, blagajnika Daniel Tusar in Dominik Čufer, preglednika Edmond Čepak in Maks Kozole, zastavonoše Stanko Djakolovič, Leopold Vrtič in Franc Čepak, blagajniški poverjeniki Maks Kozole, Antonia Kink, Daniel Tušar, Rudolf Bračun in Nicole Vrtič.

Hkrati smo proslavili tudi dan žena, kjer so nam moške lepo postregli in nas počastili. Vse žene so prejele spominsko darilo, za dobro razpoloženje pa je poskrbel ansambel Bierman. Vse žene smo resnično ponosne na svoj praznik in bi želele, da bi bile takega praznovanja deležne tudi Slovenke širom po svetu.

Mira Redek

Dan žena v severni Franciji

Združenje Jugoslovanov v severni Franciji je tudi letos proslavilo dan žena, na katerem smo še posebej počastili in obdarili naše najstarejše članice. Simbolično društveno zastavico so letos prejele: Francka Prek, Marija Demšar, Jožefa Lindič, Mari-

ja Lenič in Olga Blatnik. Vsem ženam smo tudi razdelili cvetje.

Hkrati je bil tudi občni zbor našega združenja. Ponovno je bil izvoljen stari odbor, s čimer so člani združenja izrekli zaupanje dosedanjemu odboru, ki je dobro vodil društvo in pridobil tudi vrsto novih članov ter društvo vodil v dobrobit članov.

Štefan Gradišnik

Na občnem zboru Združenja Jugoslovanov v severni Franciji v Sallauminesu

Dan žena pri društvu Sv. Barbara v Jeanne d'Arcu

Skupina udeležencev občnega zbora in proslave dneva žena, ki je bila v St. Avoldu.

ŠVEDSKA

Pri Hozjanovih v Malmöju

Hozjanovi živijo v lepi hiši v predmestju Malmöja in mama Anika je srečna, kajti lahko si je uredila velik vrt, ga zasadila z rožami, zelenjavo, posadila sadno drevje. Uresničile so se ji želje, ki jih je imela pred mnogimi leti, ko se je kot mlado dekle napotila na Švedsko. Tudi oče je v hiši našel svoj kotiček zase. Uredil si je pravo majhno klet, kjer že leta prideluje »svoje vino« in je nanj neznansko ponosen. V tujini si je ustvaril košček domačega Prekmurja, kjer pač mora vsakdo, ki je pravi Prekmurec, imeti vsaj nekaj trt in nekaj sodčkov svojega vina. Hozjanov oče sicer nima svojih trt, v Malmöju kupi vsako jesen grozdje in ima doma trgatev. Za to njegovo trgatev že vedo vsi naši ljudje, ki živijo v Malmöju in mnogi med njimi – tisti najboljši Hozjanovi prijatelji – tudi pridejo na to trgatev in takrat je pri njih veselo, da le kaj.

»Pa saj je pri nas vedno veselo!« se zasmije mama Anika, ki kar ne more skriti zadovoljstva, kadar pridejo k njim na obisk domači ljudje. Vrata Hozjanove hiše so takrat še bolj na široko odprta.

»Najbolj pa sem vesela zaradi Zdravka. On ima tako rad obiske! Tako se razveseli vsakogar!« pove mama Anika in nam predstavi sina Zdravka.

Zdravko je že precej let vezan na invalidski voziček in brez njega ne more iz domače hiše. Starša sta mu uredila v prvem nadstropju prelepo deško sobo, jo opremila z vsemi napravami, računalnikom, televizorjem, stereo napravami.

»Fantu ne sme biti dolgčas,« se je odločil oče. »Če že mora biti v sobi, naj vsaj počne tisto, kar rad dela.«

Zdravku res ni dolgčas. Veliko konjičkov ima. Letos je končal srednjo šolo in zdaj je eno leto doma. Prihodnje šolsko leto namerava nadaljevati študij. Ni se še čisto točno odločil, kaj bi, vendar si nekako najbolj želi na računalniško fakulteto, kajti to je stvar, ki ga zadnje čase najbolj zanima.

»Veliko imam zdaj časa, pa sem se posvetil računalniku. Bom videl, če bom opravil sprejemni izpit. Če ga ne bom, ne bom preveč žalosten, saj je še veliko drugih smeri študija, ki bi me prav tako zanimali,« se zasmije Zdravko.

Mama Anika je že pred leti ostala doma, kajti želela je biti čimveč z Zdravkom, saj ve, da je fantu doma dolgčas samemu in da velikokrat potrebuje njeno pomoč. Še raje pa ima njune skupne pogovore, saj ure in ure presedita skupaj in klepetata, klepetata. Ti klepeti obema veliko pomenijo. Zdravko ima občutek varnosti, toplega doma, mama pa, da je njen sin zadovoljen, da se dobro počuti doma. Ve, da ga imajo vsi radi, da mu skušajo vedno in v vsem ustreči.

»Tukaj na Švedskem je socialna varnost za invalide zelo dobro urejena,« nam priporoča mama. Zdravko kot invalid ima pokojnino, ki je razmeroma velika. Samo telefon dvigne in pokliče na posebno številko in pove, kam bi želel iti in čez nekaj minut se že pred njihovo hišo ustavi avtomobil s posebnim spremljevalcem, ki Zdravka odpelje, kamor želi in ga kasneje pripelje tudi domov. Tako lahko odhaja na sprehode, v kino, na obiske, v slovenski klub – kadarkoli in kamorkoli želi. Če slučajno nimajo prostih bolniških avtomobilov, lahko vzame taksi in stroške dobi takoj povrnjene, ne da bi bilo treba pisati posebne razlage in poročila, o tem, kam je

Slovenski kotichek Hozjanovega očeta v njihovem domu na Švedskem

šel in po kaj je šel. Tudi na vse zdravstvene preglede, na obiske zdravnikov vozijo Zdravka in mamo s posebej prirejenimi avtomobili.

»Zdravko pa si tako strašansko želi domov,« pove mama. »On si predstavlja, da bi bil lahko srečen samo v Prekmurju. Tam imamo hišico, tja gremo vsako poletje, vendar bi Zdravko najraje tam ostal. Pa res ne moremo. Mož ima še nekaj let do pokojnine, jaz pa sina sploh ne bi mogla sama negovati, saj je pretežak in ga niti dvigniti ne morem sama. Pri nas pa ni tako urejeno za invalide, kakor je tu,« razmišlja mama Anika in takoj vidimo, kako hudo ji je, ker je to pravzaprav edina želja, ki je ne more uresničiti svojemu Zdravku.

Zdravko se ob tej mamini skrbi samo nasmeji in nam zagotovi, da bo čez leta zagotovo potoval za stalno domov in takrat si bo že uredil življenje, da bo teklo tako, kot bi želel on. Vsako poletje je s starši skoraj dva meseca v Portorožu in v Prekmurju in vseh ostalih deset mesecev v Malmöju se pravzaprav ali spominja teh prelepih dni ali pa v mislih že spet potuje v domovino.

Zdravko Hozjan je tudi najstarejši, pravzaprav prvi učenec slovenske dopolnilne šole v Malmöju in to seveda ni kar tako. Nikoli, če se je le dalo, ni zamudil nobene ure pouka in zagotovo je to eden razlogov, da tako dobro govori slovensko. Vsi Hozjanovi so člani slovenskega kluba Planika in Zdravko tudi član mladinske sekcije. S slovenskimi mladinci se udeleži prav vseh akcij, na vse izlete potuje z njimi in sploh je tam zelo srečen, čeprav nam je zaupal, da ga zdaj malo jezi, ker tudi v Planiki vedno večkrat govorijo švedsko in se med slovenske pogovore vedno pogosteje mešajo švedske besede. Tega pa ne mara.

»Če bo tako, ne bom šel več,« pove. Vendar dvomim, da bo Zdravko lahko brez teh srečanj s slovenskimi prijatelji, s katerimi se družijo že vsa leta.

Zdravko nikoli ne potarna, z vsem je zadovoljen, nikoli ni nezadovoljen. Mama Anika pozna svojega sina in ve, da je tudi njemu včasih hudo, da tudi on razmišlja stvari, ki ostajajo samo v njegovi glavi in tudi v tistih najbolj intimnih pogovorih z mamo, nekako ne morejo skozi usta. Sam jih rešuje, sam se bojuje z njimi in mami je hudo, kajti tako kot vsaka mama bi pač rada svojemu otroku pomagala rešiti probleme, mu svetovati, ga potolažiti.

Zdravko tega ne dovoli. Pravi, da nima problemov, da je vse v redu, da se ima lepo, da mu ni nikoli dolgčas in da je zanj življenje tako kot je, lepo in polno.

Morda ima Zdravko prav. Morda je bolje, da prihajajo k njemu res samo njegovi prijatelji. Klen mlad fant je in kljub svoji bolezni ne pozna besede poraz. Zato je morda prav, da se okoli njega zbirajo in k njemu prihajajo samo taki, kot je on, ki čutijo kot on.

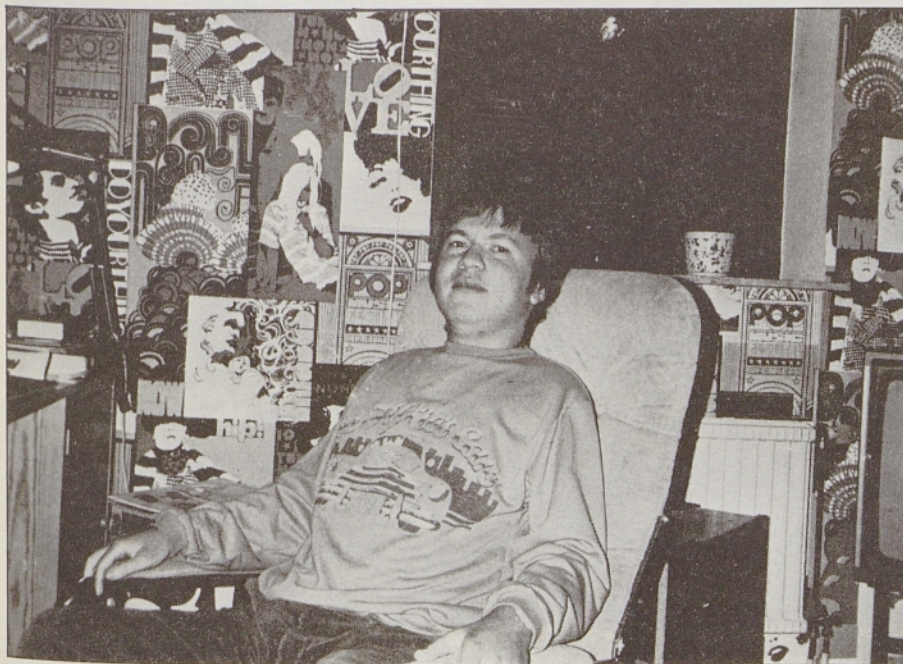
Tanja Pirs

KANADA

Nov odbor v Calgaryju

Slovensko-kanadsko društvo v Calgaryju je imelo 16. februarja redno letno skupščino, na kateri so izvolili nov odbor za leto 1986. Odbor vodi predsednica Ida Pavlica, podpredsednik Adolf Smerdelj, tajnica je Lynn Božičnik, blagajnik pa Mario Kravos.

Prva naloga novega odbora je bila sestava delovnega programa za letošnje, v katerega so vključena tudi možna gostovanja ansamblov iz domovine, zanimali pa so se tudi za predvajanje slovenskih celovečernih filmov.

Zdravku ni nikoli dolgčas

Slovensko društvo Calgary je sodelovalo tudi v akciji zbiranja denarja za nakup ultrazvočnega aparata za ljubljanski onkološki inštitut. Za to akcijo sta bila v društvu zadolžena Franc Dvojmoč in Slavko Krančan.

Ida Pavlica

AVSTRALIJA

Slovenski invalidi v Avstraliji

V dneh od 6. do 12. aprila je bilo v Melbourne v Avstraliji svetovno prvenstvo v košarki na invalidskih vozičkih, ki se ga je udeležila tudi jugoslovanska reprezentanca.

Po dolgi in utrujajoči poti smo prispeli v Melbourne že 29. marca zjutraj. Na letališču so nas sprejeli naši izseljenci s takšno dobrodošlico, da je utrujenost takoj izgini-la z naših obrazov. Kmalu je stekel prir-čen pogovor in vsak od rojakov je poskušal najti svojega sokrajana, saj so bili v naši ekipi igralci iz vse Slovenije. Ker so imeli v hotelu rezervacije šele za dneve, ko je bilo tekmovalje, so nam rojaki ponudili svojo pomoč in gostoljubje na svojih domovih.

Po nekaj dneh, ko smo se dodobra odpočili in se privadili na razmere v Avstrali-ji, smo obiskali tudi slovenska društva in klube, ki delujejo v tem okolju. Spoznali smo, kje se zbirajo, odkrili njihovo veliko narodno zavest. Videli smo, da imajo ti ljudje čudovita srca, ki so v vsakem trenu-tku pripravljena pomagati drugemu.

Kljub temu da so na svetovnem prvenstvu nastopili tudi Avstralci, si upam trditi, da smo imeli na vseh tekmah najštevilčnejšo podporo občinstva, ki nas je bodrilo tudi v najtežjih trenutkih in nam vlivalo novih moči. Rojaki so nas pričakali po vsaki tekmi in se veselili z nami, ob porazu pa so nam vlivali poguma za naprej. Ti trenutki so prihajali spontano, od srca in vsakokrat smo se po tekmi zamotili v pri-jetnih razgovorih.

Neposredno po končanem tekmovalju nam je jugoslovanski generalni konzul dr. Djordje Trajkovski priredil sprejem, ki so se ga poleg igralcev udeležili tudi rojaki, pri katerih smo stanovali. Tam smo srečali tudi rojake iz drugih jugoslovanskih repu-blik, ki smo jim predstavili naš šport, saj mnogi niso poznali košarke na invalidskih vozičkih.

Da smo prosti čas po končanem tekmovalju čimbolj prijetno izkoristili, gre zahvala tudi mladim sinovom in hčeram naših rojakov, saj smo bili med drugim tudi gost-je na pikniku, ki so ga pripravili nam v čast. Tu ni manjkalo dobre volje in ne dobrih šal.

Ob slovesu od Avstralije nas je na leta-lišču pospremila množica rojakov, članov vrste slovenskih društev. Težko je bilo slo-vo, saj smo vedeli, da smo drug drugemu zarisali sledi, ki bodo še dolgo ostale v naših srcih. Nismo si predstavljali, da bi nam kdorkoli znal predočiti Avstralijo ta-

Jugoslovanska balinarska ekipa, ki se je udeležila svetovnega prvenstva v Melbourne, pred spomenikom Otona Župančiča na zemljišču slovenskega kluba Jadran v novembru 1985.

V novembru 1985 sta klub Jadran obiskala tudi ljubljanski škof Jože Kvas in frančiškanski provincial Miha Vovk. Škof je zasadil tudi tradicionalno drevo v bodočem spominskem parku.

Jugoslovanska invalidska košarkarska ekipa v Melbourne, kjer se je udeležila svetovnega prvenstva in kjer so jim veliko pomagali naši izseljenci.

ko, kot so to znali slovenski rojaki. Njim gre velika zahvala, da smo za spoznanje bogatejši, zakaj dežele ne spoznavš samo z ogledovanjem znamenitosti, ampak jo poskušas doživeti, zato pa moraš biti med ljudmi.

Rad bi se v imenu celotne jugoslovanske ekipe zahvalil vsem slovenskim rojakom za nesebično, vsestransko pomoč, ki so nam jo nudili med tritedenskim gostovanjem v Avstraliji. Hvala za vse, ne bomo vas pozabili!

Igor Dubrovski, Ljubljana

URUGVAJ

Zlati jubilej Prvega slovenskega prekmurskega društva v Montevideu

Prvo slovensko prekmursko društvo v Montevideu je proslavilo 50-letnico obstoja in plodnega delovanja 13. oktobra 1985. Ob tej priložnosti je društvo organiziralo mladinski festival z bogatim kulturnim programom. Festivala se je udeležilo prek 400 ljudi, med katerimi je bila tudi delegacija naših rojakov iz Argentine in predstavniki tamkajšnje jugoslovanske ambasade.

Najprej so naši gostje iz Argentine skupaj z našimi tekmovalci sodelovali na tekmovalstvu v bowlingu, naslednji dan je bilo tekmovalstvo v nogometu. V nogometu so zmagali Argentinci, v bowlingu pa Urugvajci.

Na sami jubilejni proslavi je imel po obedu najprej kratek govor predsednik prekmurskega društva Geza Škrilec, za njim je govoril jugoslovanski ambasador v Urugvaju Ljubiša Jeremić, nato je vse pozdravil konzul iz Argentine, potem pa je nastopil prekmurski zbor iz Urugvaja, ki je zapel nekaj slovenskih pesmi. Folklorna skupina društva Naša domovina je zaplesala tradicionalni urugvajski ples »el Perikon« in en jugoslovanski ples. Sodelovala je še madžarska folklorna skupina in nemški alpski klub, ki je prav tako predstavil svoj narodni ples.

Proslava zlatega jubileja Prvega slovenskega prekmurskega društva je tako izredno lepo uspela. Upamo, da bomo tudi v prihodnje lahko poročali o tako prijetnih dogodkih v naši koloniji.

Geza Škrilec

Pogled v dvorano med proslavo 50-letnice Prvega slovenskega prekmurskega društva v Montevideu.

Prekmurski zbor iz Urugvaja, ki ga sestavljajo: Helena Čuk Kavaš, Ester Šeruga, Alojz Kerčmar, Bela Bratec, Viktor Nyeriš in Janez Perša.

Jugoslovanska mladina v Urugvaju (društvo Naša domovina), ki je zaplesala nekaj jugoslovanskih plesov.

od porabja do čedada

Za razvoj narodnostnih skupnosti

Konec aprila so se sestali člani Komisije za narodnosti in mednacionalne odnose pri predsedstvu Republiške konference socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in se dogovorili za nadaljnje delo. Največjo skrb so posvetili družbenopolitičnemu in gospodarskemu položaju madžarske in italijanske narodne skupnosti na območju petih občin: Lendave, Murske Sobote, Kopra, Izole in Pirana ter vzgoji in izobraževanju, znanstveno raziskovalnemu delu, kulturi in obveščanju v narodnostno mešanem prostoru. Delavci Pedagoškega inštituta pri ljubljanski univerzi Edvarda Kardelja so opravili raziskavo med otroci v predšolskih ustanovah, osnovnih in srednjih šolah v Prekmurju, kjer poteka pouk v slovenskem in madžarskem jeziku. Tak pouk poteka že 25 let in ima vrsto pedagoških smotrov, med katerimi je najpomembnejše navajanje na sožitje in sporazumevanje v obeh enakopravnih jezikih, v slovenščini in madžarščini. Appolonio Abram iz Kopra se je zavzel za to, da posebej ocenijo vlogo informatorjev narodnosti same, zlasti dnevnika »La voce del popolo«. Na njegov predlog je komisija vključila v program dela tudi obveznost, da komisije za narodnosti pri občinskih in obalni konferenci Socialistične zveze delovnega ljudstva ob koncu letošnjega leta ocenijo, kako so se uresničili nedavno sprejeti sklepi in odloki o dvojezičnosti. Komisija je tudi pregledala prilagojene predmetnike srednjih šol v Kopru, Izoli in Piranu, kar sodi k prenovi srednješolske preobrazbe po vsej Sloveniji.

Raziskave Pedagoškega inštituta o dvojezični vzgoji in izobraževanju bodo delno opravili tudi v vrtcih in osnovnih šolah na slovenski obali.

10 slikarjev Furlanije-Juljske krajine

V galeriji Tržaške knjigarne je konec aprila razstavljalo grafike deset mladih slikarjev Furlanije-Juljske krajine, med njimi tudi Koprčan in Avstrijec: Giancarlo Venuto, Claudio Guerra, Srese Roma, Sergio Pausin, Peter Friedel, Antonio Sofianopulo, Živko Marušič, Manuela Sedmak, Paolo Cervi in Fulvio Gianini. Ta dogodek je pomemben zato, ker je Tržaška knjigarna vzpostavila sodelovanje z galeri-

jo Torbandena. Obe galeriji imata skupen imenovalec v tem, da želita odkrivati kulturne ustvarjalce širšega območja, ne samo tistega ožjega, kjer živijo. Le na ta način lahko nastane nova kvaliteta, ki se vrednoti s srednjeevropskimi merili, ne glede na jezikovne pregrade. Sicer pa slikarstvo ne potrebuje besed!

V Trstu seminar o novih valutnih predpisih

Novi jugoslovanski predpisi, ki bi naj prinesli več reda v jugoslovansko zunanjetrgovinsko poslovanje in spodbudili predvsem izvoznike, so vzbudili na aprilskem seminarju v Trstu izredno zanimanje pri italijanskih partnerjih. Več kot 150 gospodarstvenikov s področja zunanje trgovine iz Jugoslavije in Italije so naši predstavniki razložili nove valutne predpise, ki se nanašajo na medsebojno plačevanje izvoza in uvoza blaga ter storitev.

Med temi predpisi je posebej zajeto tudi maloobmejno sodelovanje, ki bi se naj avtomatično povečalo s povečanjem menjave.

Predpisi uvajajo tudi prednosti pri uvozu. Podjetja v Jugoslaviji ne razpolagajo več z devizami, temveč jih morajo kupovati pri Narodni banki Jugoslavije, ta pa jih prodaja po prednostnem vrstnem redu, v strogi odvisnosti od izvozne usmerjenosti posameznih jugoslovanskih podjetij. To lahko povzroči pri plačevanju uvoženega blaga velike zamude.

Sosedsko sožitje z Madžari

Samoupravna interesna skupnost za prosveto in kulturo, v katero so vključeni pripadniki madžarske narodnosti v občini Murska Sobota, je preverila sadove štiriletnega dela. Dognali so, da so opravili koristno delo pri uresničevanju posebnih pravic narodnosti, kot tudi pri poglobljanju bratstva, enotnosti in sožitja z večinskim narodom. Zlasti so bili uspešni na področju vzgojno-izobraževalnega sistema, kulture, informiranja in razvijanja stikov z matičnim narodom.

Njihovo delo so podprli tudi najvišji republiški organi Slovenije, tako tudi zahtevo, da bodo našli boljše rešitve za pouk madžarskega jezika v šolah zunaj narodnostno mešanega območja. Uredili bodo takšen televizijski pretvornik, ki bo omogočal sprejem

programa madžarske televizije na celotnem narodnostno mešanem območju v lendavski in soboški občini, kar podpira njihovo zahtevo po razvoju. Prav tako je republika zagotovila tudi svoj delež pri financiranju kulturne dvorane v Motvarjevcih, ki jo urejajo. Večina nalog, ki jih letos čakajo, je opredeljena v dokumentih skupščine SR Slovenije, sprejetih letošnjega februarja.

Za novega predsednika skupščine so izvolili Istvana Molnarja, upokojenega učitelja iz Motvarjevca, za podpredsednico pa Heleno Roman, učiteljico dvojezične šole v osnovni šoli v Prosenjakovcih.

Gradili bomo osimske ceste

Srednjeročni plan graditve avtomobilskih in magistralnih cest na območju Slovenije v obdobju 1986.–1990. leta predvideva, da bomo začeli in končali v tem obdobju gradnjo odsekov cest po sporazumu OSIMO od Razdrtega do Podnanosa in od Razdrtega do Čebulovice pri Divači, na 8,7 in 9,5 km dolgih odsekih. V tem srednjeročnem obdobju načrtujejo, da bodo izdelali tudi tehnično dokumentacijo in začeli s pripravljalnimi deli na celotni trasi Osimskih cest – to je seste Razdrto–Vrtojba in Razdrto–Divača (Čebulovica). Tako bo Slovenija oziroma Jugoslavija neposredno povezana z Italijo preko mejnih prehodov Vrtojba in Fernetiči.

Pomlad na Dolenjskem (foto: Milan Markelj)

mladi mostovi

Več poglobljenega znanja slovenščine

Slovenija sprejema vsako leto kar lepo število študentov iz tujih držav. Mnogi nimajo nikakršnih slovenskih korenin in prihajajo sem zaradi kulturne izmenjave, na osnovi dogovorov med Jugoslavijo in drugimi državami. Mnogi pa so potomci slovenskih staršev, ki si želijo spoznati domovino svojih prednikov, zato jih ta želja pripelje z vseh koncev sveta.

Slovenska izseljenska matica je ustanova, ki se že dolgo vrsto let zavzema za posredovanje in pridobivanje znanja slovenskega jezika teh potomcev, kar je nad vse pomembno. Tem mladim Slovencem ali potomcem iz mešanih zakonov s pomočjo štipendije in celokupne skrbi zanje nudi priložnost, da se vrnejo po poti, ki so jo nekoč prehodili njihovi starši.

Prva želja in predvsem dolžnost teh študentov je, da se čimprej seznanijo s slovenskim jezikom.

Na Filozofski fakulteti univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani obstaja lektorat za poučevanje slovenščine, ki ga obiskujejo tuji študentje. Učni program je razdeljen na štiri letnike. Vodi ga prof. Hermina Jug-Kranjec, ki je tudi avtorica knjige SLOVENŠČINA ZA TUJCE, vadnice, ki jo rabijo študentje pri tem študiju.

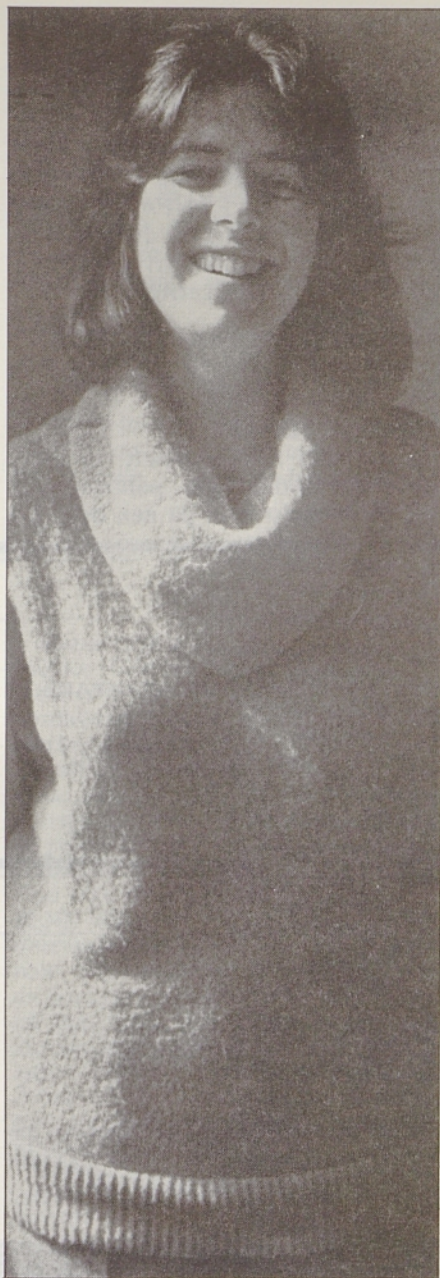
Predavanja prvega letnika skupaj z delom v fonolaboratoriju in neizogibna pomoč pri dobri izgovorjavi nič kaj lahkega slovenskega jezika, zajemajo šest ur na teden. V drugem letniku so ta predavanja omejena na štiri ure, v tretjem in četrtem, ki sta strjena, pa samo dve uri na teden.

Med prvim in drugim letnikom je velik skok. Drugi letnik je na mnogo višji stopnji, bližje tretjemu in četrtemu, kot pa prvemu, zato ga tudi večina študentov ne obiskuje. V tretjem in četrtem letniku pa zahteva študij dojemanje 'fines', poglobljenih otenkov jezika in je za večino poslušalcev sploh nedosegljiv.

Potemtakem primanjkuje mnogo intenzivnejši študij slovenščine, predvsem takšen, ki bi po enem letu res usposobil študenta, ki bi ostal v Sloveniji, za nadaljnji študij.

Tako kot lektorata za poučevanje angleščine v Londonu in italijanščine v Rimu, bi moral biti tudi ljubljanski v prvem letniku razdeljen na različne težavnostne stopnje, da bi se vanj vključevali študentje ne glede na znanje, ki ga »prinesejo s seboj«. V ta namen bi lahko profesorji opravili s kandidati kratak sprejemni izpit, na osnovi katerega bi ugotovili znanje slovenščine in ga na tej osnovi uvrstili v odgovarjajočo težavnostno stopnjo.

Predvsem pa bi bilo potrebno za potomce Slovencev uvesti poučevanje o slovenski zgodovini, zemljepisu, literaturi in morda to popestriti s predavanji o šegah in navedbah, s katerimi je naš narod nadvse bogat. Študij bi obogatili z najrazličnejšimi predmeti, da bi iz največ različnih zornih kotov študent spoznal slovenščino in Slovenijo. Tako bi se s pomočjo znanja jezika kar najbolj poglobili v slovensko kulturo.

Slovenija vabi in sprejema mnogo tujih študentov, ne nudi pa jim prave možnosti, da jo spoznajo. Kadar se ti študentje vrnejo na svoje domove, v različne domovine, ponesejo s seboj tudi vse sprejete vtise. Očarani so nad lepotami, ki so jih videli, nad nepozabnimi doživetji, toda zelo malo vedo o Sloveniji, ne mnogo več kot takrat, ko so prispeali.

Škoda, da bolj ne izkoristimo prisotnost teh potomcev slovenskih staršev, katere je gotovo pripeljala v Slovenijo ljubezen do domovine, niso pa dobili nobene posebne spodbude in ne resnične obogatitve.

Toliko opevana slovenska zavednost se prav pri tem ne bi smela nehati! Malo nas je. In če ne bomo resnično držali skupaj, globoko in trdno, nas bodo pogoltnile večje »ribe«, izginili bomo!

Moč ni v številu, temveč v znanju, zavesti in prepričanju.

A. I.

Na svidenje, slovenska šola!

Letos hodim že osmo leto k slovenskemu pouku v šolo na Scherarplatzu v Passingu. Začel sem jo obiskovati v drugem letu šolanja in zdaj, v devetem, bom prenehal. V začetku je bila moja učiteljica Martina Vizjakova, zadnjih šest let pa tovarišica Velen Bulog Gortnar.

Vsak teden sem prihajal k pouku. Spominjam se, kako sem prvič prišel v šolo, pripeljala sta me oče in mama. Nisem še govoril dobro slovensko, še manj pa razumel, zato sem jokal, ko me je učiteljica vprašala, če znam abecedo. Potem me je mama vsak teden vozila z avtom 20 km daleč, iz Vechinga v Passing. Po nekaj letih se mi je pridružil brat Miran, potovala sva z vlakom. V šestem razredu je Miran zaključil šolanje, začel pa ga je mlajši brat Aleksander.

In tako sem prihajal osem let, kadar je snežilo, deževalo in v hudi vročini. Kolikokrat sem si odgovoril: »Da ne pozabim svojega jezika, da spoznam slovensko kulturo, zgodovino, da ne postanem človek, ki ne ljubi svoje domovine.« Tovarišica Velen me je na to večkrat opozarjala.

Prihajal sem tudi na prireditve. Bil sem zelo ponosen, ko sem pred dvema letoma skupaj s sošolkama zmagal na prireditvi »Pokaži, kaj znaš«. Tudi lani sem nastopil za zaključek.

Odločil sem se, da ne bom več obiskoval šole dopolnilnega pouka slovenščine, ker mislim, da sem se v osmih letih toliko naučil, kot bi se mogel in moral v Sloveniji, pa tudi zato, ker želim imeti več prostega časa.

Ne vem še, kako bo to leto. Bom še mislil na slovensko šolo? Si bom zapomnil na važnejše, kar sem se naučil? Upam da bom.

Zahvaljujem se učiteljicama, ki sta me učili tako, kot je potrebno. Posebno se zahvaljujem tovarišici Veleni, ki me je učila šest let. Ob njej sem spoznal, kako pomembno je, da ljubim svojo domovino, da ostanem to, kar sem – Slovenec.

Večkrat mi je rekla: »Andrej, lahko greš po vsem svetu, toda nekoč se boš vrnil tja, kamor spadaš, tja, kjer si doma, v domovino!«

Žalostno je, da mora tudi tovarišica Velen prenehati s poučevanjem v Münchnu. Odšla bo v Slovenijo. Želim ji veliko sreče na vseh poteh in upam, da se bova nekoč srečala v domovini. Nasvidenje in srečno pot, tovarišica Velen. Hvala za vse!

Zdaj, ko gledam nazaj, se spominjam tudi svojih sošolcev, bolj in manj pridnih, bolj in manj ponosnih na svojo domovino. Vendar sem prepričan, da v srcu vsi ljubijo Jugoslavijo, kakor jo ljubim jaz. Upam, da se bom z nekaterimi nekoč srečal v domovini in spominjali se bomo starih časov, ko smo skupaj drgnili šolske klopi.

Nasvidenje slovenska šola na Scherarplatzu! Upam, da boš še mnoge učila tako dolgo in natančno kot si mene. Srečno!

Andrej Novak, München

UGANKE – ZANKE

● Dopolnjevanje

S – O – – – –

Na vsako črtico vpišite po eno črko slovenskega mesta na Gorenjskem (znano je po dolgoletni čevljarški tradiciji), tako da boste s črkami, ki sta že vpisani, skupaj prebrali ime gore na Gorenjskem (visoka je 2132 metrov).

● Pivska uganka

VINSKI SOD

Prvi besedi črko odvzemi, drugi besedi črko dodaj, pa boš dobil dve znani pijači, zmešani v čaši res sta naj, naj!

REŠITVE UGANK – ZANK:

DOPOLNJEVALKA: Tržič – Storžič.

PIVSKA UGANKA: besedi VINSKI odzamemo črko N, dobimo VISKI, besedi SOD dodamo črko A, dobimo SODA – torej VISKI in SODA.

VSTAVLJALNICA: besedo TOD vstavimo v besedo FANFARE takole: FAN-TOD-FARE, razmaknemo na dveh mestih in dobimo: FANT OD FARE.

PREMEŠAJTE ČRKE: SL. IVAN 5 KREFT – FRAN LEVSTIK.

PREMEČITE ZLOGE: DE-LA-MO ŽE-JA – MO-JA DE-ŽE-LA – MOJA DEŽELA.

STAVEK, KI SE BERE Z OBEH STRANI ENAKO: EDO SUČE MEČ USODE!

Jože Petelin

● Vstavljalnica

TOD je takšen običaj, da zatrobijo FANFARE, kadar vrne se domov kakšen pravi!

Besedo TOD vstavite na pravo mesto med črke besede FANFARE, potem pa črke razmaknite na dveh mestih, tako da boste dobili tri besede, ki manjkajo na koncu četrtega verza!

● Premešajte črke

SL.: IVAN KREFT

Ne, na sliki ni Ivan Kreft, že umrli slovenski revolucionar, politični delavec in publicist, pač pa nek drug po-

končen Slovenec. Premešajte prav vse črke v zgornjem napisu tako, da boste dobili ime in priimek pomembnega slovenskega književnika, avtorja »Martina Krpana«!

● Premečite zloge

Ko DELAMO, je ŽEJA huda, zato si vzklikamo:

Slovenija, – – – – –!

Obe besedi, ki sta napisani z velikimi črkami, razdelite na zloge, potem pa jih med seboj premečite tako, da boste dobili dve besedi, ki manjkata v zgornjih verzih.

● Stavek, ki se bere z obeh strani enako

E – O – U – E – E – U – O – E

Naslednje soglasnike: Č Č D D M S S razvrstite na gornje črtice, tako da boste skupaj s samoglasniki, ki so že napisani, dobili stavek (sestavljen je iz štirih besed), ki se enako bere tudi z desne strani proti levi. Tako kot stavek:

PERICA REŽE RACI REP!

materinščina

JANKO MODER

Pogovarjamo se

Tako je naslov novemu učbeniku za slovenski jezik. Pripravila ga je Metka Zobec, izdal pa Seminar slovenskega jezika, literature in kulture na filozofski fakulteti v Ljubljani 1986.

Ker smo pred leti v Rodni grudi na kratko pregledali nekaj dotedanjih učbenikov slovenščine, si oglejmo tudi tega. Kolikor več je namreč učbenikov, toliko očitnejša je potreba po znanju jezika. Lahko smo veseli, da se tudi za slovenščino zmeraj kaže taka potreba.

Novi učbenik je nastal (ali se vsaj preizkusil) v praksi, in sicer na poletnih tečajih slovenščine v Kranju, namenjenih predvsem mlademu rodu slovenskih izseljencev, ki imajo ne samo ljubezen in zanimanje za slovenščino, temveč največkrat tudi že nekaj osnovnega znanja. Iz tega sledi, da je pri novem učbeniku predviden učitelj in da knjižica – pravzaprav gre za 35 listov, spravljenih v mapo – ni namenjena samouku, saj je pisana v slovenščini, se pravi v istem jeziku, ki ga učil.

Naslov *Pogovarjamo se* obenem nakazuje tudi delovno in učno metodo. Jezik se na splošno največ udejanja v pogovorih. V njih se brusi, uveljavlja, razvija, živi, ne samo kot jezik na splošno, temveč tudi kot jezik v zavesti in v znanju posameznika.

Metka Zobec si je zamislila svoj tečaj slovenščine v desetih učnih urah. Pri vsaki je velik del časa posvečen pogovorom. Ti so preprosti, vsakdanji, neposredni, tu in tam rahlo hudo mušni, da niso preveč šolsko togi in pusti.

Učna snov sega le na nekaj področij, saj je *Pogovarjamo se* le tretjina predvidenega tečaja slovenščine. Precej podrobno je predstavljena izreka, iz slovnice pa predvsem sklanjatev samostalnika, spregatev glagola in stopnjevanje pridevnika. Praktično delo v tečaju je seveda narekovalo sprotno uporabo v pogovorih in navodilih. V tem je tečaj sam po sebi dosti neprisljlen in samozavesten. Večinoma se ne izgublja v izjemah in posebnostih, temveč nakazuje povsod le bistveno.

Po stari preizkušeni metodi, skoraj dosledno uporabljeni v vseh berilih in šolskih vadnicah, je tudi Metka Zobec v svoj učbenik pritegnila slovenska besedila, in sicer pesmi sodobnih slovenskih pesnikov in pesnic. Kakor je videti, se je odločila predvsem za pomembna imena (Dane Zajc, Edvard Kocbek, Ivan Minatti, Svetlana Makarovič, Milan Jesih, Tomaž Šalamun, Saša Vegri, Niko Grafenauer) in za njihove literarnozgodovinske označitve, ker je bil namen tečaja predstaviti tečajnikom tudi slovensko literaturo in kulturo. Na tečaju je bilo to gotovo opravljeno imenitno, v knjižici pa so nekatere pesmi premalo vključene v učno snov (ali pa jim je učna snov premalo prilagojena), da predstavljajo premalo izkoriščeno ali razloženo gradivo, popolnoma tuje pa zvenijo sredi siceršnjih preprostih besedil literarnozgodovinski portreti (mogoče jih deloma upravičuje podnaslov knjižice »začetna in nadaljevalna stopnja«).

Po starem in preizkušenem pravilu je učbenik *Pogovarjamo se* tudi ilustrir-

ran. Ilustriral ga je Stanko Vodopivec in kar srečno združil ponazarjanje in šaljivost.

Čeprav je knjižica zelo drobna in čeprav je najbrž izdana predvsem kot eno od pomožnih učil ali pomagal na poletnem tečaju slovenščine v Kranju, se mi ne zdi prav, da ni speta in ni izšla v obliki brošure, saj bi jo pri sodobni tehniki razmnoževanja vsak učitelj kljub temu mirno lahko v kserokrirani obliki uporabljal za posamezne vaje.

Grafično je kar okusno in skrbno pripravljena, škoda pa se mi zdi, da so pri razvrstitvi in obdelavi snovi premalo sodelovali metodični in pedagoški vidiki. Sicer je metod in načinov mo-

gočih, kolikor je ljudi, in lahko vsi dajo dobre sadove, vendar je Metka Zobec bržkone preveč računala s sodelovanjem učitelja, saj ima *Pogovarjamo se* v prvi in zadnji uri po besedilih v bistvu enako lahko ali enako težko snov, kakor da so tečajniki prestreženi nekje sredi svojega tečaja, ko gre predvsem za urejanje ali ponavljanje ali obnavljanje nekaterih že znanih stvari.

Gotovo je ena od zelo dobrih potez novega učbenika skrb za naglas in za izreko, vendar v tem skoraj pretirava, škoda pa je, da so znamenja za dolžino ali kračino prevečkrat napačna (suh, bik, Martin . . .) ali nedosledna (bili,

daj, gre, ni, čim, dežju, njegov . . .), nerodna je napaka dežnika-a na strani 36 in v kazalu izpuščena 8. ura; preveč je preučenih stvari, kakor »Spoli se izražajo . . . tudi s končnico – ø: fejt-ø-ø-ø, Joži-ø« (10); škoda se mi zdi, da se je avtorica odpovedala slovenskemu štetju ena, dve, tri in dosledno šteje ena, dva, tri . . .

Ne bi želel napraviti vtisa, kakor da iščem dlako v jajcu, zato ponavljam: knjižice sem vesel, še bolj vesel pa bi je bil, če bi bila še bolj pretehtana, saj bi potem lahko še uspešneje opravljala svoje poslanstvo.

novе knjige

Ladislav Lesar

Lesene harfe

Romar, ki bi potoval po svetu, kot je nekoč Josip Jurčič – peš in z malho čez pleča, od vasi do vasi, po vseh vidnih in zakotnih krajih Slovenije, od Koroške, Štajerske, Gorenjske, Dolenjske, Notranjske, Kočevske, Primorske, bi slišal muziko posebne sorte. Ozrl bi se naokrog, a godcev ne bi videl. Videl bi le vasi in kozolce. In če bi imel oči muzikanta, ki pozna instrumente, bi v kozolcih prepoznal – harfe. Ko pa bi se pogovarjal z ljudmi po teh krajih, bi zapele njihove besede v ritmu harf. Vsak kozolec je torej harfa, ki poje o zgodovini rodov, o lastniku, usodi vasi in rodu, družini, ljubezni, ki se je nekomu pripetila. Kozolec je kašča za živino, ponos gospodarja, shramba za kmečko orodje, shajališče fantov in deklet, kraj za

veselico. Celo partizansko gledališče lahko postane! In pisateljeva pisalna miza – pod kozolcem je Fran Levstik napisal slovitega Martina Krpana.

Novinar Nedeljskega dnevnika Ladislav Lesar, ki je dobil leta 1982 nagrado sklada Toneta Tomšiča za občuteno in poglobljeno pisanje o naših ljudeh in krajih, se nam predstavlja kot popotnik od vasi do vasi. Plod tega romanja je njegova knjiga *LESENE HARFE*. To so lirični, osebno obarvani zapisi, stavki, ki se spreminjajo v note, delno pesmi, delno novinarska resnica, podkrepljena z natančnimi ali poljudnimi opisi usod, življenjskih zgodb. Vsak kozolec ima svojo zgodbo. Vsaka zgodba zapoje po svoje. Skoraj vsaka slovenska dolina ima svoje harfe – kozolce, povsod tam, kjer je hodil naš novinarski trubadur in slikal ter zapisoval.

Arhitektura slovenskega kozolca je navdihnila umetnostne zgodovinarje za stro-

kovne zapise. Že arhitekt Marjan Mušič je napisal knjigo »Arhitektura slovenskega kozolca«, v kateri zatrjuje, da so kozolci vdihnili poezijo slovenski zemlji.

Naj se od koderkoli kdo vrne v rojstno vas, truden popotnik, izgubljen berač, avtoštopar, izseljenec, v dehteče seno se lahko vsede, pod kozolec, v senco in si odpočije. Če si pa zgradi za privarčevane devize novo kmetijo, gotovo na njej ne bo manjkal kozolec, ki je večerni pomnik in simbol slovenstva.

Knjigo, ki je bogato ilustrirana s slikami kozolcev, je na 188 straneh izdalo ČZP Kmečki glas in stane, v platno vezana, 2.900 dinarjev.

Vojan Rus

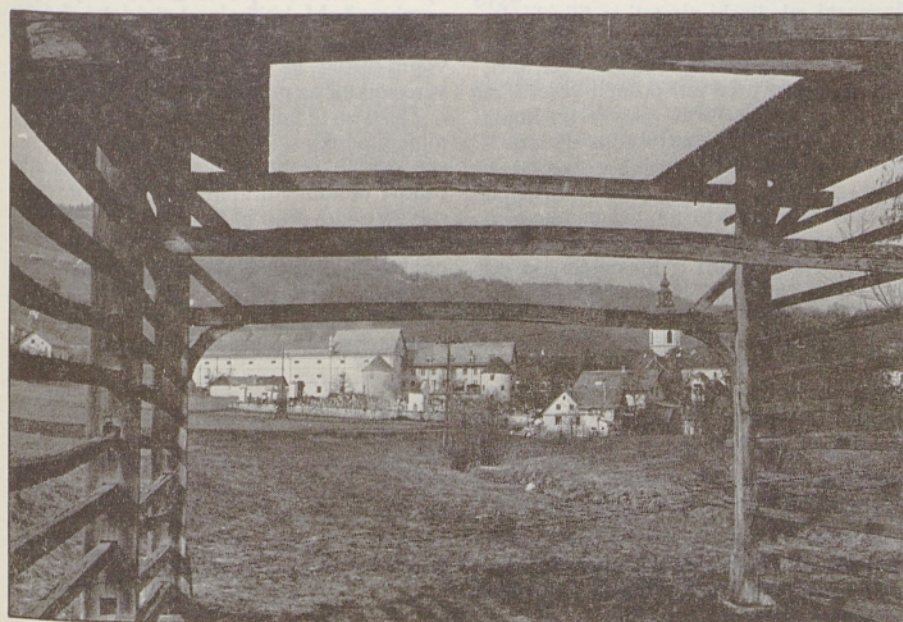
Etika in socializem

Pred nami je druga izdaja temeljnega dela, ki govori o podobi, nastajanju in stremljenju k celovitemu, bolj človečnemu človeku v socialističnem družbenem sistemu. Njen avtor je dr. Vojan Rus, filozof, univerzitetni profesor in avtor več kot dvajsetih strokovnih del.

Knjiga je razdeljena na tri dele: Moralno dejanje, Moralna norma in moralni sistem in Etika, socializem in sodobno človeštvo. Zajema 757 strani, na koncu pa je rezime v angleškem in ruskem jeziku.

Ze največji duhovi človeštva so od starih Grkov dalje: Aristotel, Platon, Kant, Hegel poskušali odgovoriti na osnovno vprašanje: Kakšen je etično čist, najvišje moralno vrednoten človek? Na ta vprašanja vsaka po svoje odgovarjajo tudi religije po svetu, ki so nastale že zdavnaj poprej kot kraljevine, monarhije, republike, imperalizem, kapitalizem, socializem in druge ideologije in sistemi ali iz razdelitve dobrin izhajajoči sistem. Te religije so krščanske, muslimanske, budizem, hinduizem, konfucianizem in druge.

Krščanski bog je zapovedal: »Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe.« Sku-

Kozolec – toplar, v ozadju del samostana v Stični

pek moralnih norm je zapovedal kristjanom z desetimi božjimi zapovedmi (ne leži, ne kradi, ne ubijaj . . .) in navajal ljudi na polno, človečno življenje, ki je najvišja vrednota: »Pazite in varujte se vsake pohlepnosti, kajti življenje ni odvisno od premoženja, pa naj ima kdo še tako veliko bogastvo . . . Zato vam pravim: ne bodite v skrbeh za življenje, kaj boste jedli, in ne za telo, kaj boste oblekli. Saj je življenje več kot jed in telo več kot obleka.« navaja avtor v III. poglavju, ko govori o najvišji moralni normi.

Izvirni marksizem, ki črpa iz sodobnih revolucij in analize industrijske družbe, ki je bila Karlu Marxu za osnovo analize Kapitala – pa postavlja konkretnjšo temeljno zapoved: »Spremeniti vse odnose, v katerih je človek ponižano, zasluženo, zapuščeno in zavrženo bitje.« Postavlja torej polnega, ustvarjalnega in svobodnega človeka za nosilca svoje lastne usode, o kateri tudi sam odloča.

V prvem delu knjige sta dve najbolj bistveni izhodišči za moralno dejanje *moralna zamisel* in *moralna akcija*, ki seveda pelje do učinka dejanja. Človek, ki dela in nekaj povzroča in je sestavni del moralno osveščenega človeštva, je pri tem dejanju voden. Vodi ga etika. Naredil bo dobro ali zlo, koristno ali nekoristno delo. Zase ali za druge. Iz sovraštva ali ljubezni, iz nuje, potrebe, lakote, žeje, nagona . . . Za narod, domovino.

V okviru socialistične ideologije ta dejanja in ravnanja dobijo oznako moralnega sistema, etika kot jo avtor obravnava, postane sodobna nujnost socializma. Spregovori o socialistični morali, politiki in upravljanju. To delo, ki bi ga lahko imenovali »biblija socializma«, je izdala Državna založba Slovenije, stane pa 4.800 dinarjev.

Ciril Zlobec

BESEDA, izbor 100 pesmi

Leta 1953 je nastopila v slovenski javnosti četverica pesnikov: Janez Menart, Kajetan Kovič, Tone Pavček in Ciril Zlobec. Vsi so zarisali v zgodovino slovenskega pesništva opazne sledove, med njimi je po številu izdanih zbirk, prevodnem, publicističnem in kulturno-političnem delu Zlobec gotovo na častnem mestu. Moč umetniške izpovedi pa ni merljiva le s številom izdanih del in javnimi priznanji.

Ciril Zlobec, ki se je rodil 4. 7. 1925 v Ponikvah na Krasu, je zbral v zbirki »Beseda« 100 pesmi, ki govorijo o našem času in bistvenih življenjskih osiščih, katerih se je vse življenje oklepal. Knjiga je izšla lani, ob njegovi 60-letnici in avtor s preprosto, razvidno, daleč od avantgardnega eksperimenta, mirno tekočo pesniško besedo razkriva skorajda arhaične opore na tem svetu: otroštvo kot vrednoto prebivanja, Kras – simbol vztrajanja v nacionalnem, kraškem in intimnem, najglobljem smislu, za pesnjenje, sunjenost v vojno viro in prevrednotenje mladeniških idealov v domovinske pojme v času partizanstva in takoj po koncu vojne; ujetost v erotiko, ljubezen, ženo-žensko – čutnost, filozofična zadržanost v smisel takega sveta, ki na njem prebiva.

Med njegovimi zbirkami so nedvomno najmočnejše: Pobeglo otroštvo, Pesmi jeze in ljubezni, Vračanja na Kras in Kras. Erotika je mnogokrat njegovo najbolj silovito izhodišče za pesem: »Med tvojimi in mojimi očmi / drhti svetlobna pot / med dvema zvezdama, / med daljnima sosedama.«

Zbirka Beseda je torej srečanje pesnika s samim seboj in hkrati s svojimi bralci, kritiki, esejisti in literarnimi zgodovinarji. Sam je izjavil, da je to njegova 60. knjiga ob 60-letnici. Zagnanost v življenje se umirja, resnice so dorečene: »Pojdiva: na koncu vsake me boš poljubila, / saj je med ljubimci zlo samo resnica, / le ob svoji zadnji uri na pomoč / pokliče jo ljubezen, da hitreje umre.« Knjiga posreduje pregled izvirnih in prevodnih del, izjave kritikov in slike.

Vešana v skaj zajema 171 strani, stane 1.695 din. Izdala jo je založba Lipa iz Kopra.

Vitan Mal

Tod žive Slovenci

Slovenski mladinski pisatelj in filmski delavec Vitan Mal drži še vedno srečo na vrhovi. Po njegovi drugi knjigi »Teci, teci, kuža moj«, so pred leti posneli vesel film »Sreča na vrhovi«, prav tako je po knjigi »Ime mi je Tomaž«, nastal film »Poletje v školjki«. Poleg teh dveh jih je napisal še deset, pričujoča, **TOD ŽIVE SLOVENC**, pa ni čisto leposlovna, pač pa zasnovana na podrobnem poznavanju zgodovinskih dejstev. Govori o Slovencih, ki od pradavnine nastajajo iz plemena narod,

kljubujejo na zemlji, ki jo naselijo, Frankom, Langobardom, Obrom, Avarom, Turkom, krvolokom in hordam vseh izvorov, dokler se ne dokopljejo do zasnutka svoje državotvornosti, ki doseže svoje vrh s kraljem Samom v 7. stoletju, nato vzpon s knezom Kocljem, ko se jedro slovenstva preseli iz Karantanije v Panonijo.

Ustoličevanja knezov na Gosposvet-skem polju zvenijo tej naši dobi svečano, ponosno in bodrijo hudo omajano slovensko samozavest in zlasti germanske trditve iz druge svetovne vojne, da Slovenci nimamo svoje zgodovine, ne jezika in preteklosti, da smo le »panslovanska rodovna veja«. Pisatelj strne literarno prikazovanje zgodovine v verodostojen prikaz, saj obdrži duha dobe, ko pove: Ljudje so govorili v en glas: »Knez naše dežele prihaja!« »Ali je pravičen sodnik in pospeševalec blaginje naše dežele? Ali je svobodnega stanu ter zaščitnik krščanske vere, vdov in sirot?« In spet so vsi odgovorili: »Je in bode!«

Vitan Mal nas popelje skozi obdobja kmečkih uporov, srednjeveško Ljubljano, Valvasorjevo Slavo vojvodine Kranjske, slovensko prebudištvo in kulturni razmah prosvetljenstva, skozi obe vojni, od časov po 1945, zanosu osvoboditve in brigadirstva, vse skozi oči odrasčajočega mladeniča. Za glavnega junaka si je pisatelj izbral kar svojega sina Domna. Posamezna poglavja imajo nadih pustolovske, a poglobljene avanture, mik z novimi dejstvi osvetljene, do neke mere vsem znane, a doslej na pust, šolski način predstavljene usode svojega naroda.

Slovenskost in zavednost diha iz vsakega stavka. Jezik je preprost, jeder in ponekod humorno, veselo obarvan, vso pisanje navdihuje neka mladeniška, radoznala zagnanost. Tako podana zgodovina Slovencev se poleg povedanega opira na veljaven učni načrt in bo na nak način dobro dopolnilo pri pouku slovenske zgodovine. Mladi se lahko z junaki poistovetijo in njihova dejstva sprejmejo za svoja. Delo je duhovito opremil slikar Matjaž Schmidt, zaključil pa se z besedami, ki jih narekujejo dobrodušni računalniki in so izročilo: »In prijateljui z vsemi otroki, ne glede na jezik, kulturo in vero, nikoli pa ne pozabi, da si Slovenec!«

Zlasti bo ta knjiga dobrodošla pri dopolnilnem pouku slovenščine za naše izseljenške otroke in odrasle, ker je pisana na osnovi dokumentiranih zgodovinskih dejstev, a pogovorno in živahno.

Delo obsega 345 strani, vezanih v platno, izdalo ga je ČZP Kmečki glas, stane pa 2.800 dinarjev.

vaš kotiček

V Ilirski Bistrici prodajamo *stanovanje* v visokopritlični hiši v izmeri 100m², primerno za lahko obrt, s centralnim ogrevanjem, shrambo in lastnim vhodom s pripadajočim zemljiščem. Informacije ob 8. do 9. ure zvečer po telefonu na štev.: (067) 81-119 ali (071) 218-813.

12 kilometrov iz Škofje Loke je na prodaj *kmečka hiša* z obokano štalo, primerno za lažjega obrtnika. V hiši je kopalnica, enofazni tok, v štirih letih bo možno dobiti telefon. Ponudbe na naslov: Jaka Peternel, Izgorje 5, 64226 Žiri, Slovenija – Jugoslavija

Novjšo hišo v Boštajnu pri Sevnici, 250 m² in 7 arov zemlje, lepa lega, centralna kurjava, telefon, primerno za obrt, prodam. Informacije po telefonu (068) 81-400 ali (061) 572-053.

Dobra prva žetev

Ansambel »Rž« obstaja vsega tri leta, toda v tem kratkem času so se fantje in dekleta tega zanimivega sestava zavih-teli v sam vrh slovenske narodnoza-bavne glasbe. Marjan Ogrin, vodja in trobentar sestava, nam je o tej kratki poti pripovedoval takole:

»Zbrali smo se sicer izkušeni glasbe-niki v zrelih letih, ki nam je bil cilj dobra glasba, s poskusom nekaterih novosti v aranžmajih skladb, s poudar-kom na kakovosti in to so po mojem mnenju pogoji, da lahko neki ansam-bel uspe v sorazmerno kratkem času.«

Prvi javni nastop je ansambel »Rž« opravil leta 1983 na Ptujskem festiva-lu, kjer je na čudovitem festivalskem prizorišču starodavnega minoritskega samostana kar namah osvojil poslušal-ce in strokovno komisijo. Sestavu so prisodili zlatega Orfeja in podelili Ko-renovo plaketo (spomin na Franca Korena). Seveda je tak razplet »Rži« nemudoma na široko odprl vrata radij-skih in televizijskih studijev, kar je ansambel znal dodobra izkoristiti, kmalu se je namreč rodila prva velika plošča poimenovana »Prva žetev«:

»Poslušalci so našo glasbo dobro sprejeli. Nastopili smo tudi na Štever-janskem festivalu. Tam nam je uspelo s skladbo »Ko pade mrak« napraviti podoben podvig kot v Ptuju, nagrajeni smo bili za najboljšo izvedbo in naj-boljšo skladbo. Prav javno nastopati pa smo začeli šele lani.«

Ansambel »Rž« krasi še neka po-drobnost, ki pogosto manjka sestavam narodnozabavne glasbe. Močno na-mreč skrbijo tudi za vidni del predsta-ve in so med redkimi skupinami te zvrsti glasbe, katerih nastop je tudi za oko privlačen, razgiban in okusen. Morda to izhaja iz resnice, da so števil-ni člani sestave veliko nastopali v za-bavni glasbi? Kakorkoli že, vse našte-to je bil vzrok, da so bili že kmalu povabljeni v eno najbolj priljubljenih televizijskih oddaj avstrijske televizije »Musikantenstadel«, kjer sicer naši posamezni vrhunski sestavi pravza-prav pomenijo piko na i oddaje. Da-nes v sestavu nastopajo: Marjan Ogrin na trobenti, Slavko Lenarčič na klari-netu, Anton Iskra na harmoniki, Franc Kejžar na kitari, Sašo Vaupetič na basu in seveda pevski tercet z Ro-mano Ogrin-Kranjčan, Meri Avsenak in Daretom Ogrinom:

»Ob nedavnem obisku Franka Ster-leta smo se pogovarjali tudi o možno-

Ansambel »Rž«

sti, da že letos jeseni obiščemo ZDA in Kanado. Veselilo nas bo, če se do-govori uresniči, da se predstavimo tudi našim ljudem prek velike luže.«

Člani sestav »Rž« so se odločili za poklicne glasbenike, kar pomeni še več dela in odgovornosti do publike. Trenutno vodijo na lestvici priloge Ne-deljskega OSI s skladbo »Jaka, lojtro brž« . . .

Kako popularna je narodnozabavna glasba doma in na tujem, lahko vidimo tudi po prijavah za letošnji Ptujski fes-tival, ki se bo odvijal prvi petek in soboto v septembru. Za nastope se je prijavilo kar 34 ansamblov, med njimi vsega 10 znanih.

Naš najbolj znani ansambel Bratov Avsenik je ob zaključku svetovnega pokala v smučarskih skokih v naši Pla-nici, ob podelitvi pokalov najboljšim, krasil slavje s svojo glasbo. V veliki beli areni so Avseniki doživljali prave ovacije.

Ansambel Lojzeta Slaka je v začet-ku aprila v Mariboru prejel od založbe »Obzorja« platinasto ploščo za več kot milijon prodanih velikih plošč.

Foto Bogomir Šefic

Elkroj

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE

POŠTA: 63330 MOZIRJE – PRIHOVA 56
MOZIRJE – ŽELEZNIŠKA POSTAJA:
ŠMARTNO OB PAKI – TELEFON: (063)
831-611 TELEX: 33625 MOZIRJE –
TELEGRAM: ELKROJ MOZIRJE –
TEKOČI RAČUN PRI SDK MOZIRJE ŠT.:
52810-601-20028

**MODERNO +
UDOBNO +
LEPO =**

Lojzeta Slaka

**MODERNO JE
IZ ELKROJA JE**

2 ETAŽA

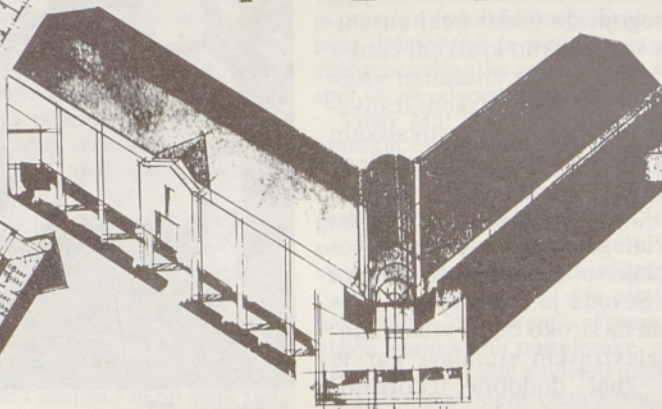
1 ETAŽA

PRITLIČJE

gradbeno podjetje grosuplje n.s.o.

40let

na TRŽAŠKI cesti v LJUBLJANI

ORGANE, KI SE UKVARJATE Z DROBNIM GOSPODARSTVOM ALI
 IČER STORITVE ZARNEGA SEKTORJA DROBNEGA GOSPODARSTVA,
 BOSTE ODSLEJ LAHKO URJALI VSE NA IHTEM MESTU IN SICER V
 CENTRU DROBNEGA GOSPODARSTVA NA TRZASKI CESTI.

DOBRA DOSTUPNOST Z MESTNIMI AVTOMOBILI IN TUDI SICEK UGOJNA
LEGA Z ZAGOTOVLJENIMI PARRIKREŠCI TER CELO PRENOTACI ZA
POSLOVNE LJUDE NA SAMEM VSTOPU V MESTO LJUBLJANA.

V UGOVORNIH CENTRU DRUGNEGA GOSPODARSTVA, KI BO SICE
POKREVAL INTERESE CELOTNEGA MESTA, BISTE NASLI POLEG INFOR-

TUDI SAHI PRIDOBITE OBIRNO DOVOLJENJE, POGEB TEGA VAM BO
MODERN BANCNI SERVIS ZA POMOČJE OBIRI, ODDELEK GOSPODAR-
STVA SLOVENIJE, STALNA INFORMATIVNA SLUŽBA MESTNEGA O-
BČARSTVA, O PROSTIH LOKACIJAH ZA GRADNJO OBIRNIH DELAVNIC
PA VEČNARNSKI RAZSTAVNI PROSTOR Z REFERENČNO SOBO, VAM
BODO OMOGOTILE POPOLNO SEZNANITEV S TRJENUTNO POSUJBO NA
SEGA DROBNEGA GOSPODARSTVA IN SEVEDA TUDI VASO AKTIVNO
VKLJUČITVUJO VASJO.

V OBJEKTU BODO PROSTE POVRŠINE V PRITILCIJU PREDVSEM ZA

- BUTIR
- BUTIK TEKSTILA IZ UNJIA
- BUTIK Z DRAGOCENIMA KOVINAMA I BRESNINIM STERKOM
- UMETNICKA ZADRUGA IZ PROJEKTA GALERIJA UMETNE OBREI
- INFORMATIVNA SLUZBA O PONUDI ZABAVNIH ANSAMBLA
- PROJEKAT PLOSC IZ KASKE
- OBASNI PRIZAKI OBRTNIH I TEHNOLOSKIH POSTOPAKA U ZIVIM KONTAKTU Z MOJSTRE
- KAVARNA I REKPCIJA ZA DRUZHINSKI HOTEL I NADSTROPJE
- GLAVNI REKPCIONI PUTI Z STOJNICI I DNGALJ

[illegible]

VELIKOST POSLOVNIH PROSTOROV BOMO PRILAGAJALI TAKO POTREBAM
UPORABNIKOV KOT SEVEDA TUIM RAZPOLOŽLJIVEMU PROSTORU V ETAZI.
VENDAR PA RAČUNANO, DA BI NAJVEČJA POVRŠINA NE PRESEGALA 120 m².

gradbeno podjetje

VSE PODROBNEJŠE INFORMACIJE O PREDMETU GRADNJE, POGOJIH
PLAČEVANJA IN UGODNOSTIH KUPCEV, CE BODO LE-TI NAKAZALI
PREDLAGNI, BOLJO JE, DA IZKORISTITE ENO OD NAŠIH AGENCIJ:

SLUŽBA GPG GROSUPLE, TABORSKA 11, TELEFON 061 772-112

POGOJE ZA PRIDOBIV OBRTEGA DOVOLJENJA PA NA KOMITEJU ZA
DRUŽBENO PLANIRANJE IN GOSPODARSTVO SOB LJUBLJANA VIC-RUDNIK,
TRG NEM I SOBRA 22.

gradimo

center drobnega gospodarstva, kamor vabimo tudi

vas kot ponudnika in porabnika **storitev**

gradbeno podjetje grosuplje n.s.o.l.

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

vaš najbližji most do Slovenije!

Zunaj meja današnje SR Slovenije, Jugoslavije, živi skoraj četrtna slovenskega naroda in številni od teh so izseljenci v vrsti evropskih in prekmorskih držav ter njihovi potomci. Najbližji most, najhitrejša vez, ki vam omogoča žive stike s Slovenijo, je revija

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

Pomaga vam odkrivati, kdo smo Slovenci, kaj pomenimo v svetu, kje so naše korenine, kje vse živi naš narod. Seznanja vas z razvojem vaše rojstne dežele, vašim potomcem odkriva skrivnosti slovenstva.

Enkrat na leto izide tudi zanimiva knjiga

SLOVENSKI KOLEDAR, ki predstavlja pravo zakladnico zanimivih podatkov o sedanjosti in preteklosti Slovencev doma in na tujem, zanimivo branje in številne izbrane barvne fotografije slovenskih krajev.

Naročite si našo revijo in koledar na dom. Posredujte to naročilnico še drugim slovenskim rojakom!

Letna naročnina revije **Rodna gruda – Slovenija**: ZDA 11 dolarjev, Kanada 13 dolarjev, Avstralija 13 dolarjev, Južna Amerika 11 am. dolarjev, Belgija 420 bfr., Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13000 lir, ZR Nemčija 25 DM, Švedska 60 Skr., Švica 20 Sfr. Cena Slovenskega koledarja: ZDA 6 dol., Kanada 7 dol., Avstralija 7 dol., Južna Amerika 6 am. dol., Belgija 250 Bfr., Francija 35 FF, Nizozemska 14 Hfl., Italija 7000 Lit., ZR Nemčija 13 DM, Švedska 30 Skr., Švica 11 Sfr.

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

your nearest bridge to Slovenia!

Almost a quarter of the Slovenian population lives outside the borders of SR Slovenia, Yugoslavia. Many are Slovenians who have emigrated to various European and overseas countries, and their children. The nearest bridge, the fastest link, which makes possible the living ties with Slovenia is the monthly magazine

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

It helps you to discover who are the Slovenians, what do we mean in the World, where are our roots and where we live. It informs you of the developments in your native country, and will uncover the mysteries of Slovenia to your descendants.

Once a year we also publish a very interesting book, the SLOVENSKI KOLEDAR, which is a real treasure of valuable information giving you the past and present about Slovenians at home and abroad. It brings you selection of reading, and many outstanding colour photos of Slovenia.

Subscribe to the magazine RODNA GRUDA – SLOVENIJA and the SLOVENSKI KOLEDAR at your home address. Please, show this subscription-form to other Slovenian fellow-countrymen in your neighbourhood!

Yearly subscription for Rodna gruda Magazine: U.S.A. \$ 11, Canada \$ can. 13, Australia \$ Au. 13, South America \$ U.S. 11, Belgium 420 Bfr, France 60 FF, Netherlands 27 Hfl, Italy 13.000 Lit, FR Germany 25 DM, Sweden 60 Skr, Switzerland 20 Sfr. Cost of the Slovenski koledar per copy: U.S.A. \$ 6, Canada \$ 7, Australia \$ 7, South America \$ 6, Belgium 250 Bfr, France 35 FF, Netherlands 14 Hfl, Italy 7.000 Lit, FR Germany 13 DM, Sweden 30 Skr, Switzerland 11 Sfr.

Slovenija
Jugoslavija

gorenje^{glin}

Lesna industrija n.s.o.

63331 Nazarje 21

Jugoslavija

Telefon: (063) 831 931

Telegram: Glin

Telex: 33624 yu glin

*Tradicija, trajnost,
kakovost – vezana in
termoizolacijska okna
Gorenje Glin*

- izdelana so iz kakovostnega lesa smreke/jelke;
- odpiramo jih lahko po vodoravni in navpični osi;
- okovje je eloksirano in zaščiteno proti oksidaciji;
- les je površinsko zaščitен s pigmentiranim lazurnim sredstvom;
- okna so lahko opremljena z enim od senčil; PVC roletami ali fiksnimi oziroma gibljivimi polkni;

Vezana in termoizolacijska okna lahko dobite v vseh razstavno-prodajnih centrih Gorenja in trgovinah z gradbenim materialom po Jugoslaviji. Zahtevajte naš prospekt pri svojem trgovcu.

Obiščite nas!

Termoizolacijsko vezano okno z gibljivimi polkni

industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791 200 telex 31 167

Brestove prodajalne pohištva:

CERKNICA, c. 4. maja 16

MARIBOR, Kneza Koclja 6

ZAGREB, ZV, Paviljon 12, Štand 8

BEOGRAD, Đuričeva 26

SARAJEVO, Bratstvo-jedinstvo 47

BITOLA, Bulevar sever-jug b. b.

TITOV VELES, Blagoj Gjorev 37

SKOPJE, Bul. Jane Saudauski br. 65, kula 8, naselje Aerodrom

SPLIT, ul. Ruđera Boškovića br. 21-23

BANJA LUKA, Veselina Masleše 3